

4640010220201

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Апрелин 26-да 14.00 сагһаа 15.00 саг болотор
"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшан
Буряад Республикын хүдөө ажахын министр
Александр Николаевич МАНЗАНОВТАЙ
"сэхэ утаһаар" хөөрэлдөө үнгэргэнэ.
21-50-96 утаһаар министртэ хандаха аргатайт.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2012 оной
апрелин 26
Четверг

№ 16 (21864)
№ 16 (779)

Хабарай
хүүшын Луу
һарын 5
гарагай 5
www.ynen.ru

Буряад
Үнэн

Фил ХАБИТУЕВАЙ проект

«ДЭЛХЭЙН ЕХЭ ТАЙЗАНУУД ДЭЭРЭ ГАРАХА ХҮСЭЛТЭЙБ»

Бэлигма ДАШИЦЫРЕНОВА, 19 наһатай, Москвагай зам харилсаанай гүрэнэй университетдэй 2-дохи курсын оюутан, "Miss Asia Moscow-2012" гэхэн уласхоорондын конкурсын "Үндэхэтэнэй түхэл шарайн мисс".

Энэ хэмжээ ябуулга азиат басагадта бусадые түрэл нютагта-яа, арадайнгаа ёһо заншалтай танилсуулха, бэлиг шадабарияа болон сэбэр найханаа харуулха арга олгодог, мүн саашанхи хүгжэлтэдэн горитой нүлөө үзүүлдэг.

Конкурсдо Алтайн хизаарһаа, Буряад, Хальмаг, Тува, Хакас болон Саха-Яхад Республикануудһаа, Казахстан, Кыргызстан, Солонгос болон Монгол гүрэнүүдһээ дүн хамта 11 басагад хабаадаа. Буряад Республикые Бэлигма Дашицыренова Варвара Дарханова хоёр түлөөлөө юм.

Конкурс хэдэн шатаһаа бүридөө гэжэ уншагшадтаа хануулая. Жэшэнь, январин 15-һаа мартын 9 болотор үргэлжэлһэн интернетээр дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр "Харагшадай найшаалай мисс" гэхэн номинацида гурбан басагад дэбжүүлэгдээд, түгэсхэлэй шатын үедэ нэгэниинь лэ шэлэгдэһэн байна. Эмхидхэгшэд «Miss Asia Moscow» гэхэн гол нэрэ зэргэһээ гадна үшөөшье олон ондоо нэрэ зэргэнүүдые басагадта бэлдэһэн байгаа бшуу.

"Москва хотодо Буряад Республикын түлөөлэгшэ Григорий Ермадаев "Краса Бурятии-2009" конкурсдо "Харагшадай найшаалай мисс" болоһыемни мэдэхэ байһан тула, энэ хэмжээ ябуулгада хабаадахыемни дурадхаа, - гэжэ Бэлигма хэлэнэ. – Тайзан дээрэ бээ харуулха шадабарин түрүүшын мэдээнүүдые Софья Ни гэгшын модельнүүдэй хургуулида абааб. Нагаса абгай Аюна Жигдылмеевада («Cazan Zam» гэхэн оёдоллой студи) баяр баясхаланаа мэдүүлнэб: намда булган арһаар болон нефридээр шэмэглэгдэһэн урданай буряад арадай маягтай гоё найхан плати оёо. Конкурсдо хабаадаһанайм удаа мэдээжэ яхад дизайнер Марфа Федорова намда ажал дурадхаа. Тэрэ Москвада дэлхэйн түрүү модельнэ агентствэнүүдтэй харилсаа холбоотойгоор хүдэлдэг өөрын агентствэтэй ("Эйша" гэхэн модын театр). Энэ үгтэһэн арга боломжоёо алдангүй, дэлхэйн ехэ-ехэ тайзанууд дээрэ гарахые оролдохоб".

Барул-Трейд

ЦЕНЫ ТАЮТ КАК ВЕСЕННИЙ СНЕГ!!!

Мука в/сорт КАРАВАЕВ ГОСТ 2 кг	10 руб/кг
Мука в/сорт МЕЛЬНИК ГОСТ 2 кг.....	10,5 руб/кг
Мука 1 сорт БУГУЛЬМА ГОСТ 50 кг	9 руб/кг
Мука ЖИТНИЦА ГОСТ 50 кг.....	8 руб/кг
Кормосмеси МЕЛЬНИК 40 кг	5 руб/кг
Кормосмесь ЖИТНИЦА 45 кг	5,3 руб/кг
Рис Краснодар 25 кг	20 руб/кг
Гречка 25 кг.....	25 руб/кг

СЕЛЬСКИМ ЖИТЕЛЯМ СКИДКИ!!!

Адрес: База "Росич", ул. Денисова, 13, каб. 5
Тел.: 42-24-10, 42-59-38
Моб. (для оптовиков и пекарей): 8-924-456-455

**БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГАЙ
ШЭБЭРТЫН**
хүн зоной
ажабайдал тухай

4, 6, 7 н.

**"БУРЯАДАЙ ТҮРҮҮ
ХҮНҮҮД"**
конкурснай
үргэлжэлһөөр

11 н.

МОСКВА ИНАУГУРАЦИДА ОШОХОНЬ

Майн 7-до Кремль соо Владимир Путиной
Россиин Федерациин Президентын тушаалда
оролгын баяр ёһолол үнгэрхэ.

Энэ баяр ёһололдо ошохо Буряад Республикын делегациин
бүридэлдэ Владимир Путиной һунгалтын урдахи кампаниин
этигэмжэтэ нюур байһан "Буряад үнэн" хэблэлэй байшангай
генеральна директор Эрдэм Дагбаев уригдаһан байна.

Д.ДОРЖИЕВ.

ТҮЙМЭРЭЙ БОЛОҢОН БҮХЫ УШАРТА ХҮНҮҮД ЗЭМЭТЭЙ

Саһанай хайлажа хүсэд үрдедүйдэ, Россиин олон
регионуудта ойн түймэрнүүд эхилбэ. Буряад
Республикада Забайкалийн хизаартай сасуулбал,
үсөөн түймэр болоно, гэбэшье энэ гай гасалан манай
республикые алад гаранагүй. Правительствын
ээлжээтэ брифинг дээрэ Республикын ойн ажахын
агентствын дарга Алексей Щепин журналистнуудта
ойн түймэрнүүдэй байдал тухай хөөрөжэ үгэбэ.

Республикада бүхы дээрээ 263 түймэрэй болоһон ушарнууд
элирүүлэгдээ, энэнь 20 мянган гектар газарта болоно. Һүүлэй
үдэрнүүдтэ түймэр үсөөрөө, апрелиин 22-ой үдэр нэгэл түймэр
болоһон байна. Алексей Щепинэй хэлэхээр, иимэ байдал энэ
гай гасалантай тэмсэһэнэй оролдолгоор, мүн байгаалиин ула-
рилай хубилжа, ехэ саһанай ороһоной ашаар болобо.

Майн һайндэрнүүдэй урда хүн зоние ой руу оруулхагүйн
тула ехэ хэмжээ ябуулга эмхидхэгдэхэ: шлагбаумууд, харуул-
нууд табигдаха. Алексей Щепинэй хэлэхээр, хэрбээ хүн зо-
ной ухаагаараа өөһэдөө ойлгоогүй хаань, эдэ хэмжээ ябуул-
ганууд үрэ дүн үгэхэгүй. Буряад орондо ажаһуугшад өөһэдөө
энэниие ойлгохо ёһотой.

Энээн тухай үнэн алдарта шажанай, Буддын шажанай
заншалта Сангхын түлөөлэгшэд хэлэбэ. Буряадай ба Улаан-
Үдын епархиин иерей Николай Корниенко зорюута гү, али
ойлгомторгүй түймэр хэһэн хүн ехэ нүгэл абана, тэрэнэй-
гээ түлөө харюусаха гэжэ хэлэбэ. Гашуудал өөрын бэшэ гэжэ
байдаггүй, хүндэ уйдхар гашуудал асараа наа, тэрэш өөртэш
эрьээд ерэхэ гэжэ санаартан хэлэнэ.

Түймэрэй болоһон бүхы ушарта хүнүүд өөһэдөө зэмэтэй.
Хэрбээ хүн бүхэнэй оролдоогүй наа, дэлхэйемнай байгаали-
ин ямаршье һайн байдал, ойн ажахынуудай хүдэлмэришэдэй,
МЧС болон бэшэшье эмхинүүдэй оролдолго абархагүй.

Андрей ХАЛБАШКЕЕВ.

Д.ГУРОДАРМАЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

ХАРГЫ ДЭЭРЭ АЮУЛГҮЙ БАЙХЫН ТУЛА

Апрелиин 20-до Буряад Республикын ГИБДД-
гэй управлениин ниитын приёмно хүдэлһэн
байна. Удаань Правительствын байшан соо
республикын харгын хүдэлөөнэй аюулгүй байдал
сахилгада зорюулагдаһан ниитын уншалганууд
болобо.

Буряад Республикын Правительствын харгалзалга доро эдэ
хэмжээ ябуулгануд үнгэрэгдэнэ. Тиимэхээ үйлсын харгын
хүдэлөөниие һайнаар эмхидхэхэ, хэрэгтэй газарнуудта свето-
форнуудые, харгын бусад тэмдэгүүдые табиха, автоинспек-
циин, харгын тааралдуулан хүтэлбэрилгын талаар дутуу дун-
данууд тухай хүн зон ниитын приёмнодо хандаа. Полициин,
дээдын албан зургаануудай, засагай харюусалгата тушаалтай
хүнүүд юрынхы зоной асуудалнуудта харюусаба гэжэ Улаан-
Үдын захиргаанай ниитын аюулгүйн байдал сахидаг управле-
ниин Валерий Вильдавский тайлбарилба.

Светофорнуудай 80 процентнь һэлгэгдэһэн ушараар олон
зон хандаа гэжэ тус захиргаанай Транспортн болон харил-
саа холбоной управлениин начальнигай орлошо Дарима
Базарова, хандалгануудта хэмжээнүүд абтаха байһан тухай
УГИБДД-гэй начальнигай уялга дүүргэгшэ Павел Югов гэгшэд
хөөрөһэн байна.

Тиихэдэ "Арена", "Крис-П" тухэлэй видеофиксациин шэнэ
комплекснуудай, бусад хэрэгсэлнүүдэй выставкэ эндэ эмхид-
хэгдээ. Энэ выставкэ лесотехническэ колледжын багша Сергей
Бадмаевай һонирхол татаһан байна. Харгын аюулһаа абарха,
гэмтэ ябадалнуудые һэргылхэ зорилгонууд эндэ табигдаа.

Сэрэгма ДОНДОКОВА.

Б. ОРБОДОЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

Буряадай Президент трансформаторна заводто

АЛТАЙН ХИЗААР БОЛОН БУРЯАД РЕСПУБЛИКА ХЭЛСЭЭ БАТАЛБА

Энэ хэлсээн хадаа республикын Пре-
зидент Вячеслав Наговицын болон Ара-
дай Хуралай түрүүлэгшэ Матвей Гер-
шевич түрүүтэй Буряадай олзын хэрэг
эрхилэгшэдэй, муниципалитетүүдэй
ба хүдөө ажахын предприятинуудай
хүтэлбэрилэгшэдэй делегациин Алтайн
хизаар ошолгын үрэ дүн болоно.

Алтайн хизаар Буряад орон хоёр үнинһөө
хойшо харилсаа холбоотой. Регионууд хо-
рондын худалдаа наймаанай хэмжээн
жэлһээ жэлдэ дээшэлжэ, миллиард түхэригтэ

дүтэлэнхэй. Уулзалгын үедэ инвестиционно
проектнүүдтэй танилсалга эмхидхэгдээ, мүн
регионуудай хүтэлбэрилэгшэд худалдаа най-
маанай-экономическа, эрдэмэй-техническэ
болон соёлой харилсаа холбоонууд тухай хэл-
сээ баталаа юм. Тиигэжэ Буряад Республика
промышленностиин, хүдөө ажахын, биофар-
мацевтикын, барилгын, элүүрье хамгаалгын,
соёлой, һуралсалай талаар Алтайн хизаартай
харилсаатайгаар ажалаа ябуулха болобо.

Буряад Республикын

Арадай Хуралай хэблэлэй албан.

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД! ЭНЭ ЖЭЛЭЙ ХОЁРДОХИ ХАХАДТА ЗАХИЛ ХЭХЭЭ ШАМДЫТ!

Наименование издания	Периодичность	Условия	Подписная цена	
			На 6 мес.	На 1 мес.
Газета «Бурятия» Индекс – 50908	вт., чт., пт	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу) г) АО Новости	419,88 руб. 360 руб. 375 руб. 400 руб.	
Газета «Бурятия – 7» Индекс – 50905	среда	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу) г) АО Новости	258,18 руб. 240 руб. 250 руб. 280 руб.	
Газета «Буряад-Үнэн» Индекс - 50901	четверг	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу) г) АО Новости	323,82 руб. 240 руб. 250 руб. 280 руб.	
Газета «Спорт - Тамир» Индекс – 31113	среда	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	120,66 руб. 200 руб. 225 руб.	
Журнал для детей «Одон» Индекс – 73879	ежемесячно	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	194,46 руб. 220 руб. 240 руб.	
Журнал «Морин Хуур» (на бурятском языке) Индекс - 73878	1 раз в 2 месяца	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	122,64 руб. 150 руб. 170 руб.	
Журнал «Байкал» Индекс - 78408	1 раз в 2 месяца	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	312,60 руб. 345 руб. 375 руб.	
Журнал «Байгал» Индекс - 78407	1 раз в 2 месяца	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	312,60 руб. 345 руб. 375 руб.	

Пресс – конференци

УГАЙ ТАЙЛГАНУУДАА УЛАМ ҮРГЭНӨӨР...

Наяхан “Тэнгэри” гэгэн Бөө шажантай нютагай эмхидэ (МРОШ) “Два кита” худалдаа наймаанай комплексхоо (мүнөө тэндэнь “Абсолют” магазин оршонхой) зүүн тээ, Барнаулская үйлсын 164 “А” тусхай хуулига газарайн офисто пресс-конференци эмхидхэгдээ. Хэгдэжэ байһан аша үрэтэй ажал хэрэгүүд, зунай ерээдүйн тайлганууд тухайгаа журналистнуудта түрүүлэгшэнь, мэдээжэ бөө, психологиин эрдэмэй кандидат Б.Ж. Цырендоржиев түрүүтэй бөөнэр, удаганар хөөрэнэ байна.

- Бөө шажантай үргэн ехэ хүмэтэ комплекс эндээ барюулха хэрэгтэмнай Буряадаймнай Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ В.В. Наговицын дэмжээ, бага сага мүнгөөр туһалха байһанаа мэдүүлээ. Энэ жэл Буряад оронойнгоо хүтэлбэрлэгшэтэй уулзажа, хөөрэлдэжэ, дэмжэлгэ абаһандаа баяртайбди. Уласхоорондын удхатай уулзалгануудые, пресс-конференцинуудые, тайлгануудые эмхидхэнэбди. Илангаяа Германиин, Солонгосой бөөнэр, удаганартай нягта холбоотой болообди. Би өөрөө нёдондо (жэлэй хуушаар) Германи ошоожо, харилсаагаа улам бэхжүүлээбди, тэндэ өөрынгөө эмхиин филиал нээгээбди, хамтын ажал ябуулнабди. Нёдондо зун солонгос бөөнэр, удаганартай хамтын уласхоорондын тайлган эмхидхээбди. Солонгосто 88 процентнь ондоо шажантай, харин 12 процентнь буддын шажантай байна. Тэрэ тоодо бөө шажантан оролсоно, нэгэ оюун ухаанай, бодолой шажантай болонобди. Тэдэнэр угаа,

элинсэг хулинсагаа, эхэ, эсэгээ, түрэл ороноо хүндэлнэ, тиимэһээ буряадуудтай адли юмэниинь олон байна, - гэжэ Баяр Жамбалович тодорхойгоор хөөрөөд, энэ зун үнгэргэгдэхэ тайлганууд тухай онсолбо. Тиихэдэ гэр бүлэнүүдтэ хубийн угаа хүндэлхэ ёһолоннууд эмхидхэгдэхэ байна.

Майн 19-дэ энэ эмхиин газарта “Тэнгэриин үүдэ нээлгын” тайлган боложо, арад зоной аша туһада зорюулагдаха. Долоо хоноод, майн 26-да Шэтэдэ Айралжан хадын эзэн эхэнэр Шэтын зоние хамгаалдаг Булган хатан эжыдэ зорюулагдаһан тайлгание “Хун шубуун” (Шэтын филиал) эмхиин бөөнэр, удаганартай хамта үнгэргэхэбди.

Июниин 21-дэ Түнхэнэй аймагай захиргаанай, поселениин дарганарай туһаламжаар бүхы буряадуудые үргэдэг Буха ноён баабайда зорюулагдаһан регионууд хоорондын тайлган бэлигтэй уран зурааша Чингис Шонхоровой бүтээһэн Буха ноёной хүрэгэй (нёдондо арамнайлагдаһан), комплексын дэргэдэ болохо.

Харин июниин 10-да Мухар-Шэбэрэй Галтайн дэргэдэ “Табан хурганай” тайлган эмхидхэгдэжэ, Россиин зүг бүриһөө, холын хото, нютагуудһаа хүн зон олоороо сулгарха байха.

Июниин 16-да Захаминай аймагай Мойһото гэжэ газарта ехэ тайлган болохо. Харин июлиин 1-дэ Сэлэнгын эзэн Бүхэ Баатарта (Омулевко дээрэ) дархан угтай, бэлигтэй зоние – журналистнуудые, уран зохёолшодые, артистнуудые, спортсменүүдые, түмэршэ дархашуулые дэмжэлгын тайлган эмхидхэгдэхэ юм.

Июлиин 15-да “Тэнгэриин” газар дээрэ Дархан тэнгэриин ехэ тайлган болохо. Июлиин 21-дэ Хиһаан Улаан тэнгэриин уласхоорондын тайлган эмхидхэгдэхэ юм. Эндэ Германиин, Монголой, Солонгосой, манай бөөнэр, удаганар хабаадаха байна.

Ойхон дээрэ “Ольхон – сакральное сердце России” гэгэн жэл бүри эмхидхэгдэдэг уласхоорондын пресс-конференци, тиихэдэ гүн удхатай уласхоорондын тайлган үнгэргэгдэхэ. Эндэ Японой, Индонезиин, Энэдхэгэй, Америкын зон, эрдэмтэд, бөө шажантан хабаадахаар хараалагдахай: августын 5-да Хужарта эмхидхэгдэхэ энэ тайлганда Эрхүүгэй эзэн Эмниг Сагаан ноёндө мүргэлгын тайлган болохо байна. Сентябриин 22-то “Тэнгэриин үүдэ хаалгын” “Тэнгэриин” эмхидэ тайлган үнгэргэгдэхэ юм.

Бөөнэр журналистнуудай асуудалнуудта харюусажа, хургуулинуудта шажан үзэлгын (сентябриин 1-һээ) үедэ бөө шажанай этикын хэшээлнүүд үгтэхэ гэжэ онсолбо. Эндэ сугларагдаха элүүр энхэ ажаһуухые, ажалдаа амжалтатай, ажабайдалдаа жаргалтай ябахыень Б.Ж. Цырендоржиев хүсөө, буряад бөө шажангаар бүхы дэлхэйн зон һонирхоно гэжэ тэмдэглээ.

**Бэлигма ОРБОДОВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.**

НЮТАГАЙ АЯЛГАНУУД

Мүнөөдэр Хурамхаанай аймагай Барханай соёлой байшанда «Бархан уула» гэгэн арадай дуу ба хатарай ансамбль нютаг зонийнгоо, республикын комиссиин урда бэлиг шадабарияа харуулха.

Энэ ансамбль 1991 ондо байгуулагдаһан, түрүүшын хүтэлбэрлэгшэнь – Буряадай соёлой габыята хүдэлмэрлэгшэ Бальжин Самбуевна Банаева.

“Бархан уула” оло дахин республикын конкурсуудтай шангуудта хүртэһэн юм. Тэрэшэлэн 2003 ондо «Гэсэрэй газар дайда дээрэ» гэгэн мурьсөөндэ түрүүшын нуури эзэлһэн байна.

Нангин Бархан уулын хормойдо ажаһуудаг зон үзэсхэлэнтэ байгаалингаа гоё һайхание бээдээ шэнгэн абажа, ехэ бэлигтэй хүнүүд болодог. Үхибүүдые дуу, хатарта хургахын тула ансамблиин дэргэдэ «Мүнгэн шураг» гэгэн студи хүдэлдэг, 45-60 наһатай зоной хабаадаха «Нютагай аялганууд» гэгэн дуунай бүлгэм бии.

“Бархан уулада” амжалта, ходоодоо урагшатай ябахыень хүсэе!

Дулма БАТОРОВА.

ФОТО-ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ансамблиин уран бэлигтэн.

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ БАГША ЭРХИМ ГЭЖЭ ТОДОРБО

Апрелиин 20-до Буряад драмын театр соо “Буряадай эрхим багша-2012” гэгэн республиканска конкурсно илагшадые шагналыгын баяр ёһолол үнгэрөө. Тус хэмжээ ябуулгада республикын бүхы аймагуудһаа болон Улаан-Үдэһөө дүн хамта 27 багшанар хабаадаһан байна. Тэдэ хэдэн үдэрэй туршада нээмэл хэшээлнүүдые болон мастер-классуудые үнгэргэжэ, хурагшад болон гэртэхинтэй хөөрөлдөө эмхидхэжэ, бэлиг шадабарияа харуулаа.

Тиин жүриин шийдхэбэрээр Хэжэнгын аймагай Мүнкинай нэрэмжэтэ Хэжэнгын лицей-хургуулиин буряад хэлэнэй болон литературын багша **Любовь Сергеевна Ширапова** конкурсын гол шанда – Гран-придэ хүртөө. I шатын дипломоор Захаминай аймагай Санагын дунда хургуулиин физикын багша **Долгорма Федоровна Бальжурова** шагнагдаа. 2-дохи нуури Кабанскын аймагай Селенгинскын гимназиин информатикын болон тоо бодолгын багша **Елена Викторовна Лазарева**, 3-дахи нуурида Улаан-Үдэ хотын 54-дэхи дунда хургуулиин ород хэлэнэй болон литературын багша **Виктория Константиновна Дугарова** эзэлээ.

Республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Дамдинов, социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Владимир Матханов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо Цыденжап Батуев болон бусад тушаалта нюурнууд бүхы багшанарые хани халуунаар амаршалаад, хүн бүхэндэнь гарай бэлэгүүдые барюулаа.

Эрхимүүдэй эрхим гэжэ тодорһон Любовь Сергеевна Ширапова намар Москвада үнгэргэгдэхэ бүхэроссиин багшанарай конкурсно хабаадахаһаа гадна хари гүрэндэ стажировка гараха, мүн жэлэй туршада республикын хуралсалай болон эрдэм ухаанай министрэй олонийтын зүбшэлэгшын үүргэ дүүргэхэ юм. Тиимэһээ Любовь Сергеевнагай урда мүнөө бүришые харюусалгатай зорилго табигдаба гэшээ.

“Тус мурьсөөндэ хабаадажа, дүй дүршэлтэйшые, олон нүхэдтэйшые болооб. Намайе дэмжэлсэһэн багшанарта, хурагшадта, гэртэхиндэ, баярыемни хубаалдаһан хүнүүдтэ - бултандань һайниие хүргэнэб.

Буряад хэлэнэй багшада Москва ошоожо, бүхы Буряад ороноо түлөөлхэ гэшээ бэлэн хэрэг бэшэ. Ээм дээрээ ехэл ашаа тээжэрхибэлби даа. Яагаад арадайнгаа сэдхэл, гүн ухаа, түрэл хэлэнэингээ баялиг харуулха гэшээбдиб гэжэ мүнөө бодолгото болоод байнаб. Теэд намар болотор үшөө саг байнаб, бүхыгөөрөө оролдохобди даа”, - гэжэ тэрэ хэлээ.

Любовь Сергеевна Буряадай гүрэнэй университетэй буряад хэлэ бэшэгэй факультет дүүргэһээр, 14 жэлэй туршада хургуулида багшалжа байна. Буряад, ород хэлэнүүдые тэгшэ һайн мэдэхынгээ хажуугаар хитад хэлэ шудалһан. Гадна дороо олон дүүнэрээ дахуулан үндыһэн хадаа тон харюусалгатай, урагшаа һанаатай, шийдэнги, мүхөөгөө үгтэхгүй, эдэбхи үүсхэлтэй хүн юм. Зүгөөр хүүгэдтэй үгэ хүүрээ ойлголсожо шададагынь, хурагшадайнгаа дунда хүндэтэй байһаниинь тон шуала. Тэдэнтээ хамта зүжэг табидга, волейбол болон баскетбол наададаг, аймагайнгаа “Долина Кижинги” сониний шанда хүртэхын түлөө кроссдо хабаадажа, хэдэн дахин чемпион болоһон. Мүн анханһаа хойшо түбһэн юумээр һонирходог байһан ушарһаа мүнөө үеын мэдээсэлэй оньһон хэрэгсэлнүүдтэй танил. Шэнэ юумэнэй бии болоодхиходо, тэрэл дороо шудалаад байдаг зантай юм.

“Миин лэ өөрынгөө хэшээл үнгэргөөд ябаха бэшэ, “багша” гэгэн үгын дүүрэн удхада таарама мэргэжэлтэн байхаяа оролдодогби. Үхибүүдые буряад хэлэндэ дурлуулхын тула хэшээлнүүдые, багшашые өөрөө һонирхол татамаар байха ёһотой ха юм. Тиимэһээ аргын байбал, заабол шэнэ юумэндэ хурахаа оролдодогби. Наһанайм дүрим - һанаһандаа хүрэхын тула урагшаа дабшахал хэрэгтэй”, - гэжэ Любовь Сергеевна хэлээ. Энэнь тон зүб.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

ШЭНЭ ШЭГЛЭЛТЭЙ

ШЭБЭРТЫН ФЕРМЕРНҮҮД

Хониной фермын харуулда Халажа эхээ хонодог Ханалхатай саг байгаа. Үлгэн талын энгэрт Үнгын сэсэг түүжэ, Үнжэдэгш саг байгаа.

ТҮРЭЛ тоонтоёо алдаршуулхан ехэ бэлиг талаантай поэт, уран зохиолшо, журналист байһан Ц-Д.Х. Хамаев ажалша, малша нютагаархидаараа омогорходог, ая гангын орон гүүлэдэг Шэбэртээ шүлэгүүд, дуунууд соогоо магтадаг байһанинь гайхалгүй. Шэбэртынгээ дасанай амбайнарай этигэл хайраар, Хайранга хаанайнгаа, Улаан хадынгаа эзэнэй дэмжэлгээр, улад зонойнгоо үргэмжөөр үрхэтэ айлнуудайнгаа тоо үсөөрүүлөөгүй, харин хандарһанаа залуушуулын шэнэлжэ, үшөө олон барилга хэжэ байһан шэбэртыхид бата бэхи байдалтай байна гэжэ хэлэһэн Шэбэртын поселениин дарга, хөөрүү, дорюун зантай, зондоо хүндэтэй **Цырен-Дондок Цыдыпович Шоймполовой** хөөрөөнһөө мэдэжэ абаабди. "Намда заалгаһан, гурбуулан суг хураһан, аргагүй бэрхэнүүд – СССР-эй арадай депутат ябаһан (танай А.Л. Ангархаевтай нэгэ үедэ) **Жаргал Цыренов, Аюр Гомбоев, Константин Бадмаев** урагшатай фермернүүд боложо, түрэл нютагаа үргэжэ байна, "бүүбэй" гэхэн олондо мэдэжэ болоһон мяханай, буряад үүлтэрэй хонидые түлжүүлнэ" гэжэ Цырен-Дондок Цыдыпович баясан мэдүүлэе хэн.

"Мал хараха - ама тоһодохо" гэхэн сэсэн мэргэн, урданай онһон үгэнүүдтэ дахинаа батадхан этигэжэ, ажал-

ша нэтэрүү, абьяас бэлигтэй фермернүүдтэ айлшалжа, ажал хэрэгүүдтэйн танилсаа хэмди. Шэбэртэһээ зүүлжээ машинаараа гүйлгэлдэжэ, наранда игааһан, шулуутай добонуудар өөдөөшье, уруугаашье урагшаа дабшаабди. "Шулуутай газарта гэр барижа, шонотой газарта мал барижа ябахатнай болтогой" гэхэн арадаймнай үрээл үгэнүүд хадаа ехэл ажал хэжэ, шулуу, шонотойн тэсэбэритэй тэмсэжэ, бэрхэ малшан байһанаа харуулхыень, алдар нэрээ нэрлүүлхыень урыалһан байгаа хаш. Урагшаа ханаатай, урма зоригтой, ажалша нэтэрүү фермернүүдээр суг ажалаа бээлүүлжэ ябаһан ветеринарна эрдэмэй кандидат, Хэжэнгэ тоонтоёо **Булад Бастуевич Лхасаранов** харгыдаа ябахатаа, бээлүүлжэ байһан хамтын хүдэлмэри, буряад үүлтэртэ хонидой завод (племзавод) байгуулжа байһан тухайгаа ханаата болон хөөрөө хэн.

Эдэ гурбан хайхан ханаа бодолтой фермернүүдтэй хамта, тэдэнэй үндэһэн бааза дээрэ племзавод хэхэ гүн удха шанартай асуудалаар документнүүдые, саарһа бэлдэнэбди. Гэбэшье Хүдөө ажахын министерство бодото туһаламжа хүргэнэгүй, гол шухала асуудальемнай гүйсэд дүүрэнээр хараадаа абанагүй юм гү, али харюусалга ехэтэй мэргэжэлтэд дуталдана юм гү, мэдэнэгүйбди, гэжэ эрдэмтэ харгыдаа хэлэжэ, ханаандамнай удха түгэлдэр хөөрөөгөөрөө хадуугдаба.

Наратайшье наа, хабарай хагсуу халхитай энэ үдэр **Залаа** гэжэ газарта оршодог Константин Цыреновичэй хонидой байрада дүтэлхэдөө, эхэ хонидоо

дахаһан хурдан, солбон, шэрхи, өөдэргэн хурьгадые харабабди. Хорой, хашаа соонь үсэгэлдэр түрэн хөөрхэн, нарай, ехэл өөрэ болоһон хурьгадын эхэнүүдтээ хаалтатай байба.

Өөһэдөө үбэлдөө бэлшэдэг, хоолойгоо тэжээдэг, бага сага үбнэ эдидэг, тон бага гаргашатай "бүүбэй" гэхэн мяханай үүлтэрэй хонидто дулаан байра байдал хэрэггүй, тэжээхэдэ ехэ аша үрэтэй, - гэжэ Константин Бадмаев тэмдэглээд, "750 эхэ хонидоймнай 400-ниинь түрөөд байна. Майн 1 болотор бүхэ хурьгад гараха. Зариманиинь хээрэ, бэлшээр идэшье түрэхэдөө, бүри яадагышьегүй, эхээ дахаад хүрэхэ ерэдэг гайхалтай хурьгад даа. Энэ үбэл шононууд олон, бүүгүй байхаар бэшэ байгаа. Нилээд шононудтай тэмсээбди", - гэжэ Залаагай бэрхэ фермер нэмэнэ хэн. Тиэхэдэнэ "Тиимэ, тиимэ" гэжэ **Жаргал Цыренов** нүхэрын дэмжэнэ бэлэн.

Хуасай угтай, 93 наһа хүрэн, ветеринар ябаһан Цырен Бадмаевич эсэгынгээ нэрэ дээрэ үргэжэ ябаһан, үгайнгаа газар абаһан Константин хүбүүниинь 5 ажалшадтаяа хамта хабарай хүлгөөтэ хаһада - хурьгадай түрэлгэдөө яаран, Ц-Д.Х. Хамаевынгаашье үдэшэдэ хабадангүй, кузовтай мүнөө үеын соморхон машинаараа хонидойнгоо байра тээшэ түргэн бусана хэн.

Шэбэртээ ерэхэ, суута поэдэйнь дурасхаалай үдэшин нээлгэдэ хабаадаад, бүхэ Бэшүүрээ суурхуулһан Жаргал Цыреновичэй **Бобхой** гэжэ газар ошобобди. Ехэ хайн малай байра байдалтай, үмсын олон гэрнүүдтэй, ухаангүй ажалша,

Буряад үүлтэрээ булта дэмжээл!

шуран бэрхэ фермер Жаргал Цыренов 840 эхэ хонидтой (хамта дээрээ баһал 1000 хонитой), 130 үхэртэй, 25 адуутай, 10 гектар сабшалантай ажахын шударгы бэрхэ "эзэн" гэр бүлөөрөө, хоёр хүбүүдтээ эндээ ажаһууна, амжалтатай ажаллана.

1996 онһоо үмсын ажалда фермер боложо гараһанай удаа электрын галгүй зобоходоо, үсэд нэтэрүүгээр ажал ябуулжа, 2 километр зайда шулуун баханануудые зоожо, модо гаргажа, столбнуудые хуулгажа, өөрынгөө 1 миллион 200 түхэриг гаргашалжа, түрэл гол ажахыһаа (совхоз) оройдоол 200-ень бусаһан юм. Ханаһанаа бээлүүлдэг шанга хүсэлтэй, үсэд нэтэрүү хүнэй шэнжэ шанар энэ ори ганса жэшээ дээрэ эли байна бшуу.

ЭХЭ хонидойн баһал дүрбэн зууниинь хурьгалаад байна. Бэлээр үбдөөдхихэгүй, шэрхи бээтэй, хүйтэндэ даарахагүй, халуунда зобохогүй хонидой түлшье өөдэргэн, шуран гүйдэлтэй, харайдалтай байха юм. Анхан институтта хаял ороһон оюутадай колхоздо практикада хүдэлхэдэ, урагшаа ханаатай Жаргал хүбүүнтэй, бидэ танилсахадаа, холые зорихо (холо ошохо) бэрхэ, залуу хүбүүн гэжэ ойлгохоор байгаа бэлэй. Удаань СССР-эй арадай депутат болоо гэжэ дуулахадаа, анхан газетэдэшье бэшэхэдээ, тон ехээр баярлаа хэмди. Фермернүүдые дэмжээ байһан бэлигтэй эрдэмтэ Б.Б. Лхасаранов туха сүлөөгүй, тэдэнтээ бүүтээхэ, шэнжэлхэ ехэ ажалтай байгаа хэн.

Фермерэй гэртэн халуун сай уухаа ороходоо, наһанайн хани нүхэр, урихан шарайтай **Александратаяа (Шура)** гэлдэдэг хэмди тэбэрилдэн, бэе бээе хараһан танижа, хони хорьмойгоо хөөрэлдөө хэмди. Тиигээдэшье Хэжэнгын

"50 лет Октября" совхоздо анхан ажаллаһан Шуратаяа аяр холын Чехословакяар суг аяншалаа бэлэйбди. **Баир, Баатар** хүбүүдтээ фермерэй ажалда хамсыгаа шаман, амжалтатай хүдэлжэ ороһон Цыреновтынэй одхон **Жаргал** хүбүүниинь ВСГТУ-гай 3-дахи курсын оюутан. Жаргалын **Лариса** нүхэртэй, үендөө хүрэнэн **Ардан** хүбүүтэй.

Буряад үүлтэртэ хонидоо үдхэжэ, түлжүүлжэ, Хүдөө ажахын министерствын дэмжэлгээр племзавод байгуулха, хони, малаа хаража, хүн зонойнгоо "ама тоһодохо", хооллуулха, мүнгэ зөөри олохо, Шэбэртэ нютагаа үргэжэ холын хараа бодолтой, ехэ түсэбтэй ажалтай фермернүүдтэ – Константин Цыреновичтэ, Жаргал Цыденжаповичта, Аюр Доржиевичта, (А.Д. Гомбоевто хүрэхэ шадаагүйбди, суута уран зохиолшо, үбгэн аба Ц. Доной түрнирта энэл үдэр ошоһон байгаа) ханаһанаа хүсэлдүүлхыень, ажалдань амжалта, ажабайдалдань жаргал хүсэе! Нютагайн суута поэт Ц-Д.Хамаевтай үгэнүүд эдэндэ сэхэ хабаатай, тон тааруу хаш: "дэлхэйдэ ши дэмы түрөөгүйш, хүн". "Наһанай ошолго" суута дуунайн үгэнүүдээр "ургуулһан сэсэгүүдын" – үри хүүгэдын, аша эзэнэрын элүүр энхэ, эбтэй этэй, золтой жаргалтай, зон нүхэдтөө хүндэтэй ябахыень үрэнэбди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭ - РЭ: Шэбэртын дасан; Ц-Д.Ц.Шоймполов; фермер Константин Бадмаев эрдэмтэ Булад Лхасарановтай; фермер Жаргал Цыренов буряад үүлтэрэй хурьга баринхай.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2012 оной апрелин 23 - 28

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ ХОРИН ДОЛООДОХИ СЕССИ

Сессиин нээлгэ
Пленарна зүблөөн
27.04 10.00-13.00, 14.00-18.00 Ехэ танхим

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЗҮБЛЭЛЭЙ ЗҮБЛӨӨН

24.04 14.00 Бага танхим

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

23.04 11.00 Бага танхим

IV. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

**Буряад Республикын Арадай
Хуралай Газарай асуудалнуудай,
аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)**

1. Буряад Республикада эблэрүүлгын судьягай тушаалда томилогто тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай

2. "Республикын 2012 оной болон 2013, 2014 онуудай түсэбтэ хугасаагай бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
24.04 10.00 каб.119

V. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

23.04 13.30 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА Буряад Республикын Арадай Хура- лай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай

өөхэдын хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуу- далнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скоцырская)

"Буряад Республикада эрхэтэнэй ниигэм байгуулха болон республикын социально-экономическа хүгжэлтэ хангаха талаар Буряад Республикын депутатуудай үүргэ болон зорилгонууд" гэнэн асуудалаар Буряад Республикада түлөөлэлгэтэ зургаануудай бүхы шатануудай депутатуудай гурбадахи съезддэ бэлдэлгэ болон үнгэргэлгэ тухай
24.04 10.00 каб.322

"Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатуудай хунгалта тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
26.04 15.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хура- лай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

"Гүрэнэй болон муниципальна мэдэлдэ байһан газарай частогуудые түлбэриггүйгөөр үмсэдэ үгэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
25.04 10.00 каб.119

"Агналга болон агнуурийн нөөсөнүүдые хамгаалха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
26.04 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Ху- ралай Регионууд хоорондын холбоо- нуудай, яһатануудай асуудалнуудай, залуушуулай политикын, ниитын бо- лон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ шажан мүргэлэй ажал ябуулга тухай" Буряад Республикын Хуули бэлүүлгын ябаса тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай Зүблэлэй тогтоолой түлэб тухай

23.04 10.00 каб.212
"Буряад Республикада гүрэнэй залуушуу-
лай политика тухай" Буряад Республикын
Хуули тухай
25.04 14.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

1. "Россиин Федерацида уялгата ме-
дицинскэ страховани тухай" федеральна
хуулийн 2-дохи бүлэгтэ хубилалтануудые
орүүлха тухай" 42364-6 дугаарай федераль-
на хуулийн түлэб тухай

2. "Һуралсал тухай" Россиин Федерациин
Хуулийн 33-дахи статьяда хубилалта ору-
улха тухай" 34864-6 дугаарай федеральна
хуулийн түлэб тухай

3. "Россиин Федерациин зарим хуу-
ли ёһоной актнуудта һуурин газарнуу-
дай ажаһуугшадые эмээр хангалгыё
һайжаруулгын асуудалнуудта хабаатай
хубилалтануудые оруулха тухай" федераль-
на хуулийн түлэбтэ Россиин Федерациин
Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын
зүбшэн хэлсэлгэдэ оруулха талаар Мурман-
ска областиин Дүүмын үүсхэл тухай

4. "Ажалай ветеран" гэнэн нэрэ зэргэ
олгохо эрхэ үгэдэг эрилтэнүүдтэ, гурим бо-
лон шагналнуудай тоолборидо адли тэгшэ
дүрим зохёон бэлдэхэ хэрэгтэй байһан ту-
хай Мурманска областиин Дүүмын Россиин
Федерациин Элүүрыё хамгаалгын болон со-
циальна хүгжэлтын министр Т.А.Голиковада
хандалга тухай
23.04 14.30, 15.00, 16.00 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдые ашаглалгын болон оршон тойронхиё хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

"Буряад Республикын зарим хуули
ёһоной актнуудта хубилалтануудые ору-
улха тухай" Буряад Республикын хуулийн
түлэб тухай ("Үншэн болон гэртэһинэйнгэ

харууһагүй үлэһэн хүүгэдые гэр байраар
хангалгын асуудалнуудта хабаатай Россиин
Федерациин зарим хуули ёһоной актнууд-
та хубилалтануудые оруулха тухай" 2012
оной феврилиин 29-нэй 15-ФЗ дугаарай
федеральна хуулитай зохилдуулха талаар)
24.04 10.00 каб.203

VI. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ УЛААН-ҮДЭ ХОТЫН СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН АСУУДАЛНУУДААР КОМИССИЙН ЗҮБЛӨӨН (түрүүлэгшэнь А.Г.Зыбынов)

1. Буряад Республикын ниислэл хотын
350 жэлэй ойн баяр тэмдэглэлгын про-
грамма бэлдэхэ талаар Улаан-Үдэ хотын
захиргаанай дуралдалнууд тухай

2. "Буряад Республикын ниислэл хотын
зэргэ тухай" 1998 оной апрелин 14-нэй
737-1 дугаарай Буряад Республикын Ху-
улида хубилалтануудые оруулха талаар
Улаан-Үдэ хотын депутатуудай соведэй
үүсхэл тухай" Улаан-Үдэ хотын захиргаанай
мэдээсэл тухай
23.04 14.00 Бага танхим

VII. РЕГИОНУУД ХОРОНДЫН ХАРИЛСАА ХОЛБООНУУД

Буряад Республикын Арадай Хуралай
түрүүлэгшэ М.М.Гершевичэй болон хо-
роонуудай түрүүлэгшэнэрэй Буряад Ре-
спубликада болон Забайкалийн хизарта
инвестиционно проектнуудые бээлүүлгын
талаар зохилдуулгын соведэй зүблөөндэ
хабаадалга
25.04 14.00 РБ-гэй Правительствын
конференц-зал

VIII. ЭРХЭТЭДЫЕ ХҮЛЭЭН АБАЛГА А.С.Коренев – Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо

23.04 14.00-17.00 каб.118/327
В.А.Павлов - Буряад Республикын
Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай,
аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын
дэлгүүрэй талаар хорооной түрүүлэгшэ
26.04 14.00-17.00 каб.118/119

ЗАБОТА СБЕРБАНКА: КАК ПОМОЧЬ ПЕНСИОНЕРУ?

Говорят, что старость – не радость: мол, и сил становится меньше, и пенсия не так велика, как хотелось бы, и вообще, жизнь к закату идёт. Но это совсем не так. Иной человек в солидном возрасте не только находит себе множество интересных занятий, но еще умудряется и другим помогать. Правда, на все нужны деньги, а где их взять, если бюджет так скуден, что концы с концами еле сходятся? И не всегда дети в состоянии поддержать материально. Есть пенсионеры, которые как-то научились справляться с трудностями и даже копить на небольшие радости. А тем, кому катастрофически не хватает на жизнь, необходимо помочь, чтобы человек обрел уверенность в себе и понял, что все в его руках.

Богат не тот, у кого всего много, а тот, у кого всего достаточно, говорили древние греки. Сегодня российский пенсионер тоже вполне способен и отложить денег на новый телевизор, и организовать себе поездку на курорт. Вопрос лишь в одном: как сделать, чтобы деньги, как песок, сквозь пальцы не утекали? Чтобы средств всегда хватало, надо ими правильно распорядиться.

Каждый из нас не раз замечал, что случайно потратил больше, чем рассчитывал. Просто были деньги и как-то сами собой разошлись, а куда и не вспомнишь. Уже давно посчитано, что в среднем на такие «случайные траты» во всём мире

уходит до 20% семейного бюджета. Пятая часть – это деньги, что мы с Вами каждый месяц тратим не на то, что нам нужно. Значит, необходимо планировать траты. Можно, конечно, всё заранее рассчитывать и брать с собой денег в магазин по минимуму. Но нередко ведь и наоборот бывает: попалась хорошая недорогая вещь, был случай сэкономить – а денег-то с собой и нет. И даже не знаешь, какой случай обиднее. Как же быть?

И вот тут к пенсионеру на помощь придет Сбербанк. Клиенту нужно только написать заявление, чтобы операционист оформил банковскую карту либо вклад для зачисления пенсии. Причем бесплатно. Закономерен

вопрос: для чего это нужно? Во-первых, это просто удобно: нет необходимости держать при себе наличные деньги или хранить их дома. Во-вторых, это надежно. Финансовая надёжность Сбербанка оценивается весьма высоко ведущими международными рейтинговыми агентствами.

Для пенсионеров в Сбербанке сделали специальную карту – «Сбербанк Maestro – Социальная». Поскольку пенсионеры – самые стабильные и постоянные клиенты Сбербанка, им предоставляется по карте льготный тариф, а от магазинов – партнёров Сбербанка – особые скидки.

Если понадобятся наличные, филиалы и банкоматы Сбербанка находятся буквально на каждом шагу. Ну а подвернется вдруг необходимая вещь, так можно этой самой картой и расплатиться. И удобно, и безопасно. А в итоге – экономия той самой «случайной пятой части», о которой мы уже упоминали.

И, конечно, о главном: мы же не просто так взяли себе карту с расходами. Помните, мы уже говорили про случайные траты? Так вот, упорядочив, с

помощью банковской карты, расходы, Вы можете каждый месяц откладывать до 20% пенсии. Опасаетесь, что не получится? Хорошо – пусть будет 10%. Это просто деньги, что теперь «заваливаются» на Вашем счету. А их без особых хлопот можно положить на депозит – пусть лежат да проценты приносят.

Поскольку пенсионер – клиент важный и о нём государство заботится, то и в Сбербанке для него есть два особых вклада: «Сохраняй» (без пополнения) и «Пополняй» – на который, понятное дело, можно понемножку хоть ежедневно откладывать деньги. Особенность же этих вкладов в том, что по каждому из них предлагаются самые высокие из возможных в Сбербанке ставок. Чтобы открыть такой вклад, достаточно положить на счет хотя бы одну тысячу рублей.

Есть способ и ещё вернее: дать Сбербанку постоянное поручение – небольшую часть приходящей пенсии сразу отправлять на депозит. В результате уже меньше чем через год на вашем счету будет лежать целая месячная пенсия – про запас. И весь год на эти деньги будут на-

числяться неплохие проценты. Причем эти проценты могут автоматически переводиться на ту же самую банковскую карточку. Представляете? Вы откладываете, копите деньги – они же потихоньку возвращаются и сами начинают Вам помогать.

А теперь вернитесь к началу статьи: вот это как раз и есть возможность не только самим о себе позаботиться, но еще и, если надо, другим, например, внукам помочь. Деньги-то есть – надо лишь суметь ими правильно распорядиться!

И еще приятная новость: в период с 16 апреля по 12 мая 2012 г. первым 1000 пенсионерам, подавшим заявление на перечисление пенсии во вклад или на социальную карту, будут вручены гарантированные подарки. Акция действует во всех филиалах Сбербанка России на территориях Иркутской области, Республики Бурятия, Забайкальского края.

На правах рекламы.

ОАО «Сбербанк России». Генеральная лицензия Банка России на осуществление банковских операций №1481 от 30.08.2010 г.

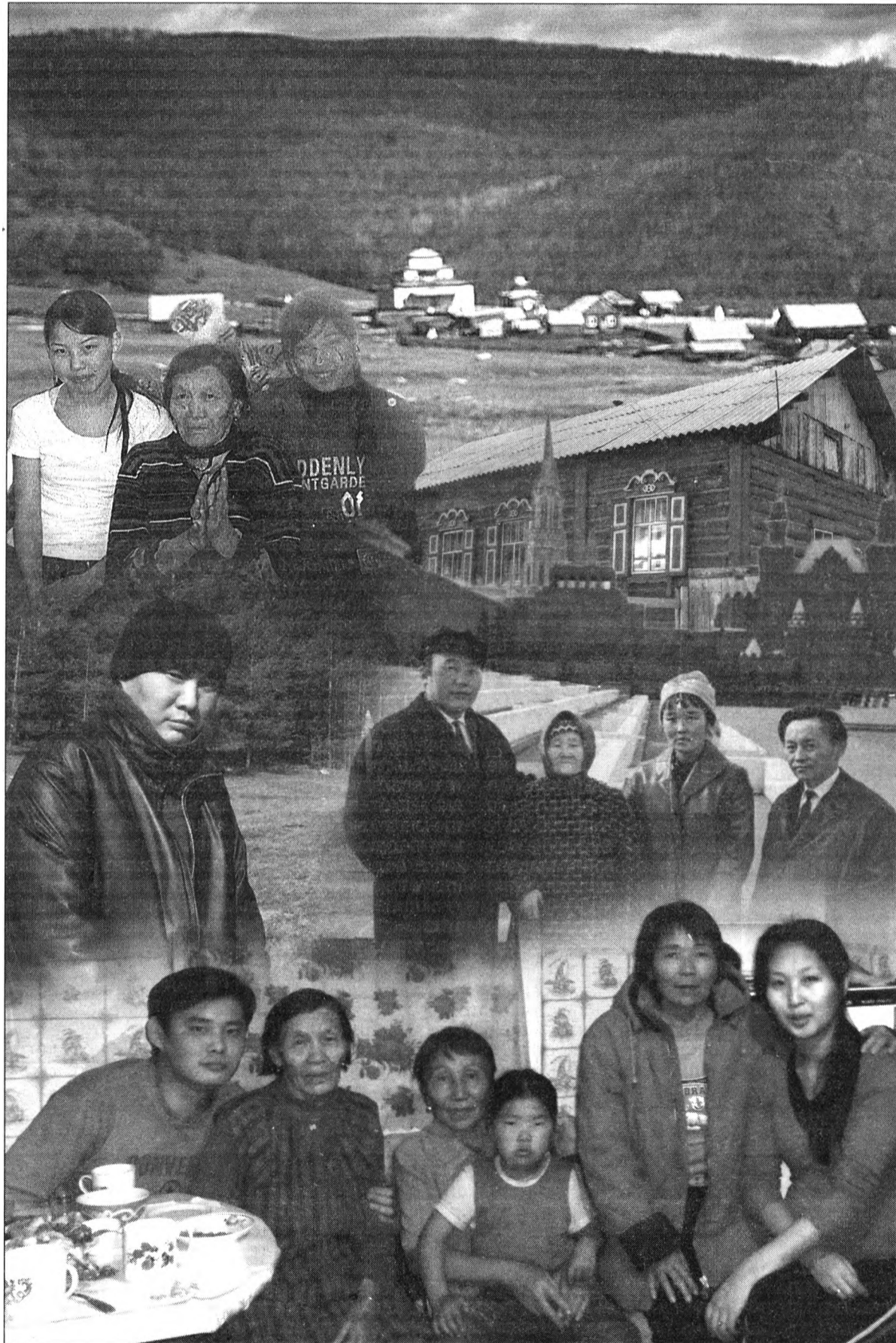

АЯ ГАНГЫН ОРОН

Буряад угсаатан тэмээн халаахай мэтэ һалхинай үлөөһэн тээшэ туугдан, хиидэжэ ябадаг бэшэ, тоонто нютагайнаа газар хүрьһэтэй нягтахан холбоотой зон лэ гэшэ. Эхын умайһаа унажа, хүлөө шоройдоһон тоонто газараа, хүгшэн аба эжынгээ түбхинэн зохёһон буусыень орхижорхингүй, сахин байха гэшэ - буян...

Хоёр тээһээ ой модоор хабшагдаһан харгыгаар хада дабаануудые дабан ябатараа, гэнтэ харуулшад мэтэ модод гэдэргээ сүхарижа, уруудаһан харгы һаруул болошобо. Энэл даа, аглаг һайхан ая гангын орон. Алынган дээрэ табигдаһан мэтэ бүхы нютаг харагдана. Хада майлаар, сэнхирлэһэн дайдаар ургы сэсэгүүдэй олон гэшэнь! Агаарынь! Удаахан ябажа, бүтүү машинаһаа эсэнги бээ тэниилгэн, сээжээрэ дүүрэн сэбэр агаараар амилбаб. Зүб лэ даа, иимэл һайхан газарта хүгжэмтэ шүлэгүүдые бэшэһэн шүлэгшэн мүндэлхэ ёһотой! Дондок Улзытуевай бууса һурагшалан, зорихон газартаа хүржэ ерээбди.

Гэрэй эзэн эхэнэр Дугарма Гыдыповна 83 жэлэй саана Бэшүүрэй аймагай Нарин Заган гэжэ нютагта түрэнһэн намтартай. 1953 ондо Шэбэртэ нютагай Улзытын Аюшын Тогоошотой хуби заяагаа нилүүлһэн юм. Тогоошо хүбүүн 17-тойдоо 1 һаһа нэмэжэ, бээ хүсэһэн боложо, дайнда мордохон байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнай эгээл һүүлшын таталганда үрдижэ, эрэлхэг зоригтойгоор дайсадые даралсаһан, Берлин, Дрезден хотонуудые абалсаһан габьяатай. 1945 ондо ехээр шархатаад, нютагаа бусажа аргалуулаа. Тогоошын госпитальдо байхада, нэгэ узбек гү, али киргиз яһанай һохор хүниие гэртэнь хүргэжэ ошохо даабари үгтөө һэн. Гэртэнь нүхэрэнь ба гурбан хүүгэдэнь угтан абажа, буряад сэрэгшые хонёор хүндэлһэн юм. (Москва хотодо ажаһуудаг байхадаа, Светлана Тогошиевна "Жди меня" гэхэн дамжуулгада тэрэ гэр бүлэ бэдэржэ мэдүүлгэ бэшэһэниинь, мүнөөшые болотор харюу үгы). Уран гартай дархашан Тогоошо Улзытуевай дайнай шархань хүжэрэн, 1967 ондо һаһа бараа. Һананайнгаа нүхэрһөө үлэһэн Дугарма Гыдыповна Дугарма Цыреновна хадам эжытээ болон 5 хүүгэдтээ үлөө бэлэй. Нүхэрэнь дүү хүбүүн Дондок Улзытуев 1973 ондо һаһа бараа. Тэрэ гэхээр лэ Дугарма Гыдыповна Улзытуевтанай буусын гал унтараангүй, гуламтыень нангин һайханаар сахижа байдаг. Гэр бүлын бага басаган Светлана Тогошиевна һүүлэй жэлнүүдтэ Шэбэртээ, эжыдээ бусанхай. Улзытын Тогоошо Дондок хоёрой угайнь гэр мүнөө болотороо байна. Бишыхан, урсахан гэр. Хоёр томо сонхонуудтай. Хорёо хотонь тэрэл зандаа гэхээр. Тогоошотон абынгаа гэр залгуулан, өөһэдынгөө томо һаруул гэр бариһан юм. Энээхэн сабшаланай тэгэн дунда, улаалзайгаар дүүрэн талмай дээрэ Дондок хульбэрдэг байгаа. Бишыхан Светэдэ: "Басагамни, һүеэ асара даа", - гэхэдэнь, нэгэ литрэй томо кружкаар дүүрэн амтатайхан һүмбэй асаржа үгэдэгөө Светлана Тогошиевна һанана. Түрэнһэн

абаһаа оройдоол 5-тайхан үлэһэн Светэдэ Дондог абгань эсэгэ мэтэл байгаал даа. Сүлөөгүй ажаллаһан эжынь хажууда хүгшэн эжы Дугарма Цыреновна (Тогоошо Дондог хоёрой түрэнһэн эжы) ходол байгаа. Хүгшэн эжынь гэр бүлэдөө 3 басагад, нэгэ хүбүүн гээд байһан аад, үншэрһэн юм. Буряад зон хэр угһаа хойшо үншэн хэнээ зоноо орхидоггүй, булта хамһалсажа, хүн болгодог нигүүлэсхы нангин

һургаалтай байһан. Тиимэһээ гэрэй ехэнүүд - Гэсэгма Дугарма хоёр - олоной дэмжэлгээр түрэл гарал хүршэнэртөө ажаһуужа, энэ тэрэ ажал хэжэ, зонһоо дутахагүй хүнүүд болоо. Дүү басаган Сэндэмыень айл үргэжэ абаһан, харин гурбатайхан одхон Агваниие Амгалантын дасанда хубараг болгожо абаһан байна. Хожомынь хара хирээгэй хашаланта хатуу сагта хамалганда ороод, Амурай можын дэбисхэртэ хосорһон юм. Тиимэһээ

Дугарма Цыреновна Дондок хүбүүгээ Агван дүүхэймни намдаа бусажа ерээ гэдэг һэн. Иимэ орёо, һонирхолтой хуби заяатай элинсэгүүдэй буусада юрэ ажаһууха бэшэ, буянтай хэрэг үйлэдэхэл хэрэгтэй гэжэ Светлана Тогошиевна шиидэнхэй. "Хүн бүхэн түрэлхидөө һайн мэдэнэб гэжэ һанадаг. Зүгөөр гүнзгыгөөр шэнжэл хэбэл, заабол ондоо, һонин юумэн олохо. Тогоошо, Дондок Улзытуевтанай бууса дээрэ му-

зей нээхэ ябуулга хэжэ байнаб. Энэ музей хадаа ганса Улзытуевтанай музей бэшэ, бүхы Шэбэртэ, Дабаата нютагуудай түүхэ, алишые сагта ажаһууһан жэгүүртэ арад зоной һонин намтар, тэдэнь сэгнэшэгүй аша габьяа мүнхэлхэ музей болохо юм", - гэжэ тэрэ хэлээ.

Буряад Республика дотор нютаг бүхэндэ ТОС-ууд байгуулагдажа, 2 жэлэй туршада эдэбхитэй хүдэлнэ. Харин Шэбэртэ нютагта мүнөө жэлһээ "Ая гангын орон" гэхэн эмхи ажаллажа эхилээ. Тэрэниие Светлана Тогошиевна нютагай эдэбхитэйшүүлтэй сүг хамта байгуулаа. Мүнөө дээрээ ехэ ойлгууламжын, саарһа гуурһанай ажал ябуулагдана. Музей байгуулха хэрэгтэ "Барис" гэхэн эмхиин дарга Баир Базарович Гармаев ехэ тунална. Хурамжаанай хүбүүд үшөө баригдаагүй музейд мрамор самбар дархалан, бэлэг бэлдэжэ бариха юм. Харин нютагай хүбүүн - Бэшүүрэй аймагай депутат Баир Федорович Бадмаев - 4х6-най хэмжүүрэй гэрэй брус модо бэлэглээ. Дулаан болоходонь, нютагаархид музей барижа эхилхэ. Анхан сагта хүдөө нютагайхид ехэ эдэбхитэйгээр бээ бээдээ туналдаг, дэмжэлсэдэг байһан. Хэн нэгэнэй бэрхэшээлтэй байдалда оробол, заабол хамһалсадаг һайхан заншал байгаа. Мүнөө сагта залуушуулай үсөөн ушарһаа үбгэд, хүгшэдтэ нютагай зоной үргэмжэ хэрэгтэй. Эдэ бүгэдые ТОС эрхилхэ хүсэлтэй. Урданайхидал адли хамтаран, нийтэ ажалаа эрхилхэ, зобоһон тулиһанаа дүнгэхэ, үндэр наһатайшуулаа дүмэхэ алибаа асуудал олдонол бэээ. **Нютагай зоние ажалаар хангаха гэшэ - тон орёо асуудал. Энэ музейн нээгдэхэдэ, үсөөхөншые һаа, зон ажалтай болохо бшуу. Мүн тиихэдэ нютагай үхибүүдэй наадаха, сэнгэхэ талмай зохёохо, хорёо хотёо сэбэрлэхэ, больница руу ошодог харгы, тэндэхи шугы сэбэрлэхэ - мүнөөдэрэй тон шула хараа түсэбүүд. Эдэ бүгэдэ нийтэ ажал дээдын засагай мүнгэн тэдхэмжээр бэшэ, зоной һайн дуранай хэрэг ха юм даа. Хэр угһаа хойшо үндэлжа, бээ аргалжа, нангинаар сахижа байһан нютагай аршаангуудые һэргээхын тула нютагаархид оролдоно. Тиигэжэ элдэб ажал эрхилжэ, түрэнһэн нютагаа хүгжөөхэ, хүдөөгэйхидэй байдал һайжаруулха хэрэг энэ "Ая гангын орондо" эрхилэгдэнэ гэшэл.**

...Үндэр 83 һаһа хүрэнһэн Дугарма Гыдыповна хүл солбон, сэдхэл залуу зандаа. Халуухан эдээгээр, хүрин улаахан сайгаар хүндэлөөд, бусаха замданни үршөөн, Дондок Улзытуевай "Үнэн худал хоёр" гэхэн шүлэг сээжээр хэлээ һэн:

**Үлгы дэлхэйн хоёр -
Үнэн худал хоёр
Үһэрилдэжэ тэмсээ,
Үнөөхил зандаа тэнсээ.**

Цырегма САМПИЛОВА.

УРАН ҮГЭТЭНЭЙ ҮЛГЫ НЮТАГТА

Уран зохёолшо, журналист Цырен-Дондог ХАМАЕВАЙ тоонтодо болоһон уулзалга

Заган дабаанай нюрган дээгүүр дабажа гараад, хойто талаһаань Улаан Хада, Эрээн Хада түшэлгэтэй уужам тэнюун талын энгэртэ түбхинэнэн Шэбэртэ нютаг хүрээжэ ерэбэди.

Дондог Улзытуевай, Цырен-Дондог Хамаевай магтан, хүгэдэн түүрээһэн нютаг зоной нангин хайрхан Улзытэ Хаан, Хайранга Хаан обоо уулануудта доро дохин мүргэбэди.

найхан ханаата хүнүүдэй нахюуһан болоһон Хайранга, Улаан Хада, Хаана холо газарта, Хангай тайгадаш – Халууханар лугшана зүрхэндэм, - гээд бэшэһэн уран зохёолшын үгэнүүд энэ үдэр түрэл хургуулийн байшан соо зэдэлэн байгаа.

Ц-Д.ХАМАЕВАЙ түрээһөөр 75 жэлэй ойн баярта зориулагдан дурасхаалай үдэшыг Шэбэртын хүдөө нууринай депутадуудай Со-ведэй түрүүлэгшэ, Буряад Республикын габыта багша Ц-Д.Ш.Зандраев нээжэ, бул-тание амаршалба.

- Буряад литературын хүгжэлтэдэ өөрын мүр сараа үлөөһэн прозаик байханаа гадна, Цырен-Дондог Хамаев бэлигтэй поэт, журналист байһан. ХХ зуун жэлэй үеын хүнэй сэдхэл бодол, хүнүүдэй хоорондохой, хүн ба байгаали хоёрой холбоо харилсаан – зохёолнуудайн гол темэ болоно.

Шэбэртэһээмнай табан уран гуурхатан урган гарахан – Дондог Улзытуев, Цырен-Дондог Хамаев, Цырен-Дондог Шагжиев, Владимир Жалсанов, Бальжи-Нима Намдаков. 1950-яад онуудай үеэр буряад поэзидэ шэнэ, хүсэтэ урасхал болон ороһон эдэнэр бүри хургуулийн наһандаа бэшэжэ эхилһэн байна. Цырегма Намдаковна Намдыковагай хүтэлбэрилһэн эхилэн бэшгшэдэй бүлгэм "Ошон" гэжэ гар бэшэмэл журнал хэблэн гаргадаг хэн.

Тэрэ үеын бэлигтэй зохёолшодой нүүлээр дахинаа эдир хүрэг бэшээшэд урган гараха гээд хүлеэгдээ. Хэды соо замхад байханаа, наһын сагта хэлэндээ ульһатай, ульгам дорюун хүбүүд, басагад бии болоно гээд хэлэлтэй. Тэдэнэр таанадай урда үгэ хэлэхээ бэлдэнхэй, - гээд Цырен-Дондог Шоболоевич тодорхойло.

11-дэхи классай шаби Солбон Батуев Цырен-Дондог Хамаевай "Бүгын эбэр" гэнэн туужын фразеологизмууд тухай, мүн 10-дахи классай нурагша Амгалан Шагдаров "Дуушын сэдхэл" гэнэн номойн гол удха тухай шэнжэлэгэнүүдэ шагнагшадай анхаралда дурадхаба.

"Ая ганга" гэжэ хургуулийн дэргэдэхи литературна бүлгэмэй гэшүүн, 11-дэхи классай нурагша Александр Дамбаев шүлэг зохёодог. Байгал шэнжэлэгын регионууд хоорондын олимпиадада хабаадахада, имэ шүлэгөө уншаһан юм:

Алдарт Байгални, Арадай омогорхол. Агуухэ далаймни – Аяншадай гайхал. Алан-гуа хатанай Алтан тоонто. Байгални, Байгал, Буряадай омогорхол.

- Нютагаймни зон – нэрэ солотоншые, юрын ажалшаншые, минии сэдхэлые хүлгүүлдэг, ханааем зоригжулдаг. Буряад уянгата поэзиин эгээн суута дуушан Дондог Улзытуев түрэл тоонтоёо шүлэгүүдээрээ мүнхэрүүлээ. Тэрэнэй зохёолнуудые хэдэн үе зон шэнжэлнэ, уран найхан үгынь хүсэндэ абтан, хужарлан уншана. Бүтээлнүүдын мүнхэ байха. Нютагаймнай суута зохёолшо Цырен-Дондог Хамаев баһал минии зүрхэ сэдхэлдэ дүтэ. Эдэ хоёр аха үеын уран бэлигтэнэй гэрэлтэ дурасхаалда зориулнаб, - гээд, эдир поэт шүлэгөө уншаба:

ДУРАСХААЛ

Баян Бэсүүр тоонтомни Бэлигтэй хүбүүдээрээ суурхаа. Тариһан үрэн тобойн, Туяа татан гараа.

Үлгэн дэлхэйн ульгэршэ, Үргэн талын дуушан Улзытын Дондогой урда Үгэ дуугүй хүгэдэнэб.

Тэнжэн үдэһэн Шэбэртэм Табан хүбүүдээрээ мэдээжэ. Таанадай бэлиг шадабари Түүрээжэ, дууряжа шаданайб!

Һаргама ялагар мүшэндэл һалбаран бадарһан Цэрэн-Дондог Хамаевые найхашаан, Сэгнэн, дурсан хүгэдэнэб.

Александр Бадмаев нютагайнгаа үзэсхэлэн болохо хүхэ сэнхир хасуури тухай имэ мүрнүүдые бэшээ:

Сэнхир хүхэхэн хасуури Шэнхинээтэ дуунай аялга гү? Шэбэртынгээ шугы соо Шэмэгынь болон ургаа гү?

Нютагайнгаа шэмэг болохо залуу хүрэгэй ургажа байһые 10-дахи классай нурагша Валерия Гомбоева гэршэлбэ. Энэ басаган өөрынгөө шүлэг дээрэ аялга хүгжэм тааруулжа, зохёолон дуунуудаа Цырен-Дондог Хамаевай дурасхаалда бэлэг болгон баряа.

"Дэлхэйдэ ши дэмы түрөөгүйли, хүн..." гэнэн Ц-Д.

Хамаевай шүлэгүүдээр болон дуунуудаар литературно-хүгжэмэй композици хургуулийн хүүгэдэй жэшээтэ "Аянга" ансамбль дурадхаа. "Шэбэртэмнай" (хүгжэмынь Ю.Ирдынеевэй), "Хабартаа", "Наһанай ошолго" (хүгжэмынь В.Пантаевай) болон бусад мэдээжэ дуунуудынь зэдлээ, уян нугархай буряад хатар, ёохор наадан сугларагшадай зүрхэ сэдхэлые хүлгүүлээ.

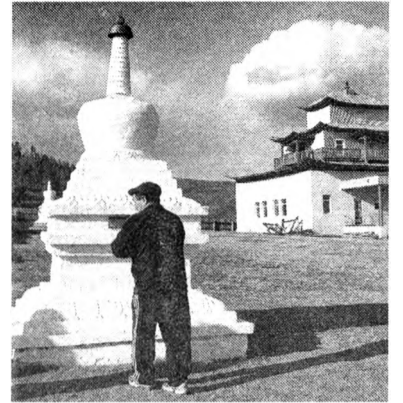
Шэбэртын хүдөө нууринай захиргаанай толгойлогшо Ц-Д.Ц.Шоймполов дурасхаалай үдэшэдэ хабаадагшадые халуунаар амаршалаад, Цырен-Дондог Хамаевичай наһанайн нүхэр Екатерина Гомбожаповнада, Эрдэни хүбүүндэнь нютагай зоной зүгһөө баярай үгэнүүдые хэлээ, бэлэг барюулаа. Шэбэртын эрхим ажалшад, ниитын хэрэгтэ эдэбхитэн баярай бэшг, грамота болон сэнтэй бэлэгүүдтэ хүртөө. Тэдэнэй тоодо - манай "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай сонсоһон "Минии Сагаан нара" гэнэн конкурсын лауреат Ц-Д.Ш.Зандраев.

Нютагай үндэр наһатайшуулай нэгэн, ажалай ветеран Н.Н.Очиров, Ц-Д.Хамаевай үеын нүхэд В.Б.Будаев, В.Ц.Дабеев гэгшэд дурсалгын дулаахан үгэнүүдые хэлэбэ. Эрдэмтэн Г.Н.Очирова ургажа баһан бэлигтэй хүбүүд, басагадые нютагайнгаа солото хүнүүдэй нэрые дээрэ үргэжэ, омогорхохо ябахыень, мүн түрэл хэлэ, түүхээ бүри гүнзэггөөр шудалхыень урялба. Г.Ц.Пурбуева Цырен-Дондог Хамаевта зориулһан шүлэгөө уншаад, түрэл хургуулийнгаа багшанарта, нютагай захиргаанда имэ дэмбэрэлтэй үйлэ хэрэг үнгэргэһэнэйн түлөө баяр хүргэбэ.

Үнэхөөрөөшые, уран үгэ-тэниие хурган далижууһан һуралсалай суута гуламтын багшанар Ю.Ю.Шоймполова түрүүтэй шэнэ үеын бэлигтэй, хүрса гуурһатай, хонгёо хоолойтой дальбараануудые хүмүүжүүлэн, Хайранга Хаанай үршөөлөөр утын харгыда, үргэн дэлхэйдэ үдэһэн байхан болтогой!

Туяна САМБЯЛОВА, манай корр.

РАДНА-НИМА БАЗАРОВАЙ ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: дурасхаалай үдэшин үедэ.

Бэшүүрэй аймагай Буддын шажанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Самбу Гармаевич **ЦЫДЕНЖАПОВАЙ 70** наһанай ойдо зориулнаб.

Ц. ВАНЧИН

Эсэгэ ороной Агуухэ дайнай Эршэтэ дүлэн түлэг соогуур Элинсэг хулинсагайнгаа

буусада Эжы, абын түрүүшын хүбүүн Эрын эрид дуугаар шашхаад, Эрхэ, бэрхэ Самбуугай мүндэлһөөр, Эгээл далан жэлээр амаршалая!

"Хүлэг болохо унаганһаа", "Хүн болохо багаһаа" – гэдэг, Хүйтэ, нойтон, гэдэһээ

үлдэлгэ, Хатуу бэрхэшээл жэлнүүдтэ Хүсэд тэсэмгэй тэнсэһээр, Хүдэлжэ эхилээд хамтын ажалда

Хүдөөгэй хүбүүн хүдэржөөл даа.

Түрэл тоонто Амгалантадаа Түни зантай, түргэн ухаатай, Түмэрэй эзэн, инженер-механик

Түбһэндэ хүбэлгэн Самбуу аха. Түшэлгэ эжыдээ эсэгын орондо,

Түүхэдэ совхозой марташагүй, Түрүү хүнүүдэй тоодо хүндэтэй юм.

Ая-гангын орон Буряадаа Аяар холуур суурхууһан, Аялга зөөлэн, онсо уянгатай, Алтан поэт Улзытуевтай Айлайхи хүршэ хүбөө нууһан, Амгалан баабай хурса хэлэтэй,

Ахатан Дондогһоо хэшэгтэй ха.

Нимгэн эльгэтэй Неллитэээ Ниилэн хоюулан нэнгэлсэһээр,

Найдал бата хүбүүд, басагатай Нютаг Шэбэртэдээ түбхинэнхэй,

Нилээн жэлнүүд ээлжэлһээр, Наһанай далан дабаанһаа Наһанай орой руу ниидыт даа.

Шажанаа Буддын хэргээжэ, Шэбэртын дасанай нуурийн Шэлэгдээ газар баталалсан, Шибдаг Улаан хэдын үбэртэ Шэнэхэн дасан барилгада Шэрээтэ баатар амбайтай Шударга Самбуу ехэ габыятай юм.

Үнгэтэ юртэмсын байдалнай Үзэгдэл зүүдэндэл үнгэрһөөр, Үбгэрхэ, үтэлхэ сагай

ерэбэшые, Үнөөхил хүхюун, сарюун зандаа,

Үндэр наһа эжыдээл хүргэжэ, Үнэр баян, буян түгэлдэр, Үлзы хотогтой, энхэ нуугыт даа!

ЗҮРХЭТЭЙ БАСАГАДАЙ ЗУГАА НААДАН

Апрелин 19-д Бүхэроссиин дүли хүнүүдэй бүлгэмэй Соёлой байшан соо эрэмдэг бэетэй басагадай 4-дэхи конкурс үнгэрөө. Эндэ 6 басагад хабаадажа, булта илажа гараа: ажабайдалдан дайралдаһан бэрхшээлнүүдтэ диилдэнгүй, тон зүрхэтэйгөөр урагшаа дабшажа ябаһан хүнүүдэй дунда булигдаһан хэн нэгэн байха аал?

Тиин конкурсын дүнгүүдээр Арина Оглобличева "Харагшадай дура татаһан мисс" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. Тэрэ хэлхээ холбооной эмхидэ хүдэлдэг, саашадаа сэтгүүлшэн болохо хүсэлтэй, фото-зураг буулгаха дуратай юм. Дура тай поэт Андрей Дементьевэй шүлэг уншаа. Анастасия Гришко "Онсо мисс" болоо. Тэрэ - Бүхэроссиин хараа муутай хүнүүдэй бүлгэмэй түлөөлэгшэ. Марина Цветаевагай шүлэг

уран гоёор уншаа. "Урин зулгы мисс" Вероника Евскова цыган хатар хатаржа, бултанай найшаалда хүртөө. Бүхэроссиин дүли хүнүүдэй бүлгэмэй түлөөлэгшэ Эля Тумурова "Фото-зурагай мисс" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. Тэрэ гараараа занган дууладаг "Мой Улан-Удэ" гэхэн дуу гүйсэдхөө. Хабаадагшадай дундаһаа эгээл эдир Люба Махова (11-дэхи классай нурагша) - "Дура буляһан мисс" мүн. Басаган

хатаршадай бүлэгтэй ехэ гоё номер бэлдээ. "Ухаан бодолой мисс" Замира Саитбекова "Письмо Татьяны Онегину" уншажа, харагшадай зүрхэ сэдхэл хүдэлгөө.

Тус конкурс эмхидхэн "Гэрэл" РООМИ-гай хүдэлмэрилэгшэд болон энэ эмхи байгуулһан Дарима Дымчикова гоё найхан платинууды үмдэнэн булта басагадай түлөө баярлан, иимэ бэрхэ конкурсантуудаараа омогорхон байгаа хэн. Мүн тиихэдэ "Уран" гэхэн зохиохы нэгэдэл болон олон тоото спонсорнууд энэ найхан хэрэгтэ тухалһан байна. Бултандань баяр баясхалан хүргэнэбди.

Цыпилма ГУНСУЕВА.

ЖАЛСАН САНЖИЕВАЙ НЭРЭМЖЭТЭ ЖАСА БАЙГУУЛАГДАА

«НАРАН – минии зүрхэнэй хубихан» гэхэн номтой танилсалга урда долоон хоногой эсэстэ Буряадай республиканска үндэһэтэнэй 1-дэхи лицей-интернат хургуулида үнгэрбэ. Тус хэмжээ ябуулга Жалсан Батувич Санжиевай түрэнэн үдэртэ зориулагдаа. Тэрэ амиды мэндэ ябабал, апрелин 19-дэ 67 наһа хүрэхэ байгаа.

Энэ дэмбэрэлтэ уулзалгада Гүрэнэй Дүүмын депутат Вячеслав Мархаев, Буряад Республикын эрдэм ухаанай болон нуралсалай министр Алдар Дамдинов, Арадай Хуралай депутат Зоригто Цыбикмитов болон бусад хүндэтэ айлша хабаадаһан байна. Хүн бүхэнэй ханамжаар, шэнэ ном соо Жалсан Батувичай хэһэн ажальны бүхыгөөрөө харуулагдаагүй. Юуб гэхэдэ, хэһэн хэрэгын барагдашагүй ехэ юм.

Уулзалга дээрэ Жалсан Санжиевай нэрэмжэтэ жаса байгуулжа, жэл бүри буряад хэлэнэй эрхим багшанарта шан баруулагдахаар хараалагдана. Түрүүшын мүнгэ Буддын заншалта сангха оруулһан байна. Энээн тухай болон бусад хонирхолтой мэдээнүүды, ханамжанууды удаадахи дугаарта дуулгахабди.

Бадма ЯЦШЕЕВ.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Хүдөө нурунуудаа нэргээн хүгжөөел!

БАЯН-ГОЛ, БАЯН-ГОЛ ГЭЛСЭНЭЛТА...

Бэлигтэй бэрхэ хүтэл-бэрилэгшэ, партин гэшүүн Буда Сангадиевич Сангадин республика соогоо эгээн түрүүшын «Арбижал» гэжэ хүдөө ажахын коммуна 1927 ондо эмхидхэн байгуулаад, тус коммунын түрүүлэгшээр хэдэн жэлэй туршада ажаллаһан байгаа. «Арбижал» гэжэ коммуна арьбажан баяжа баяжаһаар Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз боложо, амжалтатай ажал хэрэгээрэ аяр холуур суурхадаг бэлэй. Хэдэн зуун эбэртэ бодо малтай, гуша гаран мянган хонитой, хэдэн адуун хүрэгтэй, гахайнууд ба тахьянууды үсхэбэрилдэг олон халбарита томо ажахы болоһон түүхэтэй. Энэ хамтын ажахы үргэн хүгжөөһөн ажалша малша хүнүүдээрэ нютагайны зон омогорхохо ёһоороо омогорходог. Эгээн түрүүн Социалист Ажалай Геройнуудаа дурдая. Ахалагша хонишод Ш.Л.Цырепилова, Д-Н.Б.Сундеев, О.Э.Сангадиева ажалдаа тобоймо, урдань харагдаа үзэгдөөгүй ехэ амжалтанууды туйлаһан юм. Колхозой түрүүлэгшэнэр Г.Б.Цыденов, Р.С.Бубеев эрхимээр ударидажа, гүрэндэ ургаса тарая, мяха, нү түсэбһөө холо үлүүлэн

тушаһанайнгаа түлөө Социалист Ажалай Геройнуудай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэлэй. Социалист Ажалай табан геройнууд имгалт Баян-Гол нютагһаа урган гараһан болоно бшуу. Иимэ олон геройнуудтай нютаг республикаһаа байха холо ойрын область, хизаарнуудташы олодохогүй. Баян-Гол нютагай хүн зон түрүүшын коммуна байгуулагдаа Буда Сангадинда хүшөө бодхоһон юм. Гэбэшы Геройнуудта, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда унаһан сээрэгшэдтэ, нютагаймнай хүбүүн - дэлхэйн, Азийн, Европын чемпион болоһон Борис Будаева тусхай хүшөө нютагтань бодхоогдоогүй байһаар.

Баян түүхэтэй, суутай, хайшаашы тэгшээр хүгжэжэ байһан Баян-Голой үргэн тала дайда дээрэ мүнөө юун хэгдэнэб, ямар хэмжээнүүд абтанаб, юун хэгдэхээ байнаб гэхэн асуудал олохон хүнүүды хонирхуулна ёһотой. Энэ ориганса асуудалда даб дээрэ дүүрэн харюу олодохогүй ха. Үнэхөөрөөшы, мүнөө үедэ ямаршы юумэ хэхэдэ, алта мүнгэн хэрэгтэй, тэрэмнай хаанаб, хаанаһаа олохобди гэлдэхэнэ эли. Гэбэшы...

ТҮРЭНЭН НЮТАГАА ТҮБХИНҮҮЛЭЭ

Түрэнэн гараһан нютагаа, алтан тоонтоёо мартаха хүн байха аал? Эндэ мүнөө үсөөхэн жэшээнүүды дурдаял даа. Бархан Хурамхаан хоёрой хоорондо Хонхино гэжэ нуурин оршодог. Буряад-Монголой АССР-эй хэлхээ холбооной бүхы предпритинууды удаан саг соо урагшатай найнаар Бато-Мунко Ринчинович Очиров ударидадаг байгаа. Тэрэ үеэр Буркоопсоюзай түрүүлэгшээр Бимба Гатапович Кушеев ажалладаг хэн. Хонхино нютагһаа уг гарбалтай хэн тула түрэл нютагаа үргэн дэмжэхэ түсэб табяад, хуушан библиотекын байрые заһабарилжа, олон кресленүүды, стол, стулнууды асаржа буулгаһан гэдэг. Зүгөөр энэ оролдоһон, суглуулһан зөөринь найнаар хэрэглэгдэхэ аргагүй байгаа. Юундэб гэхэдэ, тус нууринай бүхы залуушуул дүрбэн зүг, найман хизаар руу таража ябашоод, оройдоол 10-20 үрхэтэ айлнууд (тэндэнэ гол түлэб пенсионернууд) үлэшөө бшуу.

...Арбад жэлэй саада тээ хэн ха. Баргажанай аймагай захирганай хүтэлбэрилэгшөөр Людмила Ванюшкина ажалладаг байгаа.

Тэрэ Москвагай нэгэ фирмэтэй хэлсээ баталаад, Максими́ха нуурин шадар Байгал далайн ариг сэбэр уһа хаа хаанагүй худалдаха проект зохиожо эхилээ. Тэрэ холын хараатай, нилээд хонин түсэбынь ямаршыб шалтагаанаар бэлүүлэгдэнгүй үлэһэниинь харамтай агша. Баян-Гол нютага эм домто аршаанууд бии. Тэдэ аршаан хүн зондоо, холо ойрын айлшадта - аяншалагшадта худалдадаг болоо хаа... Табан хушуута малнай тала дайдаа бутта шэнгээр бүрхөөг лэ гэжэ ханахаар байна. Нютагаймнай зүүн-урда зүгтэ зүгын тоһо ехээр суглуулдаг болоо хаа яахаб, урдань хирпиисэ үйлдбэрилэн гаргадаг заводоо заһабарилха арга бэдэрхээр ха гэхэ мэтэ. "Бурятгеоцентр"-эй ахамад геолог Виктор Гусев иигэжэ бэшэнэ: «Баргажанай районой Бодон нууринай хажуудахи боро нүүрхэнэй нөөснүүдхээ зүүлжээ 20 километр зайда газар дороһоо фосфорой гурил абтажа болохо юм. Жэл бүри 100 мянган тонно фосфор абтажа байгаа наань, нөөсөнү шөөө хэдэн зуун жэлдэ ашаглагдаха аргатай». Прибайкалийн районой «Несте-

ровский» гэжэ СПК-гай газар дээрэ хүдөө ажахын эрдэмэй доктор Т.Т.Лапухинай хүтэлбэри доро фосфорой гурил хэрэглэжэ туршаһан байгаа. Тэрэ туршалгын дүнгүүд тэндэхи хүн зоние ехээр баярлуулаа гэдэг. Баян-Гол нютагһаа гараһан олзын хэрэг эрхилэгшэд олон гү? Олон даа. Түрэнэн гараһан нютагаа түбхинүүлхэ, ямар нэгэ аргаар хуушан алдар сольёнь нэргээхэ, нэрэ хүндыень бусааха хүнүүд олдохол байха гээд этигэнэбди. Тиимэ хүндэ хүшөө табихада яаха хэм.

Үрхэтэ айл бүхэнһөө 2-3 мянган түхэриг суглуулхада яаха ааб?

Буряад араднай тоонто нютаг тухайгаа хэды олон дуунууды зохиогоо гээшэб даа.

«Зүрхэнэй охин,
зүүдэнэй эхин
Дуулим Буряадайм
тоонто нютаг...»

гээшэнь гоё, мартагдашагүй үгэнүүд ха юм.

Буряадаймнай мэдээжэ поэт Цэдэн Галсанов Баян-Гол нютагай хүн зонтой танилсажа, уулзажа ерэнэнэй удаа

Баян-Гол, Баян-Гол
гэлсэнэлта
Баргажан нютагай
хэшэг юм, -

гэжэ дуун соогоо бэшэһэн байдаг. Энэ дуунай гүнзгы удхатай үгэнүүдынь мүнөөшы нютагтам эздэлһээр зандаа.

Степан ОЧИРОВ,
РФ-гэй Журналистнуудай
холбооной гэшүүн.

"ЭРИТЭ МЭСЭ ХЭРЭГГҮЙ"

Лубсан-Сандан ЦЫДЕНОВ тухай

90 жэлэй саана, 1922 оной майн 15-да, Новониколаевск (мүнөөнэй Новосибирск) хотын түрмэдэ Буряадтахи буддын шажанай элитэ

ажал ябуулагша, Праджняпарамитын нургаалые сүм шудалхан, Мадхьямика суртаалай философ, ёгоозор, поэт Лубсан-Сандан Цыденов наһа бараһан. Тэрэ 1851 ондо Хэжэнгэһээ 2-3 модоной зайда оршодог Шанаа нууринда түрэнэн.

«Лубсан-Санданай Гадар хэлбэс (Манифест)» дэлхэйн ерээдүйн хубилалтанууд тухай В.И.Вернадскиин, К.Э. Циолковскиин хараануудтай адлихан, тэдэниие уридшалжашье бэшэгдэһэн. Энэ хурса ухаатай, хэтэршгүй зүрхэтэй, эрмэлзэл эхэтэй хүнэй гайхамшагта ябадалнууд олон. Эгээн түрүүн тэрэ хүн гүрэнэй хото Санкт-Петербургда хааниие болон тэрэнэй министрүүдые ехэтэ гайхуулхан. 1894 ондо хаашуулай Үбэлэй ордоной (Зимний дворец) үргэн үүдэнһээ наял шэрээдэ хууһан император хоёрдугаар Николайг гаража ерэхэдэ, тэндэ байһан бурядай делегациин зоной (тэрэ тоодо хамба ламын), бултанайн хүгэдэн мүргэжэ, газарта унашахадан, Сандан габжа гансаараа ёдойжо байһан гэжэ. Николай хаан тэрэ зоригтой хүнэй гарыень барижа мэндэшлээд, саашаа түргэн ябашаһан. Иимэ «эшхэбтэр муухай» ябадал гаргаһан, Чойнзон Юрөөлтын хамбын баруун гарынь болжо, хааниие шэрээдэ хууһандань бараалхалгада байлсахаяа Хориин зоной зүгһөө ошолсоһон Сандан габжын түлөө хүлисэл гуйхыень Хориин тайшаа Ц.Д.Аюшеевые гүрэнэй дотоодын хэрэгүүдэй министр И.Л.Горемыкинды эльгээһэн юм (Н.В.Гоголиин, А.П.Чеховэй персонажууд ёһотоороо болоно бэшэ гү? - «как бы чего не вышло»). Тиихэдэ тэрэ «буруунай хашаанһаа холо гаража үзөөгүй» Сандан ламанай түрүүшынхией гүрэнэй ниислэл хотые, хааниие хараһанһаа мэгдээд, бахардаад, унажа хүгэдэхээ мартажархёо гэжэ хэлэжэ, министрэй ханаае заһаһан. «Хари тиһэн лэ байгаа гэжэ ойлгоо һэм», - гэжэ министр урдаһаань харюусаһан байна.

Зүгөөр Сандан габжа тиигэжэ өөр тухайн хэлэндэндэнь угаа дураа гутаһан, тэрэнһээ хойшо Юрөөлтын хамбатай эбээ таһарһан, һүүлдэ сансарын дасанай мэдэлһээ огто гаража, Махамудрын тарнида ороһон, Ямандагын даяанда хууһан юм. «Буддын шажантай би аад лэ, үнэн алдарт шажантай хаанай урда бээе доромжолжо, унажа хэзээдэшье мүргэхгүйб», - гэжэ хэлэһэн.

Лубсан-Сандан хара багаһаа юрэ бусын, бүхы юумэндэ өөрын харасатай, агаарта бэээрээ дэгдэдэг байһан. Буряадууд сооһоо эгээн түрүүлэн «габжын» зэргэдэ хүртэһэн хүн гэжэшье үгэ бии. 1894 ондо Түбэдһөө үндэр тушаалтай Жаягсан гэгээнэй Хэжэнгын дасан мо-

рилходо, гансал Лубсан-Сандан хүгэдэхээ тэрэндэ ошоогүй хэн. Гурбан хоногой туршада бэшгээр бэшэлсэжэ ойлголсоһоной удаа, Лубсан-Санданай ерэхэдэ, Жаягсан гэгээн тэрэниие хүл дээрэ зогсожо, адли зэргэтэй хүниие угтаһандал дохижо байгаа хэн.

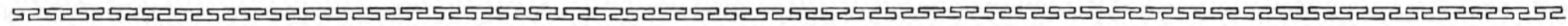
1997 оной августын 28-да Лубсан-Сандан Цыденовэй нэрэнь, хэрэгын сагааруулагданан. Яһанай тала харалгын, этноцентристскэ, сепаратистска гэжэ мэтын хараа шэглэлүүд үгы, хүнэй эрхэ сүлөөтэй, амгалан тайбан байдалые буддын номлолой ёһоор дэлгэрүүлхые оролдоһон хүн байгаа гэжэ элирүүлэгдэһэн.

Цэрэн Галановай нүлөөгөөр (уран зохёолшотой 1975 ондо БАМ дээрэ, Уоянда, танилсаһамди, һүүлшынгээ «Мүнхэ зула», «Түрэнэн газарай амисхаал» гэжэ номуудаа мордохынгоо хэдыхэн хоног урдахана намда бэлэглэһэн) Сандан ламада зорюулжа, шүлэг бэшэһэнби.

11 отогой балагадууды хамтаруулжа, өөрын конституцитай гүрэн түрэ байгуулһан гайхамшагта хаан-лама тухай мэдэхэ хүнүүдэй ханамжаараа дахин хубаалдаа хаань, залуу үетэндэ һонирхолтой байха хэн. «Тэнгэринүүдээр ниидэнэм» гэжэ түбэд хэлэн дээрэ шүлэгөөр бэшэгдэһэн зохёолыньшье һонин хааб даа. Э.Ч.Дарибазарон тус хүнэй намтараар эрдэм шэнжэлэлгэ хэһэн.

Газар дээрэ амгалан байдал тогтоохо гэжэ тодорһон, Газар тэнгэри хоёрой хөмороото байдалые тэнсүүлхые оролдоһон, Эритэ мэсэ хэрэггүй гэжэ улад зондо дуулгаһан «Эрхэтэ Балгад Соёмбос» гүрэн дэлхэй дээрэ мүнделһэн. Амитан зоной бэе бээ эдихын хэрээгы харгыда ороһон, Аха дүү хоёрой «ангийн дайсад» боложо, эбээ таһарһан, «Ухаарһан» хүбүүнэй эсэгынгээ урдаһаа буу барижа тодхоһон, Улаан-сагаан галта тэргын буряад дайдаар гаража ябаһан саг хэн. Бурхан шажаниие огто тоохоёо зариманай болиһон, Богдо Зонхобые абарагша бурханиинь бэшэ болгоһон, нэшхэлгүй ехэрхүү хүнүүдэй хойморто дабшалжа хууһан, һайн сэдхэлтэй зоной түригдэжэ, үүдэн тээ нэхэрүүлһэн саг хэн. Атаман Семёновой Монгол-Буряадай гүрэн тогтоохомни гэхэн, Барон фон Унгернын богдо гэгээнэй шабинь болохомни гэхэн, Баруун тээһээ большевиүүдэй, зүүн тээһээ японтоной добтолһон, Буряад зоной хүлгөөтэй үймөөндэ шахагдаһан саг хэн.

Хорин гурбан жэлдэ даяан бисалгалда хууһан, Хориин Бодонгууд, Сагаан, Хальбан хушуунууды ударидаһан, Хас тамга һүлдэтэй гүрэн түрэ байгуулһан Худайн голой Сандан лама – Дарма-Ранзан гэгээн хаан болоһон. Түмэн зоной зүгһөө аюуша хадагаар айладхуулаад, Түрэл арадаа аршалхы «Соёмбо хүрээниие» бодхоогоод, Буддын хүзэгтэй Балгад гүрэниие мэдэрхыень урыалба - Бүхы дэлхэйн арад зондо үнэн зүрхэнһөө хандаба: «Балгад Соёмбос манай гүрэниие мэдэрһита, Буддын нургаалтай амгалан маниие ойлгыта, Дэлхэйн шуһата хөмороондо оролсохогүйбди – нүгэл, Дайнда хүнүүдые алахыень хүбүүдээ эльгээхгүйбди – нүгэл». Зүгөөр сансарын хараа ябаса хүнэй дураар болодоггүй, Зол жаргалшые, зоболон гасаланшые өөрын тусхай табисууртай, Уласай байдал, галабай эрьесэ үнэн худалһаа дулдйдадаггүй, Үе сагшые, үнгэтэ юртэмсэшые үйлын уриин дүримтэй. Хурса жада, хэлмэ, галта буунууд наадахы юрэ хэгдэдэг бэшэ, Хаанашые, хээээшые зэбсэггүй зон дарагдангүй байгаагүй юм гэлсэгшэ. Энэ дэлхэй тиимэһээ гал дүлөөр соробхилхын анхан ёртой хаяа, Эхэ зургаан зүйл хамаг амитан зобохо тулихын анхан заяатай хаяа? Хүнэй шуһан газарта бу адхараг гэжэ зальбардаг Сандан ламые Хаан шэрээһэнэ буутай хүнүүд уданшыегүй буулгаа хэн, Худан голой гэгээн хаанай һүүлшынхией хэлэһые - «Хожомоо бусажа ерэхэб, бурхан тантаяа үлэбэ» гэһые дуулгаа хэн. Хэды хүзэгтэд мүнөө үшөө Сандан хааниие хүлэһээр хаб, Хээээ Буряадтам хас тамгын һүлдэ дахинаа һэргээгдэхэ хаб? Хэды олон зуун, сая жэлнүүд гэгээнэй эрэтэр үнгэрхэб, Хээээн дэлхэйдэ алуурай һүүлшын зэбсэг үгы хэгдэхэб? БАСАА Валера.

(Үргэлжэлэл. Эхинийн августын 11-эй, 18-ай, 25-ай, сентябриин 1-эй, 8-ай, 15-ай, 22-ой, 29-эй, октябриин 6-ай, 13-ай, 20-ой, 27-ой, ноябриин 3-ай, 10-ай, 17-ой, декабриин 1-эй, 8-ай, 15-ай, 29-эй, январин 12-ой, 19-эй, 26-ай, февралин 2-ой, 9-эй, 16-ай, 23-ай, мартын 1-эй, 7-ой, 15-ай, 22-ой, 29-эй, апрелиин 5-ай, 12-ой, 19-эй дугаарнуудта).

Дүрбэдэхинь, Түшэтын орон. Эндэ хоёр ехэ ордон бии. Дотоодо ордон соонь дахилта түрэлдөө бурхан болохо бодисаданар байдаг. Тэндэ ерээдүйн галабые даажа абаха Майдари бурхан залардаг. Газаа талынь ордон - бурхадай байдаг ордон. Эндэ 4000 наһа наһалдаг, 1 үдэрын газар дээрэхи 400 жэлтэй адли. Табадахинь, баярар дүүрэн тэнгэри. Эндэ түрэнэн хүнэй бэень хуу баяр, жаргал болоһон тула, хэнэн хэрэгын, хэлэһэн үгэнь гансал баяр, жаргал түрүүлжэ байдаг. Наһаниинь ута - аяар 8000 жэл болодог. Тэндэхи нэгэ үдэр газар дээрэхи 800 жэлтэй адли юм. Зургаадахинь, харшал, зүршэл үгы тэнгэри. Эндэ хүнэй өөрын юумэн гэжэ байдаггүй, ямаршые илгаа гэжэ мэдэдэггүй. Тэниглэн сүлөөтэй, тэгшэ жаргалай орон болоно. * **Каждый человек хо-**

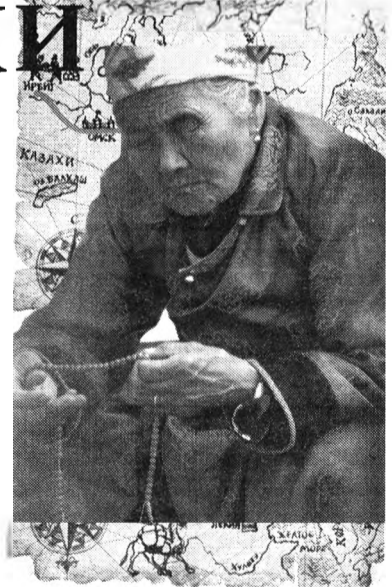
чет счастья, причем без проблем хочет завершить свой земной путь, а в следующем перерождении окажется в раю или на небесах. В мире желанная существует шесть небес. Порядок их расположения - следующий, счет снизу вверх. Первое - «Небо четырех царей» (санск. Satur-mahraja - кауикаһ) - расположено посередине - между подножием и вершиной горы Сумеру. Второе - «Тридцать три неба» (санск. Trayastimsa - находитса над вершиной Сумеру в районе Джамбудвипа. Посередине стоит дворец, в котором пребывает бог Индра. По краям этого неба у каждой стороны света расположены еще по восемь небес, следовательно, в общей сложности получается 33 неба. Третье - небо Яма (санск. Yama). Это место наслаждения желаньями, вызываемыми цветом, звуком, запахом, вкусом, осязанием. Продолжительность жизни 2000 лет, причем сутки там равны 200 годам существования в человеческом мире. Четвертым идет небо Тушита

ЗОЛОТЫЕ ЧЕТКИ

Словарь с комментариями

(санск. Тизка). На этом небе имеются два дворца. В первом, внутреннем живут бодхисаттвы, достигшие места, т.е. получившие право в следующем перерождении стать богами. Здесь проживает Бог грядущего - бодхисаттва Майтрея. Во внешнем дворце живут боги. Продолжительность жизни 4000 лет, 1 день равняется 400 годам. Следующее, пятое небо - это «небо олицетворенной радости» (санск. nimanarati). Существа, рождающиеся на этом небе, воплощают радость. Они сами и есть радость. Живут по 8000 лет, где 1 день равняется 800 лет по земному исчислению. Шестое - это небо, где нет своего или чужого (санск. Raganvimitavasa

vartin). Рожденные здесь могут свободно и неограниченно считать радости. Таковы шесть небес желаний. **һаа (лха)** - тиб. тэнгэри. Жэшэнь, галай тэнгэриие мил - һаа гэдэг. Үгышые һаа, Түгэд ороной түб болодог, Далай ламанарай байдаг хото һаса (Лхаса) гэжэ нэрэтэй. Тэрэ хоёр үгэһөө бүридэнэ: һа (лха) - бурхад гү, али тэнгэринэр, са - газар, дайда, орон. Тиихэдэ Бурханай орон, Тэнгэриин орон гэжэ оршуулагдаха байна. * **Лхаса - столица Тибета, резиденция Далай-ламы.** Состоит из двух слов: **лха - бог, божество, небожители, са - страна, земля, то есть Лхаса - страна небожителей или земля богов.** **һайн заншал** - Урдань буряад зон үхибүүдэ ехэ зүбөөр, хүндэмүүшээр, ажалда дүйтэйгөөр һургадаг байгаа. Аха заха хүн үхибүүе хүнэй, өөрын гэжэ илгангүйгөөр, тоомоо

таһаржа, муу юумэ хэжэ байгаа һаань, тэрэ дары зэмэлдэг, хоридог, хэнээдэг байгаа. Үхибүүдэ үмөөржэ, хүнтэй хэрэлдэжэ, шаг шууяа татаха ушар байгаагүй. Тиимэһээ багашуул ехэшүүлһээ түбэгшөөдөг, аха заха хүниие хүндэлжэ ябадаг байгаа. Тэрэ сагта залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ бүгэдэ нийтын анхарал хандуулагдадаг байгаа гээ һаа, алдуу болохогүй. **Любовь НАМЖИЛОН.** (Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Понедельник, 30

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НОВОСТИ', 'ВОЛЫТ', 'СЛУЖУ ОТЧИЗНЕ!', 'ТИМОН И ПУМБА', etc.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'О БЕДНОМ ГУСАРЕ ЗАМОЛВИТЕ СЛОВО', 'ПО СЕМЕЙНЫМ ОБСТОЯТЕЛЬСТВАМ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНЦЕВ В РОССИИ', 'ЦВЕТЫ И ПЕСНИ ВЕСНЫ', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ', etc.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАК КАЗАКИ МУШКЕТЕРАМ ПОМОГАЛИ', 'РОК-Н РОЛ ДЛЯ ПРИНЦЕСС', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СМЕШАРИКИ НА АРИГ УСЕ', 'ЖЕНСКАЯ ЛИГА. ПОГОДА', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЗУРХАЙ', 'ВКУСНО', 'КРЕМЛЬ-9', etc.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ', etc.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'Т/С ШПИОНСКИЕ ИГРЫ', '11.00, 14.00, 20.00 СЕГОДНЯ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'Х/Ф ШПИЛЬКИ-2', 'Т/С ЧАС ВОЛКОВА', etc.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'М/Ф АЛЕНЬКИЙ ЦВЕТОЧЕК', 'Х/Ф СЕЙЧАС', etc.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '06.00, 08.30 М/Ф РОДНЯ', '08.00 Т/С ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ', etc.

Вторник, 1

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'НОВОСТИ', 'ДЕВУШКА БЕЗ АДРЕСА', 'СВАДЬБА В МАЛИНОВКЕ', etc.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'Х/Ф КУБАНСКИЕ КАЗАКИ', 'НЕВЕРОЯТНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНЦЕВ В РОССИИ', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ', etc.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КАК КАЗАКИ В ФУТБОЛ ИГРАЛИ', 'РОК-Н РОЛ ДЛЯ ПРИНЦЕСС', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ТУХИН', 'ВКУСНО ЖИТЬ', 'ЖЕНСКАЯ ЛИГА', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЗУРХАЙ', 'ЛЮБЯНКА. ЗУРХАЙ', 'ВАШЕ ПРАВО', etc.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ', etc.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '06.55 М/Ф Т/С ШПИОНСКИЕ ИГРЫ', '07.15 Т/С ШПИОНСКИЕ ИГРЫ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '04.15 Т/С СКОРАЯ ПОМОЩЬ', '06.00 Т/С ЗНАКИ СУДЬБЫ'

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '07.00 М/Ф 11.10, 01.55 Х/Ф ДАРТАНЬЯН И ТРИ МУШКЕТЕРА', etc.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '06.00 Х/Ф ТЫ У МЕНЯ ОДНА', '08.00 ПОЛЕЗНОЕ УТРО', etc.

Среда, 2

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', '13.00, 16.00 НОВОСТИ', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', etc.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'УТРО РОССИИ', '06.00, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', '02.40 Т/С ПЕРРИ МЭЙСОН', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '16.30 Д/Ф ФЕНИМОМ КУПЕР', '16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ', etc.

АРИГ УС

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ.', '08.00 ПОГОДА', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '13.00 ПЛАНЕТА ШИНА', '13.25 Т/С УНИВЕР', '14.00 УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ. НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '06.25 ЗУРХАЙ', '06.30 ЗУРХАЙ ОБЪЕКТИВ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '17.00, 19.30, 21.30, 23.20, 01.40 НОВОСТИ ДНЯ', '11.05 Т/С УПРАВА. ЗУРХАЙ', etc.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like '05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ', etc.

“Буряадай түрүү хүнүүд” гэхэн конкурсын 15 жэлэй ойе угтуулан

“БУРЯАД ҮНЭНЭЙ” КОНКУРС ДҮЛЭТЭЙХЭН ЛЭ!

1997 оной декабриин 26-да Буряад драмын театр соо конкурсын түрүүшын шангууд барюулагдаа нэн. Лауреадуудай дунда хүдөө бэшгшэ, арадай гэгээрэлэй отличник, багшын ажалай ветеран, “Сагаан үбгэнэй” номинацида “Эрхим автор” гэхэн гол шанда хүртэгшэ Полина Цыбиковна Эрдынеева байгаа.

Полина Цыбиковна 15 жэлэй хугасаа соо элдин хонгор Эгэтын-Адаг нютагайнаа баян абдарыень уудалжа, аха заха үбгэд хүгшэд, ажалша бэрхэ залуушуул, мүн сэсэг мэтэ ургажа ябаһан үри хүүгэд тухай таһалгаряагүй уянгалан бэшэһэн габьяатай. Тиин удаа дараалан юһа дахин “Лауреат автор” гэхэн гол шанда бүхы номинацида хүртэжэл байһандань омогорхоомор.

Бидэ “Буряад үнэнэй” конкурсдо эльгээгдэһэн бүхы зураглалнуудые дууһыень уншадагбди, ээлжээтэ дугаарай зураглалнуудые хүлээдэгбди. Тиигэжэ буряад зон, илангаяа залуу үетэн

уг гарбалаа найн мэдэдэг боложо байна гэжэ тэмдэглэмээр даа.

Зай, Полина Цыбиковнада өөртэнь үгэ үгэе: “1997 ондо намһаа гадна манай Эгэтын-Адагай Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Эгэтын дасан шэнээр бодхоолсоһон түүхэсэн Рэгзэн Эрдынеевич Эрдынеев “Сагаан үбгэн” номинацида лауреат-герой болоо нэн. Би авторынь болоноб.

Иигээд тэрэ үеын баяр ёһололой үдэшые ханахадам, үндэһэн театр соогоо нэрээ дурдуулан байһан зоной дунда олонхын Яруунаһаа байгаа нэн гэжэ тэмдэглэмээр. “Будамшуу” номина-

циин гол шанда хүртэгшэ А. Бардунаева - Эгэтын-Адагай дунда нургуулин 9-дэхи классай эрхим нурагша. “Баатар мэргэн” номинацида хүдөө ажахын “Ярууна” кооперативай залуу директор А. Жамсуев илагшадай тоодо ороо. Мүнөө Яруунынгаа захиргаанда амжалтатай хүдэлнэ. “Гуа сэсэн хатан” номинацида илаһан СССР-эй арадай артистка Г. Шойдагбаевагаар омогорхоомор.

2011 оной конкурсын дүн гаргалгын баярта үдэртэ уран шүлэгшэ Цырен-Ханда Дарибазароватай театрай ендэр дээр эрэгэлжэ нуухада зохид байгаа даа. Журналист Э. Бальжинимаевай бэшэһэн Намсараевтанай гэр бүлэ минии номой хүндэтэ айлшад юм. Мужыхын дунда нургуулин багша Ц-Д. Цыдыповагай герой - дээдэ гарай врач В.Ринчино.

Энэ үнгэрһэн 15 жэлэй хугасаа соо ехэл зүб эмхидхэгдэһэн конкурсын

хүсөөр уншагшад олон танилтай, бэе бэетээ дүтэ харилсаатай болоно ха юм. Иимэ конкурснууд жэл бүхэндэ дам саашадаа бултыемнай хүлгүүлжэ, хүгжөөжэ байхань болтогой!”

Үнэхөөрөөшье, юрын хүнэй ажабайдал, ажалайнь амжалтануудые, оролдолго үүсхэлыень харуулжа байхада, бусадта жэшээ болоно гэшэ. Тиин энэ талаар нилээд хубита оруулһан хүндэтэ Полина Цыбиковна нагаса эжыдээ зохёохы ажалдань амжалта хүсөөд, алтан гуурһаяа улам хурсадхан, уншагшадаа хододоо баярлуулан ябыт даа гэжэ үрээһэ!

Норбо НИМАЕВ, ВСГАКИ-гай оюутан, “Будамшуу-2005” номинациин лауреат-автор.

“Сагаан үбгэн-2012”

ЭРХЫДЭЭ ЭМТЭЙ, ДОЛЁБОРТОО ДОМТОЙ ЭМШЭН

Хотогор найхан Хориин аймаг зуун найман субаргатай Анаа дасанаараа, булган талаараа, ажалша бэрхэ арад зоноороо суурхадаг.

Суута хүбүүдэйн нэгэн - Буряад Республикын габьяата врач Гатап Сангажапович Самбатов мүн. Тэрэ 1950 ондо Булам нютагта түрэхэн юм. Хориин 1-дэхи дунда нургуули дүүргэһэнэйнгөө удаа Шэтын медицинскэ институтда нураад, Улаан-Үдын 1-дэхи больницада интернатура дүүргээд, 1975 онһоо хойшо Хоридоо хүдэлжэ байна. Хирург-травматолог Гатап Самбатов Москва, Курган, Свердловск, Саратов хотонуудта олон жэлдэ эрдэм бэлигээ дээшлүүлжэ, түмэн зондо тон тунһатай боложо шадаа. 1990 ондо Ленинград хотодо үнгэргэгдэһэн Бүхэроссиин травматологуудай съезддэ хабаадажа, эрдэм бэлигээ бүри дээшлүүлээ. 1991 онһоо Гатап Сангажапович дээдэ категориин врач-хирург болонхой, 1996 ондо Буряад Республикын габьяата врачай нэрэ зэргэдэ хүртөө. Га-

райнгаа шэдитэ хүсөөр үбшэнтэниие аргалхынгаа хажуугаар аймагай Советдэй депутатаар 5-6 дахин һунгагдаһан. Арбаад жэлэй туршада аймагай Советдэй түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлжэ, арад зоной олохон бэрхэшээлнүүдые шийдхээ юм. Харин хүршэ Яруунын, Хэжэнгын аймагуудай ажаһуугшадта тунһалха хүсэлтэйгөөр Хориин больницын дэргэдэ травматологийн отделени нээгээ. Гарын нээрээшье эрхыдээ эмтэй, долёобортоо домтой, дээгүүр зиндаатай аргашан, баряшан гэжэ нютагай зоной дэмы хэлэдэггүйн мэдээжэ.

Үбшэнтэндэ тунһалха эди шэдиинь дүүрэн мэдэржэ, гүрэн түрээ 2004 ондо “Россиин габьяата врач” гэхэн үндэр нэрэ зэргэ олгоо.

Гатап Сангажапович - олон үхибүүдэй эсэгэ, хүгшэн эсэгэ. Ехэ үхүүн Баир Гатапович эсэгынгээ шэлэһэн зам үргэлжэлүүлэн, Москвада үхибүүдэй клиникэдэ хирург-травматологоор хүдэлнэ, медицинаны эрдэмэй кандидат болонхой. Наһанайнь нүхэр Эльвира - врач, медицинаны эрдэмэй кандидат. Эдэмнай 2 үхибүүдтэй. Хоёрдохи хүбүүн Содном Гатапович Новосибирскын университет дүүргээд, “Бурятзолото” бүлгэмдэ экономистаар хүдэлнэ, нэгэ басагатай. Елена Гатаповна басаганиинь Улаан-Үдын Советскэ районой сүүдтэ хүдэлнэ, аспирантка. Одхон хүбүүн Батань - нургуулин шаби. Гатап Сангажапович хүл хүнгэн, ухаан сэсэн, аргалха хүсэл гүнзэгы зандаа ажаллажа ябана даа.

Дарима ХАШИТОВА.

«Аламжа Мэргэн Арюун Гоохон хоёр - 2012»

АЗА ЖАРГАЛАЙ АЛТАН ОДОН ГЭРЭЛТЭГ!

ХХ зуун жэлэй 70-80-Яад онуудта “БМ – комсомолой габшагай барилга!” гэхэн үрээ доро Эхэ ороноймнай комсомолшууд, эрхимэй эрхим залуушуул асари ехэ энэ барилгада хабаадаһан юм.

Агын тойрогой Ушарбай нютаг тоонтотой Владимир Бальжинимаев наһанайнгаа нүхэр Людмила Лугдуновнатаяа БМ-ай барилгада ажаллахаяа зоригтойгоор зүдхөөд, хоёр заахан үхибүүдтээ танигдаагүй нютаг ошоо бэлэй.

Шэнэ газарта Людмила түмэр харгын элүүржүүлгын диспансертэ медсестрагаар ажалда абтаа. Владимир суута Александр Бондариин бригадта томилогдоо. Энэ бригада социалист мурьсөөндэ ходол түрүүлдэг нэн. Хоёр тээһээ түмэр харгыгаа барижа, Балбухты гэжэ разьезд дээрэ түмэр харгын ниилэһэн газарта “алтан боолто” (“золотой костыль”) шаажа, ажалаараа урмашан, баяр жаргалаар халин байһаниинь хээээдэшые мартагдахагүй. Тэрэ үеын суута

“Огонёк” журналай түрүүшын нюур дээрэ Александр Бондариин бригадын хүбүүдэй, тэрэ тоодо Владимир Бальжинимаевай фото-зураг толилогдоһон байна. Хада хабсагай түнхижэ, тайгын ой модо орбонгоорнь урбуулжа, бар хүсөөр бариһан БМ-ай барилгада ажаллаһанаа, элдэб яһанай нүхэдтэй эбтэй зетэй нүхэсэһэнөө Владимир Бальжинимаевич мүнөө дурсан хөөрэдэг.

Людмила Лугдуновна - наһанайнгаа нүхэрэй түшэг тулгуури, найдамтай хани нүхэрын юм. Владимир Бальжинимаев “Буряад Республикын габьяата барилгашан” гэхэн нэрэ зэргэдэ, БМ-ай барилгын олон медальнуудта хүртэнхэй.

90-ээд онуудай эхээр Бальжинимаевтанай бүлэ Улаан-Үдэээ бусажа, «Алима» гэжэ кафе нээгээ. «Алимагай» коллектив амжалтатай ажалай түлөө оло дахин шагналда хүртэһэн, магтуулһан байха. Үнэн сэхэ, шударгы ажалайнь түлөө Людмила Бальжинимаевада Буряад Республикын худалдаа наймаа-

най габьяата хүдэлмэрилэгшын нэрэ зэргэ олгогдоо.

Бальжинимаевтанай ехэ хүбүүн Олег – барилгашан, Дулма басаган БГУ дүүргээд, айл болонхой, үхибүүгээ хүмүүжүүлдэг. Цырендулма БГУ дүүргэһэн, нур харбалгаар Россиин чемпиондай хүрэл медальда хүртэһэн. Алима Монголой олон улсын дээдэ нургуулида нураад, мүнөө Владивосток хотодо Монгол гүрэнэй түлөөлэлгын зургаанда ажаллана. Бальжинимаевтан табан аша зээнэрэйнгээ хоншуухан түнтүүе таалажа, эрхэлүүлэн байдаг юм.

Угаар дамжан ерэхэн ажалша зоригоо алдангүй, аласайнгаа замда азатай, зонойнгоо дунда золтой, ажабайдалай арюун найханиие сэгнэн, алтан шаргал наранай мандахые хаража, элүүр энхэ, баяртай жаргалтай ажаһуухатнай болтогой гэжэ эрхим энэ бүлэдэ нютагай эблэлэй зүгһөө үрээһэ.

Аза жаргалай алтан одон орой дээрэтнай гэрэлтэг!

Намжилма БАЛЬЖИНИМАЕВА.

БУДДА БУРХАНАЙ БУЯНТАЙ ХАРГЫГААР...

("ВИЗУАЛЬНЫЕ ОБРАЗЫ БУДДИЗМА" гэнэн выставкэһээ тэмдэглэлнүүд)

Николай Дудко
(баруун гарһаа нэгэдэхинь)

Ц.САМПИЛОВАЙ нэрэмжэтэ Уран зурагай музей соо мэдэжэ уран зурааша, бүд дээрэ буддын шажанай бурхание (танка) түбэд зурагай "менри" маягаар бүтээдэг Николай Дудкогой шэнэ хүдэлмэринүүдэйн аргагүй найхан вы-ставкэ аяар табадахияа олоной үзэмжэдэ найхан табигдаа. Бэлигтэй уран зураашы олондо мэдээжэ Чойдоржо Буд-даев, Цыбан Дашицыренов ламхайнар, Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ Ю.Русских, Улаан-Үдын педкол-леджын багша Ц.Д. Надагурова, уран зураашын нүхэдын, республикын бэлигтэнэй соёлой эдэбхитэн Г-Н.Ц. Гунзы-нов хубиинь шэнэ выставкээр, 50 наһанайн ойгоор хани халуунаар амаршалба, зохёохы амжалта хүсэбэ.

"Наран-Хада" гэнэн Хориин аймагай фольклорно ансамбль, мүн тэрэнэй наһатай дуушан Аграфена Сахаевна Содномова ("Зандан-Жуугай магтаал") урданай найхан дуунууды, ёохор наада бэлэглээ. "Жемчужина Бурятии" гэнэн хүүгэдэй ансамблиин нэбюрнүүдтэй ба-сагад солонгос хатар харуулһан байна.

1962 ондо Германида түрэнэн Николай Дудко хоритойдоо Улаан-Үдэдэ багшанарай училищин уран зурагай-графиче-ска таһаг, удаань Киевтэ уран зурагай институт дүүргээ. 1986 ондо түрэлһөө түрэл болоһон Буряад ороноо бусажа, Ивал-гын дасанай үндэр зиндаатай лама Дарма-Додитой, Сүүгэлэй дасанай шэрээтэ Жимба-Жам-са Цыбеновтэй, илангаяа Италиһаа ерэнэн, оюун бодо-лын баяжуулһан, багшань болоһон Чогьял Намхай Норбу римбүүшэтэй уулзаһаниинь ажа-байдалынь, намтарынь бая-жуулаа бэлэй. Буддын шажан, философи, искусстватай дүтөөр танилһан уран бэлигтэн ханын бүд бурхадые бүтээхэ иску-стваар һонирхожо, Монголд, Непалда, Энэдхэгтэ бэлиг ша-дабарияа мүлиһэн байна. Үндэр түрэлтэ XIV дугаар Далай ламын хубиин уран зурааша Сангей Еше гэгшэдэ 5 жэл соо заал-гажа, "менри" маягаар зураха, багшалха тусхай дипломтой болоһон Н.Н. Дудко шабинар-таа бэлигээ хубаалсана, хариин олон выставкэнүүдэ Буряадай, Монголой, Түбэдэй дасангуудта уран бүтээлнүүдэ харуулаа, дамжуулаа. Олон танкануудын

хариин оронүүдай зоной хубиин коллекцинуудтэ үгтэнхэй.

Авалокитешвара, Мандарава, Сарасвати (искусство дэмжэдэг Янжима), Амитаюс, Ваджрапани, Одсер Чеп-ма (хулгайшадһаа абардаг), Ваджрасаттва (Базар-сада), Гуру Драпко Килая, Ного-он, Сагаан Дара эхэнүүды, хүхэ үнгэтэй Махагала, бусад олон, хүн зоние хамгаалдаг, тэдэндэ туһалдаг найхан үнгэтэй, мине-ральна шэрэ будагаар бүтээһэн ухаангүй гоё бурхадтай танка-нууды харашад найшааба, альбомынь худалдажа абаба. Элдэб үнгэтэ шулуу, бусад юмэ-эр хэгдэһэн шэрэ будагуудынь харуулһан стол-стенд музейдэ ерэгшэдэй һонирхол татаба.

Будда бурхадтай найхан, мүн дошхон, сүхалтай бурхадтай шарайнууд, хүсэл бодолнууд ондо ондоо гэжэ ойлгохоор. Тусхай лүн абаһан бэлигтэй энэ уран зурааша түрүүн ехэ маани, ном уншаһанай удаа ажалаа эхилдэг байна. Угай бэлигтэй, орёо хүндэ үүргэтэй бурханай дүрэнүүды уран бэлигээрэ дамжуулжа, бүтээжэ шадаха ехэ талаантай Николай Дудкое алтан ойгоорнь хани халуунаар амаршалан, аза талаангаа, абья-ас бэлигээ арад зондоо хүргэжэ, бүри олон найхан бүтээлнүүды ерээдүйдэ хэхиень, зоной сэд-хэлые зол жаргалаар, найхан хүсэл бодолоор гэрэлтүүлхынь, гэгээрүүлхынь хүсэ!

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ойн ба-рай выставкын үедэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

"АЛТАРГАНАДА" ИЛАҢАН АБЬЯАСТАЙ ДУУШАМНАЙ

"АЛТАРГАНА-2008" гэнэн уласхоорондын һайндэрэй эстрадна ду-ушадай дунда илаһан шанга найхан хоолойтой, Хэжэнгын аймагай Ородой-Адаг тоонтотой, сэбэрхэн шарайтай, сэдхэл баянтай дуушан Елена Борохитова анха түрүүшынгээ "Нарамни" гэнэн хубиингаа концерт хоёр үдэшин туршада "Угол зрения" гэнэн мэдээжэ хореографиче-ска бүлэгтэй суг оперно театр соо табига, шагнагшадайнгаа халуун альга ташалгаар угтагдаһан байна.

эстрадна дуушадай дунда хүртэһэн Елена Владимир нүхэртээ Эрхүүдэ ажаһуудаг, уран шадабарияа улам мүлижэ байдаг юм.

Авторска концертынгээ үедэ инаг дуран, түрэл нютаг, залуу наһан, Сага-ан нара тухай зохид буряад дуунууды гүйсэдхэжэ, хани халуунаар угтаһан харагшадай баглаа сэсгүүдтэ хүртөө. А.Андреевэй "Ерэхээ яагааһ", "Эжэл гансам ерээрэйш", өөрын зохёһон "Зүрхэндэм минии гансалши" (үгэнэ Баярма Борохитовагай), Наранбаатарай "Дэлхэйн дуран", "Үхэриг тоонтоо мартангүй", бусад дуунууд шагнагшад-та найшаагдаба. Илангаяа өөрынгөө зохёһон "Шамгүй" гэнэн дуугаа бэлигтэй артист Чингис Раднаевтай суг ехэ гоёр дуулажа, эндэ сугларагшадтай зүрхэ сэд-хэл уяруулаа. Юлия Будаевагай олондо мэдээжэ болоһон "Нарамни" гэнэн дуугаа бэлэглээ. "Улан-Удэ", "В прошлое закрыта дверь" гэнэн дуунуудынь зэдэлээ, эдэ бүхы дуунуудын шэнэ "Нарамни" гэнэн түрүүшын альбом (компакт-диск) оруу-лагданхай, гоёнууд фото-зурагуудаарнь

шэмэглэгдэнхэй. Мэдээжэ аранжировщик-композиторнууд Павел Карелов, Алагуй дуушанда туһалдаг байна.

Концертын хоёрдохи хубие хариин оронүүдай олондо мэдээжэ "хит" болоһон дуунууд, джазай композицинууд артисткын баян арга боломжонууды гэршэлбэ. Дуушанай концертые суута болоһон "Угол зрения" ансамблиин мүнөө үеын, шогтой, дорюун хатарнууд шэмэглэжэ, зүрхэ сэдхэлыемнай бая-суулаа. Уран найханай хүтэлбэрилэгшэ Е.В.Башировагай ударидедаг хатарай

театрта бэрхэ хореографууд Айжан Ба-дуанова, Туяна Тогонова, Баттэрэл Шарав хүдэлдэг, өөһэдөө коллективтээ бэрхээр хатардаг байна.

Түрэл нютагаа сүүрхүүлжа байһан Елена Борохитовада зохёохы амжалта, зол жаргал, найн найхание хүсэ! Ню-тагаархидайнь, түрэлхидэйн зүгһөө ха-луун амаршалга Шэтэ хаяхан гастрольдо зорихон артистнуудта хүргэ!

**Бэлигма ОРБОДОВА.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.**

МОСКВАДА дуунай дээдэ институт-та нуража, мэргэжэлтэ дуушан болоһон, оронойнгоо ниислэл хотодо амжалтатай ажаллаһан аргагүй найхан хоолойтой артистка мэдээжэ дуэт Нонна, Зоригто Тогочиевтанай эстрадна театрай урилгаар оло дахин Москваһаа ерэжэ, концертнуудынь уран бэлигээрэ шэмэглээ һэн. Эрхүүдэ эмхидхэгдэһэн "Алтаргана" фестивалиин үедэ бэлиг талаангаа гэршэлжэ, Гран-при шанда

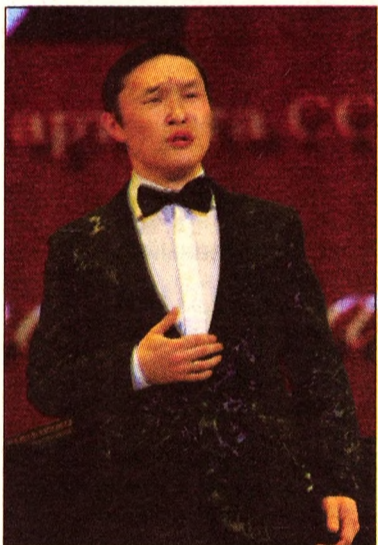

СССР-эй арадай артист Ким Иванович Базарсадаевай 75 жэлэй ойдо

ЗАЯНАЙНЬ ОДОН ЗАЛИРШАГҮЙЛ

Бямбажавын Жаргалсайхан

Солбон Лубсанов

Доржо Шагдуров

Арюна Базарсадаева Эржена абга абгайтая

Анхбаярын Энхболд

Агуухэ дуушан, Бүхэсоюзна конкурсын лауреат, Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат, Агын Буряадай тойрогой хүндэтэ эрхэтэн, Советскэ Союзай арадай артист Ким Иванович Базарсадаевай түрэнхөөр 75 жэлэй ойн хүндэлэлэй хэмжээ ябуулганууд үргэнхөөр эмхидхэгдэбэ.

Буряад Республикын Соёлой министерство, СССР-эй арадай артист Г.Ц.Цыдынжаповай нэрэмжэтэ Буряадай Гүрэнэй Ленинэй орденото оперо болон баледэй академическэ театрай дирекци, СССР-эй арадай артист К.И.Базарсадаевай нэрэмжэтэ Соёлой жаса, тэрэнэй гэр бүлэ эдэ хэмжээ ябуулгануудые хэһэн байна.

СССР-эй арадай артист Ким Базарсадаевай ажабайдал ба ажал ябуулгада зорюулагдаһан музей-выставкэ түрэл театрайн хөөрдохидабхарай фойе соо нээгдэбэ. Республикын соёлой министрэй орлогшо Сергей Александрович Добрынин выставкэ нээхэдээ, иигэжэ хэлэбэ: "Ким Иванович гансал Буряад оронойнгоо бэшэ, харин бүхы Совет гүрэнэй нэрэ хүндые дэлхэй дээрэ алдаршуулаа. Тиихэдээ түрэл арадайнгаа искусство, түүхэ, ёһо заншал олоной дунда дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулһан байна. Теэд энээнхээ үлүү алдар габьяа байха юм аал?"

Наһанайнх нүхэр – врачфониатр, Буряад Республикын габьяата врач Серафима Даниловнада үгэ үгтэбэ: "Саг яһаншье түргөөр үнгэрнэ гэшэб даа. Манай Ким Ивановичай наһа бараһаар 10 жэл үнгэршэбэл даа. Тиин мүнөө Кимэйнгээ түрэнхөөр 75 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байнабди.

Энэ выставкэ хадаа дурасхаалайнх ойдо зорюулагдаһан хэмжээ ябуулгануудай эхининь болоно. Дурасхаалай ойе эмхидхэхын тула Агын тойрогой хүтэлбэрилэгшэд, республикын Соёлой министерство ехэ ажал ябуулба. Энээнэй түлөө тэдэнэртэ угаа ехэ баяр баясхалан хүргэхэ байнаб", - гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай уран найханай хүтэлбэрилэгшэ Азат Максүтов, Ким Ивановичай басаган – республикын арадай артистка Эржена Базарсадаева, Ага нютагаархидай эблэлэй соведэй гэшүүн Бата-Мүнхэ Жигжитов, суута артисттэй олон жэлдэ хамта хүдэлһэн республикын арадай артистка Лидия Галсанова гэгшэд амаршалһан байна.

СССР-эй арадай артист К.И. Базарсадаевай ажаһууһан гэрэй ханадахи Дурасхаалай самбарта Баглаа сээсг табилгын ёһолол гала-концерттын эхиндэ болобо. СССР-эй арадай артист К.И.Базарсадаевай 75 жэлэй ойн дурасхаалда зорюулагдаһан дуушадай уласхоорондын III конкурс апрелиин 20-21-дэ Буряадай оперно театры соо үнгэргэгдэбэ. Монголой соёлой ба искусствын университетэй, Улаан-Үдын искусствын колледжын, мүн Буряадай болон Монголой оперно театруудай 20 залуу дуушад конкурсно хабаадаһан байгаа.

Конкурснын журиин түрүүлэгшэ Монголой арадай артист Адилбишийн Дашпэлжэгэй ударидаһан журиин бүридэлдэ Россиин габьяата артист Дамба Занданов, республикын арадай артистка Эржена Базарсадаева, Монголой дуушан Балгансүрэнэй Эрдэнэтуяа болон бусад орожо, эгээл эрхимүүдые элирүүлэн тодорүүлхын тула ехэ ажал хэбэ.

Молор найхан Монгол оронхоо айлшаар бууһан залуу дуушад эндэ онсо шалгарба. Анхбаярын Энхболд (баритон) – Гран-при, Бямбажавын Жаргалсайхан(бас) нэгэдэхи шатын шангуудта хүртэжэ, лауреадууд болоо. Буряадай оперно театрай артистнууд Доржо Шагдуров – хоёрдохид, Солбон Лубсанов – гурбадахид шатын лауреадай нэрэ солодо хүртэбэ. Монгол дуушан Батбаатарын Баянбилэг мүн лэ гурбадахид шангай лауреат болоо. Монголой бас хоолойтой залуу хүбүүн Батэрдэнийн

Сосорбарам ехэ ерээдүйтэй дуушан болохо байһанаа харуулжа, Ким Базарсадаевай бүлын тусхай шанда хүртэбэ. Манай оперно театрай залуу артистнууд Баяр Аранжуров, Галсан Ванданов, Монгол орониие түлөөлһэн Эрдэнэочирын Дашноров, Үлзыгийн Цэрэнноров гоё найхан хоолойтой байһанаа харуулжа, конкурсын дипломантнууд болоо. Г.Ванданов – ород дуунуудые, Ү.Цэрэнноров буряад дуунуудые найнаар дуулжа, тусхай шангуудаар урмашуулагдаа.

Конкурсые үндэрлэһэн гала-концерт дээрэ залуу дуушад сугларагшадта бэлиг шадбаржа бэлэглэбэ. Г.Ванданов Ж.Бизегэй "Кармен" опероһоо Эскамильогой купледүүдые ямар гоёор, урма баяртайгаар, огсом доруунаар дууланаб даа.

Хоёрдохид шатын шангай лауреат Доржо Шагдуров Дж. Вердиин "Дон Карлос" гэжэ опероһоо Родригын орёо хүшэр ариие нэгэ амьар дуулажа, халуун алгга ташалгаар үдэшэгдөө. Бямбажавын Жаргалсайхан Дж. Россинийн "Севилийн үнэ заһагша" гэжэ опероһоо наһатай дуунай багша дон Базилиогай ариие гоё найханаар, аяг аашатайгаар гүйсэдхэжэ, сугларагшадые баярлуулаа.

Гала-концерттын хоёрдохид хубида айлшаднай: Россиин габьяата артистка Альбина Борисова (Саха-Яхад), Монголой арадай артист Адилбишийн Дашпэлжэ, Балгансүрэнэй Эрдэнэтуяа, Мариинска театрыа Россиин арадай артистнууд Виктор Черноморцев, Михаил Кит, Монголой "Нюанс" гэжэ поп-оперо, Ким Ивановичай үхибүүд – Буряадай арадай артистка Эржена Базарсадаева, Баруун сэрэгэй округой дуу, хатарай ансамблиин дуушан Саян Базарсадаев, Саян Кимовичэй басаган – Улаан-Үдын колледжын оюутан Арюна Базарсадаева уянгата найхан дуунуудаа сугларагшадта бэлэглэжэ, тэдэниие хужарлуулаа.

Италиин Милан хотын "Ла Скала" театрай дирижер Роберто Сальвалио гала-концертые хүтэлбэ. Москва, Санкт-Петербург, Новосибирск, Улаан-Баатар хотонуудһаа амаршалгын телеграмманууд оробо.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо Цыденжаб Батуев түрүүлэн үгэ абахадаа, бу-

риад арадай алдарта хүбүүн Ким Базарсадаевай 75 жэлэй дурасхаалай ойгоор сугларагшадые, наһанайнх нүхэрые, үхибүүдые халуунаар амаршалаад, баглаа сээсг, үнэтэ бэлэг барюулба. Удаан республикын соёлой министрэй орлогшо Сергей Добрынин үгэ хэлэбэ. Россиин Федерациин Гүрэнэй Дүүмын депутат, КПРФ-эй Буряадай эмхин нэгэдэхи секретарь Вячеслав Мархаев үгэ хэлэхэдээ, КПРФ-эй ЦК-гай Түрүүлэгшэ Геннадий Зюгановай эльгээһэн амаршалгын бэшэгые уншаад, Ким Ивановичай түрэнхэн үдэрөөр Серафима Даниловна болон үхибүүдые амаршалан, баглаа сээсг, үнэтэ бэлэг барюулаад, наһанайнх нүхэрэй энгэртэ В.И. Ленинэй 140 жэлэй ойн медаль зүүлгэбэ.

К.И. Базарсадаевай тоонто нютага Агын тойрогһоо соёлой таһагай дарга Рыгзен Цыдендоржиев түрүүтэй ехэ делегаци ерэжэ, энэ баяр ёһололдо хабаадаба. Р.Ц. Цыдендоржиев, Хойто-Агын муниципальна захиргаанай толгойлогшо Ц.Б. Базаржапова Ага нютагаа бүхы дэлхэй дээрэ алдаршуулһан суута дуушанай ойн баярай хүндэлэлдэ үгэ хэлээд, амаршалгын бэшэг, дурасхаалай бэлэг барюулаа.

Саашаадаа Яхадай оперно театрай директор Гавриил Мясников, Мариинска театрай ахамад режиссер Иркин Габитов, республикын Ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Ревомир Гармаев, үетэн нүхэдэй зүгһөө Геннадий Манжуев, Владимир Прокопьев болон бусад суута артистын түрэнхэн үдэрөөр амаршалгын үгэ хэлэбэ.

Түгэсхэлдэнь арадай артистын наһанай нүхэр Серафима Даниловна үгэ хэлэхэдээ, манай эсэгийн, үбгэн эсэгийн түрэнхэн үдэрые үргэнхөөр найндэрлэлгэдэ хабаадагшадта үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэб гэжэ мэдүүлээ.

Буряад Республикын габьяата артистка Дарима Лубсанова, "Ариг-Ус" телекомпаниин сурбалжалагша Даша-Доржо Болотов энэ үдэшые хүтэлбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ,
журналист, Россиин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

Буряадай түрүүшын гэгээрэлшэдэй нэгэн, уран зохёолшо, багша Дондог-Ринчин Намжилон 1891 ондо Агын Зүдхэли нютагта түрэнэн намтартай. Олон богонихон зүжэгүүдэй автор мүн. 1924 ондо Д-Р.Намжилоной "Улаан туяа" гэнэн үхибүүдэй уншаха ном хэблэгдээ нэн.

1937 ондо тэрэ харата хамалганда абтажа, нүгшэһэн юм. Мүнөө Д-Р.Намжилоной үхибүүдтэ зорюулагдаһан бишыхан хөөрөөнүүдые толилнобди.

ГУРБАН НОХОЙ

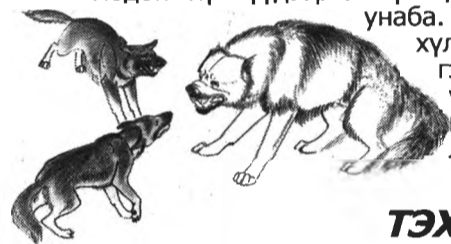
Нэгэ нохой мяха зуугаад ябаба. Урдаһаань ерэнэн нохой олзодонь ханаархаба. Мяха зууһан нохойнь хэрэлдэн носолдоходоо, аманайнгаа мяха алдажархиба.

Энээхэн зуура гурбадахи нохой ерэжэ, унагаһан мяхыень «хаанабши» гэжэ абаад арилшаба. Түрүүшын хоёр нохойнуудай ехэ хоротойгоор аһасалдаа, нилээд носолдоод зогсоходонь, буляалдаһан мяханиинь байхагүй. Хоюулан ехээр урмаа хухаржа, дохоллодоһоор тараба.

ДОХОЛОН

Нэгэ нютагта дохолон үбгэн байдаг нэн ха. Тэрэниие зарим хүүгэд наада харадаг байба. Илангаяа нэгэ хүбүүн дохолон үбгэниие тон адляар хажаажа, нүхэдөө сэнгүүлдэг болобо. Энэ ушарынь үбгэжөөл мэдээд, модоор хойр хүл дархалжа, тэрэ хүбүүндэ үгөөд, ехэ үндэр болон ябахые заажа, хүхээн магтаба.

Хүбүүн түрүүшээр модон хүлөөр ябажа ядабашые, үбгэнэй найрхуулха, магтахата, урмашажа нураад, оролдосотойгоор модон хүлөөрөө ябажа нураба, мэргэжэбэ. Нэгэтэ модон хүлөөрөө түргэн ябадаг болоһоноо нүхэдтөө найрхажа байһаар, модон хүлнүүдээрээ нүхэндэ гасалдажа унаба.

ТЭХЭ

Хабарай сагта нэгэ айлай хүүгэд хони ямаадтаа үбнэ үгэбэ. Энэ нүрэг дотор ехэ эбэртэй тэхэ бии нэн ха. Тэрэ тэхэ хонидые мүргэжэ, үбнэнэй найниие булимтаран эдижэ нурамхи болонхой. Нэгэтэ хусын үбнэ эдижэ байтарнь, үнөөхи тэхэ ерээд, хусые мүргэбэ. Хусань айжа үгэбэгүй, зүршэлдөөд лэ, тэрэнтэй үбнээ эдижэл байба.

Тэхэ энээндэнь ехэ уурлажа, шэхээ зэртылгээд, нүдээ эрьюулэн, һүүлээ сахаригтуулаад, хойто хоёр хүл дээрээ бодожо, хусые мүргэхээ забдаба. Урда хүлөөрөө газарта тэхын буухаһаа урид үрдижэ, хусань тэхын гэдэһэ руу мүргэжэрхибэ. Тэхэ гэдэргээ бархиран унажа бодоод, хүрөө дарагдан, һүүлээ буулгаад, хүдэлгэһөөр саашаа ошобо.

МЭДЭНЭНЭ ДАХИН БУ АСУУ

Нэгэ хүнэй һүхын эшэ сабшажа байхада, тэргэтэй нэгэ хүн ерэжэ асууба: «Ай, нүхэр, ши юу хэжэ байнабши?». Түрүүшын хүн: "Тэргын гол хэжэ байнаб", - гэбэ.

Һүүлшын хүн энээжэ: "Одоо ши юу хэлэнэбши, энэшни һүхын эшэ бэшэ гү?" - гэхэдэнь, түрүүшын хүн харюусаба: «Тээд мэдэжэ байһан аад лэ, юунэй түлөө асуунабши?». Тиэхэдэнь һүүлшын хүн хэлэхэ юумэгүй, абяагүй һуужа үгэбэ.

ЭСЭГЭ ХҮБҮҮН ХОЁР

Эсэгэ хүбүүгээ һундалдуулаад ябатараа, мориёо татажа зогсоогоод, хүбүүндээ хэлэбэ: «Газарта хоёр халбага, нэгэ тобшо байна. Ши буужа, тэдэниие аба». Хүбүүн буугаад, иишэ-тиишээ хараад: "Хаана байнаб?" - гэбэ. Эсэгэнь энээжэ, үхэрэй эбэр зааба. Хүбүүниинь ехэ гайхажа хэлэбэ: "Үхэрэй энэ эбэрые «халбага» гэжэ юу хэлээбши?" Эсэгэнь: «Хожом мэдэхэш. Түргэн абаад мордо», - гэбэ. Хүбүүн эбэрые абажа һундалдаад, гэртээ хариба. Эсэгэнь эбэрые бусалгаад, яһыень мулталжа, эбэрэй үзүүрнүүдһээ хюрөөгөөр жүһэжэ, нэгэ тобшо хэбэ. Эбэрээ хоёр болгоод, галда хайса халаагаад, хонхогор модондо хэблэжэ, хоёр халбага хэбэ.

Эдэниие бүтээгээд, абань хүбүүндээ хэлэбэ: «Анхан шамда газарһаа эбэр абуулхадаа, халба-

га, тобшо байна гэнэмни энэ байнал даа».

Тэрэ хүбүүн эндэһээ хойшо һайн эбэрые газарта үзөө, хараа һаа, абажа, эсэгэдээ асаржа үгэдэг болобо.

ТООМГҮЙ ХҮБҮҮН

Хабарай үедэ айлай нэгэ хүбүүн хони адуулжа ябатараа, номгон хусаяа баряад, малгай үмэдхүүлжэ, бэһээр нюдыень уяад, хонидтоо табиба. Хусынгаа толгойгоо нэжэрэн гүйхэдэ, хүбүүн ехэ баясан энээбэ, хүхибэ.

Харин хонидынь хусаһаа айн жэгшэжэ, зүг бүхэндэ тарашаба. Хүбүүн хонидоо тогтоон ядаһаар холо ябашаба. Хусань хонидой хандаран жэгшэһэн абянһаа бүри мэгдэжэ, унан бодон гүйһөөр, таһарһан бүлэг хонидой хойноһоо таамагаар ошобо. Тэрэ хүбүүн хонидые арайхан суглуулаад, хусаяа үгылбэ. Удаан бэдэрээд, һүүлэй һүүлдэ тэрэнээ олоходонь, үндэр эрьетэй, шабар ехэтэй, гүнзэгы сөөрмэгтэ хусань унаад үхэшэһэн байба.

Хүбүүн мэгдэжэ, хусаяа уһанһаань гаргажа ядажа байтараа, өөрөө шабардажа, хүлөө абажа ядаад, уһанда орожо үхэхэһөө ехээр айгаад, айхатар шангаар бархирба. Эсэгэнь адуунда ябатараа соносожо ерээд, шабарта сөөрмэгһөө хоюулайень гаргаба.

ТҮЙМЭР

Хабарай сагта Жаргал Түмэн хоёр хони адуулба. Жаргал Түмэнһөө асууба: «Шамда зуруул бии гү?» Түмэн: «Үглөөгүүр эжыдээ мэдүүлэнгүй, хэды модон зуруул хоһон хорообходо хэжэ гараа нэм». Жаргал хэлэбэ: «Ай, ши ямар ханаамгай һайн нүхэр гээшэбши! Намда тамхин байна», - гэжэ тамхи гаргаба. Тиэхэдэнь Түмэн хэлэбэ: «Зай, ши баһа һайн бэлэйш, бидэ хоёр энэ үдэр ехэ зохидоор хүхихэмнай ха юм». Энэ зуураа Жаргал тамхяа ороёжо, Түмэн зуруулаа носоожо, хоюулан урмашан тамхилба.

Удангүй Түмэнэй толгой эрьежэ бөөлжэбэ. Тамхияа дутуу татаад, галтайнь хаяба. Жаргал толгойгоо баһа эрьебэшые, Түмэнһөө үлүүхэн тамхи татадагаа һайрхажа, ороһоноо гүйсэд татаба. Нүдээ уһатуулан, шүлһэ һайража, үлэгдэлөө тэрэ мүн лэ галтайгаар хаяба.

Тэндэһээ хоюулан хониндоо ошоод, гэнтэ хойшоо харахадань, тамхилһан газарһаань ехэ гал гаража, утаан бааян байба. Энээнһээ айжа, холодохо ханаатай, хоюулан хонидоо суглуулжа ябатарнь, түймэр гараһаниие зон мэдээд, морёор олон хүнүүд гүйлгэдэжэ ерээд, түймэрые сохин унтарааба. Энээнэй һүүлдэ Түмэн Жаргал хоёрые ууртайгаар зэмэлбэ. Энэ ушарһаа хойшо тэдэ хоёр тамхи татахаяа огтолон болибо.

ҮНЭГЭН БА ХУЛГАНА

Нэгэ үнэгэн хулгана баряад, амандаа зуужа, жажалхын тэндэ хулганань хэлэбэ: «Урда сагай үнэгэн амаяа ангар-ангар гүүлэжэ, ехэ амтатайгаар эдидэг бэлэй... Мүнөөнэйш үнэгэн даа, уралаа жомор-жомор гүүлэжэ, үмхэй муухайгаар эдидэг болонхойгшо даа», - гэбэ.

Үнэгэн тэрэниинь соносоод, «амтатайгаар эдихэ» гэжэ амаяа ангалзуулан гэнэнь, үнэгэнэй аманһаа хулгана газарта унаад, нүхэндөө шурд байса тудажа оробо.

Д-Р.НАМЖИЛОН. Ц.НАМСАРАЕВАГАЙ

"Түүхэдэ мүнхэрһэн нэрэнүүд" гэнэн номһоо.

(Үргэлжэлэл. Эхиинь урдахи дугаарнуудта).

- СЭБЭГМИД (тиб.)- Вечная жизнь, неизмеримая жизнь. Имя будды Амитаюс, божества долголетия. СЭМЖЭД (тиб.) - Радующая ум. Эпитет богини Умы, царицы небес. СЭНГЭ (санскр.) - Лев. СЭНГЭЛ, СЭНГЭЛЭН - Веселый, радостный. СЭНДЭМА (тиб.) - Львиноликая. Имя небесной дакини мудрости. СЭНХЭ - Иней. СЭРГЭЛЭН - Проворный, шустрый. СЭРЖИМА (тиб.) - Золотистая. СЭРЖИМЭДЭГ (тиб.) - Золотой цветок. СЭРЭМЖЭ - Бдительность, чуткость. СЭСЭГ, СЭСЭГМА - Цветок. СЭСЭН - Умный, мудрый. СЭСЭРЛИГ - Цветник, сад. ТАБХАЙ (тиб.) - Искусный, способный. ТАГАР (тиб.) - Белый тигр. Имя божества класса

БУРЯТСКИЕ ИМЕНА

- нагов. ТАМИР - Сила (физическая), энергия, здоровье. ТАМЖИД (тиб.) - Всеблагостный. ТОГМИД, ТОГМИТ (тиб.) - Не имеющий начала, изначальный вечный; эпитет Адбудды. ТОЛОН - Луч, блеск, сияние, чистота. ТҮБДЭН (тиб.) - Учение Будды, буддизм. ТҮБЧИН, ТҮБШИН (тиб.) - Великий, святой, эпитет Будды. ТУВАН (тиб.) - владыка аскетов, эпитет Будды. ТУВАНДОРЖО (тиб.) - Алмазный владыка аскетов. ТҮГЭЛДЭР - Полный, преисполненный. ТҮГЭС - Полный, завершённый. ТҮГЭСБАТА - Крепкий полный. ТҮГЭСБАЯН - Полный богатства. ТҮГЭСБАЯР - Полная радость. ТҮГЭСБАЯСХАЛАН - Полная радость. ТҮГЭСЖАРГАЛ - Полное счастье. ТҮГЭТ - Тибетец. ТҮДЭБ (тиб.) - Мощный, магический. ТҮДЭН (тиб.) - Сильный, могущественный. ТҮМЭН - Десять тысяч, много изобилия. ТҮМЭНБАТА - Крепкое изобилие. ТҮМЭНБАЯР - Изобильная радость. ТҮМЭНЖАРГАЛ - Изобильное счастье. ТҮМЭР - Железо. ТҮМЭРБААТАР - Железный богатырь. ТУНГАЛАГ - Прозрачная, чистая. ТҮРГЭН - Быстрый, проворный. ТҮШЭМЭЛ - Вельможа, сановник, министр. ТУШИН (тиб.) - Великая сила магии. ТУЯНА - Стилизованная форма от «туяа» - лучи света, заря, сияние. ТЭМУЛЭН - Устремляющаяся вперед, стремительная. Имя дочери Чингисхана (1153-1227 гг.). ТЭХЭ - коза. УБАШИ (санскр.) - Мирянин, принявший обеты. УДБАЛ (санскр.) - Голубой лотос. УЕН - Горностаи. УЛЗЫ - Распространяющее счастье. УЛЗЫЖАРГАЛ - Счастье. УЛЭМЖЭ - Много чего-л., изобилие. Планета Меркурий, соответствует среде. УНЭРМА - Счастливая. УНЭРСАЙХАН - Красивое счастье. УРЖАН (тиб.) - Головное украшение, корона. УРЖИМА (тиб.) - Диадема. УРИН - Нежная, ласковая, приветливая. УРИНБАЯР - Нежная радость. УРИНГЭРЭЛ - Нежный свет. УРИНЖАРГАЛ - Нежное счастье. УРИНСЭСЭГ - Нежный цветок. УРИНТУЯ - Нежная заря. УЯНГА - Гибкая, пластичная, мелодичная. ХАДАН (тиб.) - Имеющий богов, эпитет Лхасы. ХАЖИД (тиб.) - Небожитель, пребывающий на небесах. ХАЖИДМА - Женская форма от Хажид. ХАЙБЗАН (тиб.) - Духовное лицо, монах, ученый и праведный. ХАЙДАБ, ХАЙДАП (тиб.) - Умный, святой. ХАЙДАН (тиб.) - Мудрый, стойкий. ХАЙМЧИГ (тиб.) - Выдающийся знаток, известный ученый. ХАМАЦЫРЕН (тиб.) от Лхамацирен - Богиня долгой жизни. ХАНДА (тиб.) - Шествующий по небу; эпитет солнца. ХАНДАЖАП (тиб.) - Покровительствуемый небесной феей (дакиней).

ИЗДАТЕЛЬСТВО БУДДИЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА "ДАШИ ЧОЙНХОРЛИН" ИМ. Д.Д.ЗАЯЕВА.

Энэ хуудана Галина ДАШЕЕВА бэлдэбэ.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'АЛАДДИН', 'МСТИТЕЛИ. ВЕЛИЧАЙШИЕ ГЕРОИ ЗЕМЛИ', 'ГАЛИЛЕО', 'НАЗАД В БУДУЩЕЕ-3', etc.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЛИТЕЙНЫЙ', 'ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ', 'СЕГОДНЯ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕГОДНЯ. ИТОГИ', 'ГЛАВНАЯ ДОРОГА', 'ЧУДО-ЛЮДИ', etc.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ', 'ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ', 'ДЕТЕКТИВЫ', etc.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ВОЙНЫ', 'ОСЕННИЙ МАРАФОН', 'СКОРАЯ ПОМОЩЬ', etc.

Четверг, 3 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'НОВОСТИ', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПЯМЫЙ ЭФИР', 'СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', 'ПЕРРИ МЭЙСОН', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ПОД ПРИКРЫТИЕМ-2', 'МИЛЫЙ, Я ЗАЛЕТЕЛА', 'ТУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'ЗУРХАЙ', 'ПРО-НОВОСТИ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СТА «БАЙКАЛ»', 'ПИНКИ И БРЭЙН', 'ЧАРОДЕЙКИ', etc.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС', 'ЧУДО-ЛЮДИ', 'СКОРАЯ ПОМОЩЬ', etc.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'РОССИЯ', 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'АРИГ УС', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА', 'АФИША', etc.

Пятница, 4 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ДОБРОЕ УТРО', 'НОВОСТИ', 'ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЛЮБОВЬ', 'КРОВИНУШКА', 'БРАЧНОЕ АГЕНТСТВО НИКОЛАЯ БАСКОВА', etc.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЕВРОНЬЮС', 'НАБЛЮДАТЕЛЬ', 'ПЕРРИ МЭЙСОН', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СМЕШАРИКИ НА АРИГ УСЕ', 'МУЛЬТИК-ЛАНЧ', 'ПОД ПРИКРЫТИЕМ-2', etc.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'ЗУРХАЙ', 'ПРО-НОВОСТИ', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'СТА «БАЙКАЛ»', 'ПИНКИ И БРЭЙН', 'ЧАРОДЕЙКИ', etc.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ', 'ПСЕВДОНИМ АЛБАНЕЦ-З', etc.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'РОССИЯ', 'УТРО РОССИИ', 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО', etc.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Includes programs like 'АРИГ УС', 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА', 'ТОЧКА ЗРЕНИЯ', etc.

Суббота, 5

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 "ДОБРОЕ УТРО"
10.00 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 "КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА"
10.40, 14.50 "ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ"
10.50 "ЖИТЬ ЗДОРОВО!"
11.55 "МОДНЫЙ ПРИГОВОР"
13.15 "ДОБРЫЙ ДЕНЬ"
14.20 "КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ"
15.00 "ДРУГИЕ НОВОСТИ"
15.20 "ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ"
16.15 Т/С "ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО"
17.15 "МЕЖДУ НАМИ, ДЕВОЧКАМИ"
18.00 "ЖДИ МЕНЯ"
19.00 "ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ"
19.45 "ПОЛЕ ЧУДЕС"
20.50 "ПУСТЬ ГОВОРЯТ"
22.00 "ВРЕМЯ"
22.30 "ПОСТСКРИПТУМ"
00.25 Х/Ф "МИШЕНЬ"
04.40 Х/Ф "ОЛИКА"

«РОССИЯ»

06.00 "УТРО РОССИИ"
10.00 "ПРОЕКТ РАЗВИТИЯ"
10.15 "ДОМ ДРУЖБЫ"
10.35 "БЕСЕДКА"
10.45 "О САМОМ ГЛАВНОМ"
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.30, 21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50, 17.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 "СУББОТНИК"
13.35 Т/С "КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ"
14.05 Т/С "ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ"
15.50 Т/С "ЕФРОСИНЯ. ТАЁЖНАЯ ЛЮБОВЬ"
16.45 Т/С "КРОВИНУШКА"
18.50 "СУББОТНИЙ ВЕЧЕР"

21.50 "СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!"
22.00 ЮБИЛЕЙНЫЙ ВЕЧЕР ДАВИДА ТУХМАНОВА НА "НОВОЙ ВОЛНЕ"
23.35 "ВЕЧЕРНИЙ КВАРТАЛ"
01.05 Х/Ф "ВДОВИЙ ПАРОХОД"
03.00 "ДЕВЧАТА"
03.40 Х/Ф "АРТУР"

КУЛЬТУРА

07.30 "ЕВРОНЬЮС"
11.00, 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 Х/Ф "ЧЛЕН ПРАВИТЕЛЬСТВА"
13.20, 03.40 Д/Ф "ВЕНЕЦИЯ И ЕЕ ЛАГУНА"
13.35 Д/С "МЕТРОПОЛИИ"
14.30 Д/Ф "ЮРИЙ НАЗАРОВ"
15.10 Х/Ф "КАВКАЗСКИЙ ПЛЕННИК"
16.25 "ВАЖНЫЕ ВЕЩИ"
16.50 М/Ф "ДОМАШНИЙ ЦИРК"
16.55 Д/С "ПОМЕСТЬЕ СУРИКАТ"
17.20 "ЦАРСКАЯ ЛОЖА"
18.00 "ГОВОРЯЩИЕ КАМНИ"
18.30 КОНЦЕРТ
20.00 "СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ"
20.50, 02.55 "ИСКАТЕЛИ"
21.35 Д/Ф "АЛЕКСЕЙ БАТАЛОВ"
22.15 Х/Ф "9 ДНЕЙ ОДНОГО ГОДА"
00.00 Д/С "ИСТОРИЧЕСКИЕ ПУТЕШЕСТВИЯ ИВАНА ТОЛСТОГО"
00.50 Х/Ф "ЛЮДВИГ"
02.30 КТО ТАМ

АРИГ УС

07.00, 08.00, 09.00 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". ПОГОДА
07.30, 14.20 "АФИША"
07.40 М/Ф
08.30, 19.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ. ПОГОДА
08.50 "МУЛЬТИК-ЛАНЧ"
09.30 "БЫВАЕТ И ХУЖЕ"
10.25 "МЕЧТАТЬ НЕ ВРЕДНО"
11.40 М/С "ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ"

12.40 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". МИРОВЫЕ НОВОСТИ
13.00 "ПЛАНЕТА ШИНА"
13.25 "УНИВЕР"
14.00 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ
14.30 "ДОМ-2. LIVE"
16.35 Х/Ф "ГИТЛЕР КАПУТ!"
18.30 Т/С "ИНТЕРНЫ"
19.20 "МУЗЕЙНЫЕ ИСТОРИИ"
19.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС"
20.00 "ЭКСТРАСЕНСЫ ВЕДУТ РАССЛЕДОВАНИЕ"
21.00 "КОМЕДИ-КЛАБ"
22.00 "КОМЕДИ БАТТЛ". НОВЫЙ СЕЗОН
23.00, 00.30 "ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС". "АФИША" ПОГОДА
23.30 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ"
01.00 "СОСЕДИ"

ТИВИКОМ

06.05, 07.30, 19.05 "СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ". "ЗУРХАЙ"
06.30, 08.00, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 00.00 НОВОСТИ ДНЯ
07.05 "ПРО-НОВОСТИ"
08.30 "ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ"
09.00 "ПРО-НОВОСТИ". "ЗУРХАЙ"
10.00, 00.30 "СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ"
10.30 "Ю САМЫХ". "ЗУРХАЙ"
11.05 "УПРАВА". "ЗУРХАЙ"
12.05 Х/Ф "ТАЙНЫ ВЕКА"
13.05 Х/Ф "ДОМБЭ И СЫН"
15.05 "МУЛЬТФИЛЬМЫ"
15.30 "ТАК МАЛО ВРЕМЕНИ"
16.05, 20.30 Т/С "ПРОДОЛЖЕНИЕ СЛЕДУЕТ"
17.05, 20.00 "ФРОНТОВАЯ МОСКВА". "ЗУРХАЙ"
17.30 "СПЕЦРАССЛЕДОВАНИЕ". "ЗУРХАЙ"
18.35 "ВЕСТНИК НХ"
20.20 "ДЕТЕКТОР"
22.00 Х/Ф "МУШКЕТЕРЫ 20 ЛЕТ СПУСТЯ"
00.50 НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.00, 08.30, 08.50, 11.05, 17.05, 19.05, 21.55, 23.25, 00.50, 01.30, 01.50
МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ
06.00 М/С "ПИНКИ И БРЭЙН"
07.00 М/С "ЧАРОДЕЙКИ"
07.30 М/С "СКУБИ И СКРЕППИ"
08.00 Т/С "МОЛОДОЖЕНЫ"
08.30, 13.00 "МЕСТНОЕ ВРЕМЯ"
09.00, 17.00 Т/С "6 КАДРОВ"
09.30, 20.00 Х/Ф "ТУМАН-2"
11.30 Т/С "МЕТОД ЛАВРОВОЙ"
12.30 М/С "АЛАДИН"
13.30 М/С "КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ"
14.00, 17.30 "ГАЛИЛЕО"
15.00 Х/Ф "РОБОКОП-3"
18.30, 19.00 Т/С "ДАЕШЬ, МОЛОДЁЖЬ!"
19.30 Т/С "ВОРОНИНЫ"
22.00 Х/Ф "ВАСАБИ"
23.45 "БЕЗ БАШНИ" ВЕДУЩИЙ - ДО-МЕНИК ДЖОКЕР
00.45 "ВАЛера TV". СКЕТЧ-ШОУ
01.15 Х/Ф "ЛИГА ЧЕМПИОНОВ"
03.35 Х/Ф "ЛЕТНЯЯ ЛЮБОВЬ"
05.15 М/С "НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДИЕНИЯМИ"
05.40 МУЗЫКА НА СТС

ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ
20.25 Т/С "ПСЕВДОНИМ "АЛБАНЕЦ"-3"
22.20 Т/С "МЕНТ В ЗАКОНЕ"
00.10 "ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!"
01.00 КОНЦЕРТ "ТОДЕС"
03.00 Т/С "ЧАС ВОЛКОВА"
04.00 Т/С "СКОРАЯ ПОМОЩЬ"
05.50 Т/С "ЗНАКИ СУДЬБЫ"

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 "СЕЙЧАС"
07.10, 21.00, 21.50, 22.35, 23.20, 00.05, 00.55 Т/С "СЛЕД"
08.00 "УТРО НА 5"
11.30, 13.30 Х/Ф "ФРОНТ В ТЫЛУ ВРАГА"
14.45, 17.00, 02.25 Х/Ф "ОБРАТНОЙ ДОРОГИ НЕТ"
19.00 "МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ"
20.00, 20.30 Т/С "ДЕТЕКТИВЫ"
06.30 Д/С "САМЫЕ ЗАГАДОЧНЫЕ МЕСТА МИРА"

ДТВ

06.00 М/Ф
08.00 "ПОЛЕЗНОЕ УТРО"
08.30, 14.00 "ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ"
09.00, 16.00, 20.00, 23.00 "ДОРΟЖНЫЕ ВОЙНЫ"
09.30 Х/Ф "НА ДЕРИБАСОВСКОЙ ХОРОШАЯ ПОГОДА, ИЛИ НА БРАЙТОН-БИЧ ОПЯТЬ ИДУТ ДОЖДИ"
11.30, 14.30, 17.30, 04.10 "С.У.П."
12.30, 18.30, 00.00 "СМЕШНО ДО БОЛИ"
13.00, 21.00 "КВН. ИГРАЮТ ВСЕ"
15.00, 22.00, 00.30 "ЧО ПРОИСХОДИТ?"
15.30, 19.00, 22.30 "УЛЕТНОЕ ВИДЕО ПО-РУССКИ"
16.30 "ВНЕ ЗАКОНА"
20.30 "ЕСТЬ ТЕМА!"
23.30 "ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ"
01.00 Т/С "ОТРЯД "АНТИТЕРРОР"
01.55 Х/Ф "ТРЕХ"
05.10 "СЕКРЕТНЫЕ ФАЙЛЫ"

НТВ

06.55 "НТВ УТРОМ"
09.15 ЛОТЕРЕЯ "ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ"
09.30 Т/С "ЛИТЕЙНЫЙ"
10.30, 16.30, 19.30 ОБЗОР. "ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ"
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "СЕГОДНЯ"
11.20 СПАСАТЕЛИ
11.55 "ДО СУДА"
13.00 "СУД ПРИСЯЖНЫХ"
14.25 "СУД ПРИСЯЖНЫХ". ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ
15.35 Т/С "ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА"
17.25 "ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА"
18.40 "ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ" С

Воскресенье, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.50, 07.10 Х/Ф "ТРЕВОЖНОЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ"
07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
08.35 "ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!"
09.20 "ДЕТНЫШИ ДЖУНГЛЕЙ"
09.45 М/С "СМЕШАРИКИ. ПИН-КОД"
10.00 "УМНИЦЫ И УМНИКИ"
10.45 "СЛОВО ПАСТЫРЯ"
11.15 "СМАК"
11.55 "ВЛАДИМИР ЭТУШ. "ВСЕ, ЧТО НАЖИТО НЕПОСИЛЬНЫМ ТРУДОМ"
13.15 Х/Ф "НЕБЕСНЫЙ ТИХОХОД"
14.50 Т/С "ЖУКОВ"
19.00 "ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ" С СУБТИТРАМИ
19.15 "КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?"
20.10 "МИНУТА СЛАВЫ. МЕЧТЫ СБЫВАЮТСЯ!"
22.00 "ВРЕМЯ"
22.30 Х/Ф "В СТИЛЕ JAZZ"
00.15 Т/С "СВЯЗЬ"
01.10 Х/Ф "КАЗАНОВА"
03.15 Х/Ф "СИЦИЛИЙСКИЙ КЛАН"
05.35 "КРИМИНАЛЬНЫЕ ХРОНИКИ"

«РОССИЯ»

06.45 Х/Ф "КРЕПКИЙ ОРЕШЕК"
08.20 "ВСЯ РОССИЯ"
08.30 "САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР"
09.20 "СМЕХОПАНОРАМА"
09.50 "УТРЕННЯЯ ПОЧТА"
10.30 "СТО К ОДНОМУ"
11.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ
12.00, 15.00, 21.00 ВЕСТИ
12.10, 15.30 Т/С "1942"
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
16.15 ШОУ "ДЕСЯТЬ МИЛЛИОНОВ" С МАКСИМОМ ГАЛКИНЫМ
17.20 "СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ"
18.30 "ФАКТОР А"
20.20 "РАССМЕШИ КОМИКА"
21.35 Х/Ф "ЦВЕТЫ ОТ ЛИЗЫ"
01.25 Х/Ф "ОТЕЦ"

КУЛЬТУРА

07.30 "ЕВРОНЬЮС"
11.00 "ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ"
11.35 Х/Ф "ЛЕТЯТ ЖУРАВЛИ"
13.10 "ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО". ДЕТСКИЙ СЕАНС
13.35 Х/Ф "КОРОЛЬ ДРОЗДОБОРОД"
14.50, 02.55 Д/С "СИЛА ЖИЗНИ"
15.40 "ЧТО ДЕЛАТЬ?"
16.30 "СПЯЩАЯ КРАСАВИЦА". ПАРИЖСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ОПЕРА
18.05 "БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ"
19.00 "КОНТЕКСТ"

19.40 "Я ХОЧУ ДОБРА. МИКАЭЛ ТАРИ-ВЕРДИЕВ"
20.10 ТВОРЧЕСКИЙ ВЕЧЕР ЮРИЯ СТОЯНОВА
21.15 СПЕКТАКЛЬ "ЮНОНА" И "АВОСЬ"
22.35 "БЕЛАЯ СТУДИЯ"
23.20 Д/Ф "СОБЛАЗНЫ БОЛЬШОГО ГОРОДА. ЗАРОЖДЕНИЕ ШОПИНГА"
00.15 Х/Ф "ГОВАРДС-ЭНД"
02.35 М/Ф
03.50 Д/Ф "АБУЛКАСИМ ФИРДОУСИ"

АРИГ УС

07.30, 08.00, 08.50, 09.30, 09.50 ПОГОДА
"МУНГЭН СЭРГЭ"
ТК "АРИГ УС ПРЕДСТАВЛЯЕТ: "МУЗЕЙНЫЕ ИСТОРИИ"
10.00 Д/Ф "ОХОТНИКИ ЗА НАЦИСТАМИ"
10.40, 19.30 "УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ". НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ
11.00 "ШКОЛА РЕМОНТА"
12.00, 20.00 "КОМЕДИ-КЛАБ"
19.50 "СМЕШАРИКИ" НА "АРИГ УСЕ"
23.00 "ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ"
00.00 "ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА"
00.30 Х/Ф "БУДЬ КРУЧЕ!"

ТИВИКОМ

06.05, 07.30, 10.05 "СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ". "ЗУРХАЙ"
06.30, 09.30, 12.00 НОВОСТИ ДНЯ
07.05 "ПРО-НОВОСТИ"
07.50, 10.20 "ДЕТЕКТОР"
08.00, "МУЛЬТФИЛЬМЫ"
09.00 "ПРО-НОВОСТИ". "ЗУРХАЙ"
10.30 "ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ"
11.00 "СПЕЦРАССЛЕДОВАНИЕ". "ЗУРХАЙ"
12.35 "В ПРОКАТЕ"
13.00 "УТУМАТА"
13.30 "КРЕМЛЬ-9"
14.20 "ВАШЕ ПРАВО"
14.40 Х/Ф "17 МГНОВЕНИЙ ВЕСНЫ". "ЗУРХАЙ"
18.25 "ВРЕМЯ ЖЕНЩИН"
18.30 "ФРОНТОВАЯ МОСКВА". "ЗУРХАЙ"
19.20 "ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ". "ЗУРХАЙ"
19.30 "ВКУСНО"
20.05 ТЕЛЕ-ШОУ "ТАНЦУЮТ ВСЕ". "ЗУРХАЙ"
21.10 Х/Ф "ИСТОРИЯ ОДРИ ХЕПБЕРН". "ЗУРХАЙ"
00.40 "НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ"

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.00, 08.30, 08.50, 11.05
МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ

06.00 Х/Ф "ХАННА МОНТАНА В КИНО"
07.55 М/Ф "ПОСЛЕДНИЙ ЛЕПЕСТОК"
08.30, 16.00 "МЕСТНОЕ ВРЕМЯ" НА СТС-БАЙКАЛ
09.00 "СЪЕШЬТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО!"
09.30 М/С "ТОМ И ДЖЕРРИ"
11.00 "ЭТО МОЙ РЕБЁНОК!"
12.00 "СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО!"
13.00 Т/С "ВОРОНИНЫ"
15.00 Т/С "МОЛОДОЖЕНЫ"
16.30 Т/С "6 КАДРОВ"
17.45 Х/Ф "ВАСАБИ"
19.30 М/Ф "ИЛЬЯ МУРОМЕЦ И СОЛОВЕЙ-РАЗБОЙНИК"
21.00 Х/Ф "ПОМЕНИТЬСЯ МЕСТАМИ"
23.15 ШОУ "УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ". "АГЕНТЫ 0,7"
00.45 Х/Ф "ПОДМЕНА"
03.25 Х/Ф "ЛЮБОВЬ И ВЫМОГАТЕЛЬСТВО"
05.05 Х/Ф "ПОЖИРАЕМЫЕ ЗАЖИВО"

НТВ

06.45 "ПРИКЛЮЧЕНИЯ ПИРАТОВ В СТРАНЕ ОВОЩЕЙ"
08.25 "СМОТР"
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 "СЕГОДНЯ"
09.15 "РУССКОЕ ЛОТО"
09.45 "АКАДЕМИЯ КРАСОТЫ С ЛЯЙ-САН УТЯШЕВОЙ"
10.20 "ГОТОВИМ С АЛЕКСЕЕМ ЗИМИНЫМ"
11.20 "ГЛАВНАЯ ДОРОГА"
11.55 "КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК" С ОСКАРОМ КУЧЕРОЙ
13.00 "КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС"
14.20 Т/С "ПОСЛЕДНЕЕ ПУТЕШЕСТВИЕ СИМДБАДА"
20.25 "ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ"
21.15 "ТАЙНЫЙ ШОУ-БИЗНЕС"
22.20 Т/С "МЕНТ В ЗАКОНЕ"
00.10 ВСЕНАРОДНАЯ ПРЕМИЯ "ШАНСОН ГОДА-2012"
03.15 Т/С "ЧАС ВОЛКОВА"
04.15 Т/С "СКОРАЯ ПОМОЩЬ"
06.00 Т/С "ЗНАКИ СУДЬБЫ"

5 КАНАЛ

07.00 М/Ф
11.00, 19.30 "СЕЙЧАС"
11.10 Т/С "РОЖДЕННАЯ РЕВОЛЮЦИЕЙ"
15.45 Т/С "ДЕТЕКТИВЫ"
18.00, 19.40 Т/С "СЛЕД"
22.00 Т/С "БРАК ПО ЗАВЕЩАНИЮ. ВОЗВРАЩЕНИЕ САНДРЫ"
02.00 Т/С "ЧЕРНАЯ СТРЕЛА"
05.45 "ЖИВАЯ ИСТОРИЯ"
06.40 Д/С "САМЫЕ ЗАГАДОЧНЫЕ МЕСТА МИРА"

ДТВ

06.05 Х/Ф "НА ДЕРИБАСОВСКОЙ ХОРОШАЯ ПОГОДА, ИЛИ НА БРАЙТОН-БИЧ ОПЯТЬ ИДУТ ДОЖДИ"
08.00 "ПОЛЕЗНОЕ УТРО"

Advertisement for 'Амиршалага' featuring a woman and text about a lottery and social services. Includes contact information: Прерывание запоя. Кодирование. Гипноз. Тел.: 633-107.

АЙЛАЙ САЙ

Буряад гарбалтай зон хадаа айлшанай орожо ерэхэдэ, сайлуулангүй гэртэнэнь гаргадаггүй зантай. Нэгэ нютагта Жаргал гэжэ нэрэтэй дүшөөд гаран наһатайхан, ажал хэхэ юрэл дураггүйхэн, иимэл зантай хүн байгаа.

Нэгэтэ үглөөгүүр Мархайнда тэрэ айлшалжа ерэхэ ха. "Мархай хаанаб?", - гэжэ намганһаань асуухадань, «Үглөөгүүр эртэхэнэ бодоод, эмээл морёор тайгаар агнуури хэхээ хоёр нүхэртэйгөө ябаа», - гэбэ. Мархайн намган Дынцыма сайгаа аягалаад, хилээмэ зүһэн табаг соо табиба. Тогоо холодильник сооһоо гаргаба. "Жаргал, наашаа шэрээдэ һуужа, үглөөнэй сай уугты", - гэбэ. Жаргал шэрээдэ һуужа, сайлажа захалба. Сайлажа байгаад, Дынцыма даа хандаба: "Ямар иимэ амтатайгаар сайгаа бэлдэнэби даа, ямар амтатай хилээмэб" гэжэ байгаад магтахадань, Дынцыма холодильникнигаа дахин нээгээд, бүхы байһан юумээ: колбаса, шоколадна конфетэ, мёд гаргажа табиба. Шэрэнь дүүрэхэбэ. Эдээлжэ байтараа, Дынцымагаа баһа магтажа захалба: "Ши, Дынцыма, ямар гоё, найхамши даа, энэ Мархайшни урдаһааш хараад, үдэр дүүрэн садхалан ябана бшуу!" Тиигэжэ хэлэхэдэнь: "Үшөө сайлагты, яһан багаар эдэе баринабта" гэжэ байгаад, Дынцыма баалана.

Жаргал гэдэнэингээ тэсхытэр эдэенэ эдибэ даа. Хүлһэниинь бурьялан гаража захалба. Магнай хүзүүгээ пулаадаар дахин, дахин аршажа байгаад, эдээлжэл, эдээлжэл байба. Шэрээдэ табиһан эдэенэ бултын шахуу шэнгээбэ ха. Гэдэнэ баруун гараараа баряад үзэнэ. Тиигэжэ шэрээдэ һуутараа хэлэбэ: "Ши, Дынцыма, бурханай табилангаар найхан шарайтай, сагаан сэдхэлтэй, баян гартай, урдүүр ябаһан зоние оруулжа хүндэлжэ, хойгүүр ябаашаниие хоньулдаг хүн байнаш. Би үни удаанай иимэ найхан сай уугаагүй хүнби, бүхы бэеиемни хүлэрүүлбэл.

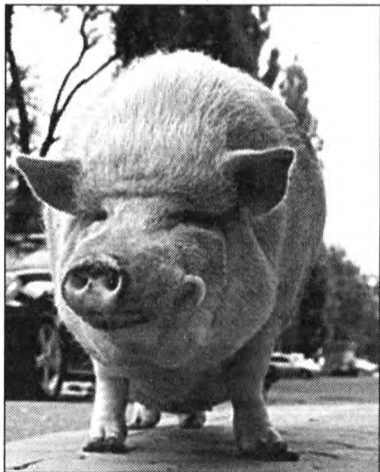
Мүнөө бүхэли үдэр эдэе хоол барингүй ябаха шадалтай болгобош, Дынцыма, найн даа", - гэбэ. Дынцыма ехээр магтуулһандаа: "Энээнһээ хойшо ходоол манайда орон, айлшалжа байгыт", - гэбэ. "Зай, айлшалжал, орождо байхаб", - гэжэ Жаргал харюу үгэбэ. Тиин шэрээһээ бодонгүй байгаад, Дынцымада хэлэнэ: "Сайшни ехэ найхан амтатай байбашье, үшөөл гоё байха байгаа, если сүүгынэ нэгэ ехээр хээ наашни, дабһыенэ заа багадуулааш". Садажа абаад, критиглээд, гэр тээшээ нэгэ-хоёр гэшхэлбэ. Түргэн ябаха ханаан байбашье, гэдэнэиниинь түргөөр алхалуулнагуйл!

Андрей ОШОРОВ.

"КАВАЛЕР" АЗАРГА

(Үнэн болоһон ушар)

Оройдоо намга абадаггүй Шантуур гэжэ нэгэ хүн газаагаа гансал томо үүлтэрэй азарга гахай барижа, матка гахайнуудтай айлуудта тэрэнэ хүлһэлүүлһэнэингөө түлөө олзо олодог байгаа. Тиин эмэ гахайнуудые хараһанайнгаа түлөө өөртөөшье, азаргадаашье түлөөһэ абадаг болоһон юм.

Нэгэтэ "кавалер" азарга эзэндээ һүүлүүлээд, уряалтай айлдаа ошобо. Амитанай ажалаа хэхэ үдэнэ Шантуур сайладаг заншалтай байгаа. Тээд сайлалган "магарышгүйгөөр" үнгэрдэггүй нэмнай даа. Гахайнгаа хэрэгээ дүүргэхэдэнь, эзэниинь тэрэнэ гэртээ бусажа ябатараа, архиая ехэдүүлжэрхиһэн ушарһаа хахад харгыдаа газар дэрлэн унашаба. Нүгөөдэньшье эсээ хэбэртэй, газар малтажа заһаад, баһал хэбтэшэбэ. Эбдэршэгүй эбтэй эдэ хоёрой унтаһаар байтар, нараншье тонгойбо даа. Азаргань бодожо, эзэн "кавалераа" хоншоороороо түлхээд, зулгаагаад,

Хүхэ-Добо дэрээбэнэй Хэжэнгэ голой эрьедэ ажаһуудаг ПЕТРОСЯН.

Апрелин эхээр хонидоо адуулжа ябатараа, Даша-Нима досоого иигэжэ бодоно: "Үнгэрһэн намар буугаа абхуулаагүй болобол, мүнөө нүхэнһөө һая гараһан тарбага алажа, арһыенэ худалдажа байхал байгааб, нэгэ хэды мүнгэн намда халаһаншье болохол хэн". Хонидоо нэгэ доронь ээрэбэ. Хонидшье хабарай хагданай узуурта һая бултайжа байһан ногооной үзүүр шэмхэлжэ эхилбэд ха.

Даша-Нима хэдын үбэрые анхаралтайгаар шэртэнэ, нүдэндэнь тарбаганууд харагдаба. Тээд нүхэнһөө гаража нэгэ хэды хусаад, ямаршьеб юумэнһээ айһан янзатай нүхэ руугаа түргэн ороһоно ха.

Даша-Нима ханаандаа: "Буутай байбал, эдэ тарбагадые торгоохол нэм. Мүнөө хайшан гээд тарбагадые агнаха гээшэбиб?" - гэжэ бодоно. Нэгэ найн бодол Даша-Нимын толгойдо түрэхэ ха, баяртай хүхюүтэй боложо, аман соогоо дуунай аялга гүнгэргэһөөр, гэр тээшээ түргэн гэшхэлшэбэ.

Газаагаа зумбараагай нүхэ

ТАРБАГА БАРИХАМ ГЭЖЭ

оложо, хүнэгөөр уһа хэхэ, нэгэ амиды зумбараа урьхаджа баряад, гэртээ ерэхэ, бүдэй таһархай зумбараагай һүүлдэ нариихан проволокатор уяжа, амбаар сооһоонь нэгэ шэлтэй керосин абажа, хэдынгаа үбэртэ гараад, тарбаганай нүхэнэй хажууда ерэхэ, зумбараагай һүүлдэ уяатай бүдэй таһархайда керосингаа шэнгээжэ, тэрэнэ аһаагаад, тарбаганай нүхэ руу зумбараагаа хэжэрхибэ. Одоошье мүнөө зумбараагай һүүлдэ уяатай галһаа тарбаганай гаража ерэхэдэнь, нэгэ модон шидамаар сохихоо бэлдээд, Даша-Нима нүхэн дээрэ тонгойгоод байба. Тээд зумбараа галтай һүүлээ шэрээд, ондоо нүхэнһөө гаража, тала байһал гэхэндэл харайжа мэдэбэ.

Хабарай хагдан галай дүлэндэ носожо, нүдэ сабшаха зуура хэдын үбэр түймэртэ абташаба. Даша-Нима айһандаа хонидоо доошонь туужа эхилбэ. Утаанай уняар татан бөөгнэршэхэдэ, агаарта вертолет бии болоод, совхозой ажалшадые машинаар ерүүлжэ, түймэр унтаража эхилбэд. Даша-Нима баһал шадалаараа түймэр унтараалсаба. Арай гэжэ хамтын хүсөөр ой тайга руу оруулангүй, түймэр даража абабад.

Совхозой ажалшадар ерэлсэһэн ой харуулай дарга Даша-Нимые зэмэлхээ нэдэбэ гээшэ. Даша-Нима

улайжа сайжа байгаад, даргада:

- Би энэ түймэр носоогоогүйб, - гэжэ ойлгуулһаа оролдоно. Тэрэнэ ойлгохо хэбэргүй байба. Агаарар ниидэжэ ерэхэн түймэр усадхалгын гэшүүд ойн харуулай даргада иигэжэ хэлэбэд:

- Манай агаарта ниидэжэ ябахад, буугай улаан тобош хагдан соогуур носоһон шэнгээр харагдаа нэн, энэ хонишон хонидоо доошонь туужа ябаа нэн.

Иигэжэ Даша-Нима абарагдаа бэлэй. Түймэр носоһон зэмэн мэдэгдэбэл, яһала ехэ яла дээрэ һууха нэн. Совхозой ажалшад түймэр унтаража ябахад, носоһон зумбараагай бэеые хараад: "Энэ Даша-Нимынай ааша", - гэжэ ойлгоод байһанаа, абяа гарангүй үлөө бэлэй. Энэ ушарын хожомоо зондо мэдэгдэжэ, хошон зугаа тараа ааб даа. Тээдшье Аляа Даша-Нимын аашанууд үшөөшье олон байха даа, зон соо зугаа гээшэ гаражал байдаг даа.

Лубсан ЦЫРЕНОВ.

ТОЛГОЙГОО ЗАҢАХА АРГА ОЛДОХО АА ГҮ?

Намай үе нэн. Олон айлай үнээд хэдэн хоногоор ерэхгүй. Хүршэмни хоёр-гурбан хоног тэдэнэ бэдэрэд - һулһаанди... Харин бинь мори унаад, Шанаагай урда, хойто бэеын шугын бургааһа худхажа ябаһаар, өөрынгөөшье, хүршынгөөшье үнээдые оложорхибоб. Тиин тэдэнэ гэр тээшээ зүглүүлэн үлдөөд, бусаха янзатай болоходонь, уридшалан ябашооб.

Гэртээ ерэмсээрээ, хүршээе дууджа, мэдээшгүй хэбэр үзүүлэн, иигэжэ хэлэбэ: "Хаарта хаяад, хаража үзэе. Үхэрнүүдшни бии юм гү, али хоёр хүлтэ хойбон шонын хүнэһэн болоо юм гү?"

Зай, хэдыхэн соо хаарта хаяһанайнгаа удаа: "Хүршэ, энэ хаартамнай найн нуур харуулжа байнал. Магад, үдэшэндөө ерэхэдэ болохо", - гэбэ.

"Ямар найн юумэ дуулгабаш! Бишни зэргэлжэ һуугаад, шамаяа иимэ мэргэн үзэлшэн гэжэ ойлгодоггүй байгаалби", - гэжэ хүршэмни харюусаба.

"Бу яара, хүршэ, сохомыень мэдэе. Тиигэһэн хойноо намайгаа үзэлшэн болгоо-

рой. Мүнөө сагташ "газар бүхэндэ габжа" гэхэншүү удага бөөнэр дүүрэн болонхой", - гэжэ сэсэрхэбэ...

... Үглөөдэрын хара эртээр хүршэмни олиггүй хүхюун шарай үзүүлэнхэй, һамайтараа үнээнхэй, хоёр шэл архи тэбэринхэй юм орожо ерээд: "Үхэрнүүдни ерээ, бишни хүгшэнэингөө үхэг соо хадагалһан архиинэ абаад, гарыешни сайлгахаяа ерэхэб. Бэрхэл шолмос болоод байнаш, юрэдөө, дэлхэй түбээр үзэлшэниие бэдэржэ гүйхээ болибоб", - гэжэ баяртайгаар хэлэбэ.

Үзэлшэ мэдэлшэ хүршэтэй болоһондоо, үнээдэингээ ерэхэндэ баяраа хубаалдан, нэгэ шэлыенэ хоһолбобди. Тиин хоюулан нилээд халажа, тархья хабшаг, нэгые ууһан, хоёрыеш ууһан - һогтохо мүр нэгэн гэлсээд, хоёрдох шэлээ задаалаад һуутарнай, хүршымни һамган һүниин дежурстваһаа орожо ерэхэ.

"Юундэ үхэрэингөө түлөө үргүүлхэ гэхэн сэржэмэйхийем залгижа һуунабши?" - гэжэ мэтээр һайса ганирбал даа.

"Шагна, хүгшэн, үсэгэлдэр хүршэмни хаарта хаяжа, абарал буулгаад, мүнөө һүнииндөө бии болохо

гэхэниинь, нээрээшье ерешоол даа. Тэдэнэ шамдаа харуулһа гэжэ хашаадаа хаанхай байнаб. Ошожо харыш даа, тиигээд харааха үрэхэдэш болохо", - гэжэ хүршэмни һамгандаа харюусаба.

Хүгшэниинь үни болонгүй, газаһаа гүйдэлөөрөө шахуу ороод: "Юрэдөө, үнгэ сагаагүй этигээгүйб. Хоёр архиншад худалаардажа һуугаа гэжэ ханаалби. Нээрээ ерэнхэйл, баарһаднай. Эдэнэй түлөө мэдэлшэ үзэлшэндэ тэрэ хоёр шэл абаһан байгаалби даа", - гэбэ.

Иимэ хүршэтэй болоһондоо олзуурхан, малайнгаа олдоһондоо ехээр баярлан, хоёр эршүүлдэ архидалгаяа үргэлжэлүүлхыенэ зүбшөөбэ.

Харин гэртээ бусаха тээшээ үбгэндөө хандан: "Ши, үбгэжөөл, һогтожо һуунаш. Шабар болоогүйдөө гэртээ харярай даа", - гээд, хүгшэниинь гаража ошобо.

Тиихэдэнь би хүршэдөө хандажа: "Миниингээ арга мүрөөр олдоһон архи ууһанаа мэдэнэ бээш", - гэжэ сэнгээ бүри нэмээгээ нэм.

П.БУЯНТУЕВ.

“Буряад үнэн” сониндо хэблэгдэнэний хүүлээр

Унахада - бэлэн, хүл дээрээ бодохонь - хүшэр

ХАМ ОРОЛСОЖО ДЭМЖЭЛСЫТ!

Бидэ, дайнай эхилхын урда тээ түрэнэн үхибүүд, булта нэгэдэхэ ёһотойбди. Би Түнхэнэй аймагай Охор-Шэбэр нютагта ажаһуунаб. Бүхы наһаараа Саяанай совхозой хонин ажал дээрэ хүдэлөөб. 1989 ондо наһанайнгаа амаралтада гараһанби. Мүнөө 75 наһанайнгаа дабаан дээрэ гаранхайб.

Би “Буряад үнэн” сониний январь харын дугаар соо Ахын аймагай Андрей Габановай “Дайнай үхибүүд, булта нэгэдэл” гэнэн уряа уяран уншааб. Тэрэ холын дайнай үхибүүд үндэр наһатай болонхойбди. Тэрэ сагта эдихэ юмэнэй ба үмдэхэ хубсаһанай хомор, үлэн хоохон байдал дээрэнэ боложо нургуулида һайнаар һураха аргаш болоогүй. Хоолойгоо тэжээхын тула 8 наһатайһаа эхшүүлэе дахажа, үглөөнэй улаан наранаар бодожо, үбһэ сабшалсахаш, үдэрэй халуунда бухал шэрэхэш. Нургуулида һуража байхадаа, амаралтын үедэ нургуулидаа түлээ бэлдэхэш, хахалжа, сажан болгожо табихаш, юрэдөө, наадаха сэнгэхэ саг хомор байгаа. Саарһан дэбтэр, бэшэхэ бэхэ, карандаш олодохогүй, нэгэ номоор, бэе бээдээ дамжуулан, шүлэгөө сээжэлдэхэш. Намартаа поли дээрэ үлэнэн таряанай захые гар хажуураар таһалжа, боодолго болгожо уяад, бэе бээдэнэ түшүүлжэ хатаагаад, молотилкын хажууда зөөдэг нэмди. Эдэ хүдэлһэн үдэрнүүдэйманай түлөө (трудни) хахад пүүд (8кг.) гальян талха, обёос, дайнай моридто эльгээдэг жмых үгэхэ. Энэнэ һара соо арайшамайл хүрэгшэ нэн. Минии үетэнэй зариман бурханай орон аялжа, үсөөржэл байнабди. Пенсийнай хэмжээн угаа заахан, эгээ доодо заханэ 5-6 мянганда хүрэдэг, дээдэ заханэ - 7-8 мянга. Юмэнэй сэнгэй ургажал байхада, пенсийнай хаанашые хүрэнгүйл даа. Би 3-дахи группын инвалидби, хүлни үбдэдэг, теэд аймагай центр ошохо аргам үгы. Манай Түнхэнэй аймагай Хэрэн тосхондо, мүн хүдөө тосхон нютагааршые ниитэ эмхи бии болгогдохо бэээ гэжэ найданаб. Би Түнхэнэй аймагай бүхы тосхонуудайнгаа дайнай үедэ үхибүүд ябаһан пенсионернүүдые энэ хүдэлөөндэ хам оролсожо дэмжэлсыт даа гэжэ уряалнаб.

Ольга НЕЛТАНОВА,
ажалай ветеран.

Түрэл «Буряад үнэн» сонинийманай арад зондоо аргагүй тунхатай, шухалын шухала, ёһоороол үнэн зүб хоёрые үндэһөөрнэ элрүүлмээр «һанаа зобоомо асуудал» гэнэн шэнэ гаршаг нээһэниинь ехэл һайшаамаар байна. Юундэб гэхэдэ, Россиин Президентые һунгаха үеэр ехэнхи партинуудай ударидагшад, политикууд болон бусадшые мэдээжэ хүнүүд Эхэ оронойманай мүнөөнэй байдал, саашанхи хуби заяан тухайнь ямаршые нюуса нөөсөгүйгөөр хэлсэжэ, хөөрэлдэжэ гараһан гээшэ. Тиин олонхинь Росси гүрэн һандарха туйлдаа хүрэжэ байна гэнэн аймшагтай тобшолол гаргаа. Энэнэ тон зүб. Гадна гансал Владимир Путин найдабаритай Президент

боложо шадаха гэжэ элрүүлэгдээд, олон түмэнэй булимаг дуугаар бултаниие илажа шадаһаниинь мэдээжэ. Энэ хүн - бүхы арад зонийманай найдал, этигэл гээшэ! Гэхэтэй хамта, Эхэ оронойманай доройтолгодо ороод байхада, багахан Буряад Республикын ажаһуугшадай, илангаяа буряадуудай ямар байдалда ороод байһаниинь баһал элихэн ха. Энээн тухай бидэ ходо бодомжолжо ябаха ёһотойбди. Унахада – бэлэхэн, харин дахин хүл дээрээ бодохо гээшэмнай хүшэрхэн даа. «Буряад үнэнэйнгөө» хуудаһанда Буряадай мэдээжэ эрдэмтэн Б.Б.Лхасаранов болон поэт Басаа Валера хоёр тус асуудалда харюу үгэнэн байна.

ОРООНО ТАРИҢАНАЙ ХЭРЭГТЭЙ ГҮ?

(Һасаранай Буладта харюу)

Энэ асуудалдань буряад арадай аман зохиолой мэргэн үгөөр харюу үгэжэ боломоор ха:

**«Ургаса абахын түлөө
Ургамал, орооно тарига.
Эрьежэ бусахын түлөө
Аянай холодо гарадаг».**

Зүгөөр ургаса ургуулха гээшэмнай олон ондоо өөрсэхэн нюусануудтай ажал юм: хайшан гээд, хаана, ямар хүрһэтэй газарта, ямар үедэ тарихаб...

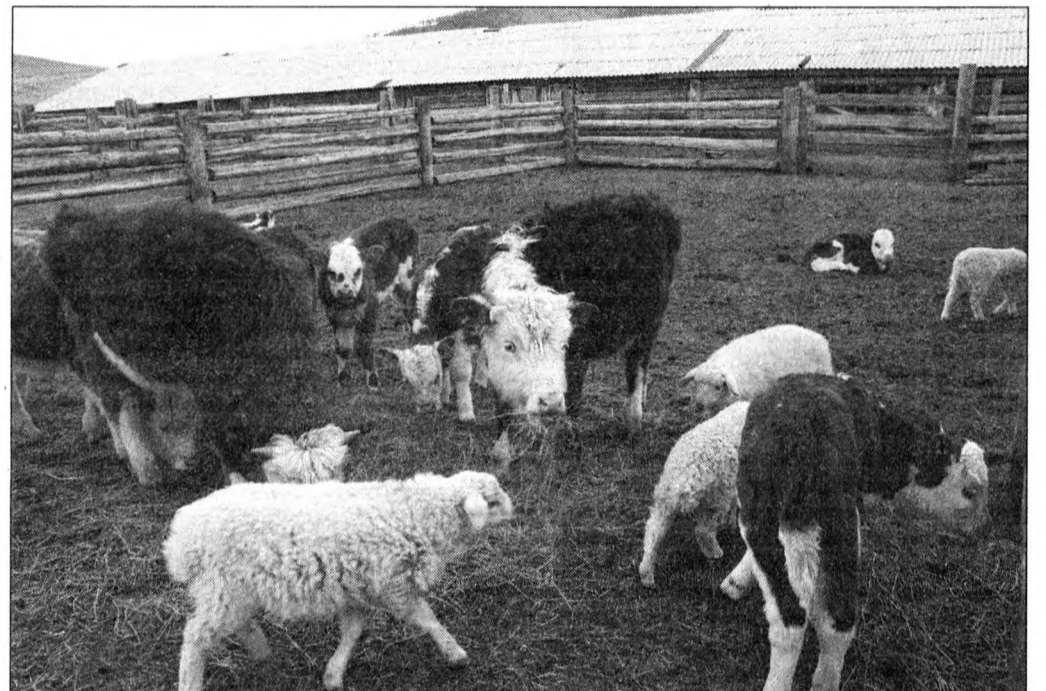
Тэрэнгүйгөөр тарилга хэжэ зобононой хэрэггүй. Эндэ жэшээ болгон, Агуухэ дайнай һүүлээрхи үедэ болоһон ушар тухай хөөрэхүү.

Хурамжаанай аймагай Аргадын (Хара модоной байһан) сомоной Калининой нэрэмжэтэ колхозой «Хуторхойн» полеводой бригадираар Чирип-Сэнгэ Арсланович Хобраков (абгамни) удаан саг соо хүдэлдэг бэлэй. Партиин хорооной түлөөлэгшэд тарилгын үедэ ба бэшэшые олон хэрэгүүдээр гүйлгэлдэжэ эрээд, ажахынүүдай хүтэлбэрилэгшэдһөө таригдаһан, хахалагдаһан газарайнь талмайнуудай хэмжүүрыень тоолодог, шалгадаг байһан аабза.

Чирип-Сэнгэ абгамни иимэ хашалантай сагта түсэблэн даабарияа заабол дүүргэдэг нэн. Юуб гэбэл, абгамни Хуторхойнгоо нүхэн таряанай поли дээрэ сагай уларилай зохидоор тогтоһон хойно орооһоёо тарига байгаа бшуу. Залуудаа Харганын дасанай ламын нургуули дүүргэн хадаа, хуушан монгол хэлэ мэдэдэг нэн. Тиимэһээ тэрэ хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада дасанай ба өөрынгөө тэмдэглэн сагай уларилай үдэр бүриин хубилалтые харуулан дэбтэртэй байгаа. Энэл тэмдэглэнүүдэйнгээ бүридхэлөөр хэзээ бороо, саһан орохоб гэжэ тухайлаад, эгээл тааруу зохиод сагтань орооһоёо тарига, баян ургаса абадаг бэлэй.

Энэ жэшээ дээрэнэ харахада, таряан ажахыһаа арсахада буруу.

Зүгөөр поэт Басаа Валерэдэ иимэ харюу үгэнэб: “Танай Хойто Америкэдэ болон Канадада ургадаг орооһоной ургасада обтоһониинь оройдоошые дэмжэнгүйб. Тэндээ ургадаг ургасаяа тэдэ өөһэдөө эдинэ бэээ. Ушөө танай дурлаашаар “ходол турлааг ябахата”, тиимэшые золтой хуби бэшэл даа. Заримдаа галуун болоод, таряа ургуулаад, орооно эдидэг байхаданай ямар гээшэб? Харин Эхэ Газараа, Эсэгэ Байгаалияа хайрлажа бэшээшэтнай тон зүб. Мүн анхан сагта гаргаһан ехэ алдуунуудайнгаа түлөө элинсэг хулинсагуудһаань хүлисэл гуйжа бэшэндэтнай бүришые ехээр баясанаб. «Нүхэ эритэй, үнсэгтэй» гэдэг. Харин хүхын эрээр юу сабшаһаяа, үнсгөөрнэ юу наншаһаяа урид ойлго-

дог һаамнай, һанаанда хүнгэн, бээдэ амар байха бэлэй.

ТАБАН ХУШУУН МАЛ – МАНАЙ БАЯЛИГ

Буряадайманай эрдэмтэд, тэрэ тоодо Булад Бастуевич Лхасаранов буряад үүлтэрэй үхэр мал, хонидые, мүн баһа монгол үүлтэрэй моридые дэлгэрүүлхын тула яһала ехэ ажал ябуулдаг гээшэ. Зүгөөр энэ хэрэгын мүнгэ алтанай ходол дуталдадаг ушарһаа урагшагүйдэнэ.

Табан хушуун мал - манай баялиг гэнэбди. Харин хүдөө нютагууднай ямар үүлтэрэй малтайб гэжэ сэхыень хэлэхын аргагүй болонхой. Нүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада малай үүлтэрые һайжаруулха тухай үгэ, зугаашые гараһаяа болижо, мартагдаа, адууһа малайманай үүлтэрэйнь шанар, шэнжэ үндэһөөрөө үгы болонхой. Заримдаа үхэр мал барина гүбди, али хада газарай хайнагуудые үдхэнэ гэшэ гүбди гэжэ һанаһаар. Хониднайшые хара соохорнууд болошонхой. Адуун хүрэг харабалтнай, муртэй азаргануудшые олодохогүй. Иимэл даа мүнөөдэрэйманай адууһа малай бодото байдал.

Зарим тосхонуудта нэгэ муу үнэз тэжээхын орондо, хоёр һайн ямаа баряшань дээрэ гэлсэдэг болоо. Мэдээжэ эрдэмтэн Булад Бастуевич иигэжэ бэшэнэ: “Энэ ажалнай огто бүтэнгүй. Хуу худал. Энэ хадаа жэгтэй юм. Мүнөөдэрэй байдалаар, буряад үүлтэрэй үнээдые бууса руунь бусааха талаар хохоршые сагаан һомологдоогүй. Гансал хоһон үгэнүүд, хэндэшые хэрэггүй, ямаршые бүтэмжгүй обоо хүбөө саарһанууд ноёдһоо ноёдто дамжуулагдана. Бу-

ряад арад энэ малаа һөөргөнэ бии болгоогүй һаа, дутуугтайл байхабди. Хосоролтынгоо харгы руу алхам хэхэмнай гээшэ».

Үнэхөөрөөшые, һанаа зобоомоор саг тулажа ерээл даа.

ХҮДӨӨ АЖАХЫ ХҮГЖӨӨЛГЫН ТУСХАЙ ПРОГРАММА ХЭРЭГТЭЙ

Иимэ программа республика соомнай оройдоошые үгы гэхээр. Хүдөөгэйхид арай гэжэ ургуулһан продукцияа хаана худалдаха аргатай гээшэб?

Тус асуудал нилээд орёо. Тиихэдэ үхэрэй, хониной арһан хээрэ хаягдадаг болонхой. Хониной ноһон хүбхын ба паклиин орондо барилгада хэрэглэгдэнэ. Дан ехээр баян болоо гээшэ гүбди? Али иимэ мунхаг, тулюур болоо гүбди?

Эдэ олон шухала асуудалнууд хэдэн арбаад жэлнүүд соо шиидхэгдэнгүй. Хүдөөгэйхидтэ гүрэн түрын зүгһөө оройдоошые анхарал табигданагүй. Тиимэһээ хүдөөгэй олонхи тосхонууд, һууринууд хоһоржо, хосоржо эхилээ. Мүнөө хүдөө нютагуудайманай ёһото ажабайдал тухай гансал Хамба ламанай мэдэнэ хэбэртэй. Тэрэнэй «Новая Бурятия» сонин соо бэшэнэн статьяе хүн бүхэниие уншахыень уряалнаб. Илангаяа дээдэ тушаалтан тэрэниинь шүүмжэлжэ үзөөд, шууд түргэн хэрэгтэй хэмжээнүүдые, тогтоолнуудые абаха ёһотой. Тэрэгүй һаа, хосорхоннай холо бэшэ.

Даша-Нима ХОБРАКОВ,
хүдөө ажахын
ажалай ветеран.

Баргажан тосхон.

«И В ЖИЗНИ ДРУГОЙ ПРЕДНАЧЕРТАНА ВСТРЕЧА С ТОБОЙ...»

САВЕЛИЙ ЛОПСОНОВИЧ ДУГАРОВ ушел из жизни 9 сентября 2005 года. В этом году ему исполнилось бы 60 лет.

Профессор Т.П. Маслаускене в своей прощальной статье пишет: «Всегда есть люди, с которых хочется брать пример. Для меня таким человеком был Савелий Лопсонович – неутомимый труженик, ученый, посвятивший себя медицине и служению людям, замечательный семьянин. После ухода таких людей мир тускнеет и теряет свои краски».

Становление человека, как известно, начинается с семьи, с родного края. Семья Дугаровых хорошо известна не только в районе, республике, но и за ее пределами. Савелий Лопсонович родился 25 февраля 1952 года в с. Орлик Окинського района. Родители – Лопсон Гомбоевич Дугаров и Елена Николаевна Зимина. Отец – ветеран войны и труда, участник Сталинградской битвы, ординарец генерала Чавчавадзе, известный в районе сподвижник и патриот своего края, мама – ветеран труда, работала бухгалтером, красивая женщина, добрейшей души человек, ушла из жизни, когда Савелий был еще школьником. Мы вкратце перечислим трудовые вехи Савелия Лопсоновича. В 1975 г. после успешного окончания медицинского института и интернатуры работал главным врачом Ноехонской участковой больницы Селенгинского района; терапевтом, затем фтизиатром в Кижингинской ЦРБ; врачом базового стационара Республиканского тубдиспансера; главным врачом Верхне-Березовской туберкулезной больницы. Он – кандидат медицинских наук, заслуженный врач РБ. В несколько строк укладывается весь трудовой путь, но сколько стоит за этим невероятной работы, терпения, тревог, переживаний, побед.

ИЗ ВОСПОМИНАНИЙ КОЛЛЕГ И ДРУЗЕЙ

С.М. НИКОЛАЕВ, доктор мед. наук, профессор, заслуженный деятель науки РФ, зав.отделом БНЦ СО РАН: «Я и все научные сотрудники отдела с большой теплотой вспоминаем нашу совместную работу с Савелием Лопсоновичем. Несмотря на занятость в клинике, он занимался наукой, интересовался новыми открытиями в медицине. Обладая высочайшим профессионализмом, знаниями о достижениях в области фармакологии лекарственных растений и физиологии, Савелий Лопсонович предложил оригинальную идею по оптимизации фармакотерапии больных туберкулезом. Он один из первых реализовал эту идею, предложив клинической практике новый подход в лечении больных. По результатам проведенных исследований Савелий Лопсонович опубликовал более 30 науч-

ных статей, издал монографию, обобщив полученные им результаты. И в этом же направлении он продолжал исследования в своей докторской диссертации, расширив круг нозологических форм и растительных препаратов. Савелий Лопсонович отличался скромностью, трудолюбием, доброжелательностью, разнообразием интересов, глубоким изучением и практикой буддийской философии. Мы всегда будем помнить нашего коллегу, опытного врача с высокой эрудицией и с добрым сердцем».

Т.П. Маслаускене, доктор медицинских наук, профессор, заслуженный врач РФ, академик МАНЭБ (г.Иркутск): «Савелий Лопсонович был красив и внешне, и внутренне. Он был одним из лучших моих учеников. В нем гармонично сочетались глубокая порядочность, удивительное обаяние, скромность, стойкость духа и чистота помыслов. Он ушел из жизни в расцвете творческих сил. И это для нас невосполнимая утрата».

А.Б. ДОРЖИЕВ, коллега, кандидат медицинских наук (г.Москва): «Я с глубоким уважением, искренней любовью вспоминаю своего учителя – Савелия Лопсоновича; знаю его прекрасную семью, супругу Елену Сократовну, детей Андрея и Юлию. И его уход из жизни был для меня потрясением. Нас связывали не только профессиональные интересы, но и чисто человеческие отношения. По совету и рекомендации Савелия Лопсоновича я продолжил свое обучение в Москве в ординатуре, затем в аспирантуре, защитил кандидатскую диссертацию и сейчас занимаюсь своими исследованиями. Меня всегда привлекали в моем учителе широта интересов и трепетное отношение к природе и экологии родного Окинського края. Пусть его стойкость, внутренняя гармония, спокойствие, упорство в достижении цели, терпение и терпимость учат нас и будут примером в жизни».

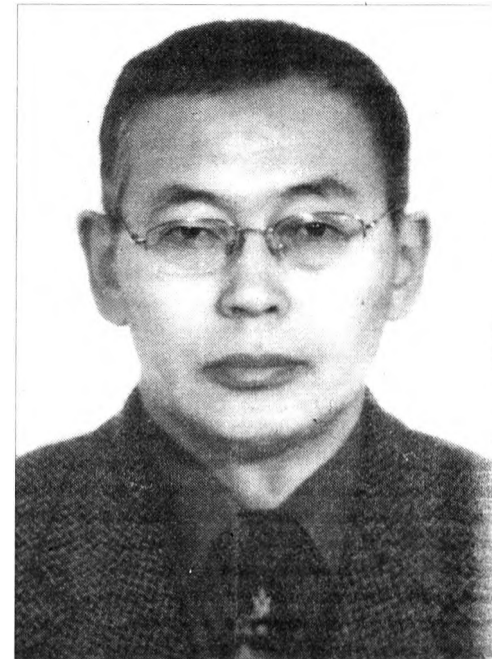
В.В. БАСАЕВА, коллега, кандидат медицинских наук: «С чувством глубокого уважения я вспоминаю нашего главного врача – Савелия Лопсоновича. За годы совместной работы всегда чувствовала его поддержку и искреннюю радость за мои первые успехи. Когда я

училась в ординатуре, затем в аспирантуре, Савелий Лопсонович постоянно интересовался моими делами, щедро делился своими идеями и опытом. Это был светлый человек, интеллигентный, скромный, добрый, убежденный в том, что надо жить и идти к своей цели достойно, не расталкивая других локтями. И каждый раз при встрече с коллегами мы с большой теплотой вспоминаем нашего главного врача. Я думаю, что такие люди всегда остаются в памяти».

Д.Д. ЦЫБИКДОРЖИЕВА, коллега, врач высшей категории: «Мы работали вместе в базовом стационаре тубдиспансера. Это были годы напряженной, но интересной работы. Годы, когда не было еще хирургического, реанимационного отделений. Скажу кратко – Савелий Лопсонович был профессионалом своего дела. Несмотря на загруженность на основной работе, ночные дежурства, он успевал заниматься наукой, проводя исследования и обучаясь в заочной аспирантуре. Я запомнила своего коллегу как очень спокойного человека, с тонким чувством юмора, интересного собеседника, и мне искренне жаль, что такие люди так рано уходят из жизни и в душе остается горечь утраты».

Ц.С. ХОБРАКОВ, друг, заслуженный врач РБ: «Мы познакомились с Савелием, когда учились в ординатуре в Омске. Мы были молоды, полны сил и энергии. Я тогда увлеклся боевым искусством Вин-Чунь. Увидев мои тренировки, ординаторы-земляки решили присоединиться. Но вскоре со мной остался один Савелий. Вин-Чунь внешне мягкий стиль, там нет жесткости, применяются плавные уходы, которые обтекают противника, как вода, но затем идет контратака взрывным каскадом ударов, что неминуемо ведет к победе. И также у Савелия за внешней мягкостью чувствовался внутри стержень, благодаря чему он многого достиг, реализовал многие планы, есть свои победы. Савелий был широкообразованным человеком, он изучал не только медицину, он интересовался всем! С ним всегда было интересно беседовать на различные темы. При встречах у нас была еще одна широкая тема, это буддизм. Мой друг рано ушел от нас, но по буддизму – нет смертей, мы только меняем тела, завершая очередной цикл, круг жизни. И я знаю и верю, что Савелий и в новом рождении продолжит свои благие дела».

Светлана ДОРЖИЕВА.

Елена ДУГАРОВА

Памяти мужа

Белозонтичный мой –
Сагаан Шухэртэ, ты родился
на стыке времен –
прочный лед и звенящий ручей.
Ты родился на стыке годов –
хрупкий Кролик и
грозный Дракон,
Белозонтичный мой.
Ты, как белый шатер,
укрывал нас от бурь и невзгод –
чистый свет и щемящая боль.
И парит над землей,
словно дух твой, орел,
осенняя крылом поднебесье.
Ты моя недопетая песня,
Белозонтичный мой...

Улетели последние птицы, и
зима в мое сердце стучится,
Но кружится Земля, и
опять зацветут тополя.
И в жизни другой
предначертана встреча с тобой,
А весны перезвон капли, и
мягкие лапы ели,
Савелий...

*Дугар – с тибетского языка – «Белозонтичная Тара», что на бурятском «Сагаан Шухэртэ».

БУРЯДТА, ЭРХҮҮДЭ ОЛИМПИИН СПОРТСМЕНҮҮДЫЕ БЭЛДЭХЭ!

Бүхү хүн зоной хонирхол аргагүй найхан үхатай, ехэ шанга элшэ хүсэтэй Байгал татана гэжэ нюуса бэшэ. Ойхон дээрэ уран найханай гимнастикын алдар суута тренер Ирина Винер мүнөө үеын спортивна бааза барижа

Тиимэһээ “Энергия Байкала” гэжэ нэрлэгдэһэн Байгалай гурбалжан объект спортсменүүдтэ байгуулагдаа. Эдэ талмайнуудые, Улаан-Үдын, Эрхүүгэй спортивна объектуудые Москваһаа ерэнэн эрдэм-шэнжэлгын экспедици шалгаһан байна. Россиин физическэ культурын академиин Зүүн зүгэй дүрэ барилдаагаар үзэл бодолой болон методикын кафедрин профессор Борис Подливаев,

дээдын шатын космоэнергетикын магистр Марина Запорожец, Лесгафтын нэрэмжэтэ Физическэ культурын, спортын болон элүүр энхые сахилгын үндэһэн университетэдэй спортивна түхээрэлгэнүүдэй, индустриин кафедрин доцент Александр Синюрин, Россиин Эрдэмэй академиин Медико-биологическа асуудалнуудай институтудай психологиин болон психофизиологиин таһагай хүтэлбэрлэгшэ

байна. Уласхоорондын стандартда тааруу спортивна түб хоёр жэлэй урда тээ курорт Аршаанда ашагалгада үгтөө, харин Максимада спортивна комплекс баригдахаар бэлэн болонхой.

Юрий Бубеев, спортивна медицинин болон элүүр энхэ сахилгын технологиин кафедрые даагша, Санкт-Петербургын медицинин эрдэмэй доктор Олег Красюк, социальна дүрын хургуулийн директор Наталья Рудь, Физическэ культурын болон спортын Бүхэроссиин эрдэм-шэнжэлгын институтудай директорэй орлогшо, медицинин эрдэмэй кандидат Владимир Гарковенко гэгшэд түрүүн

Түнхэнэй аймагай Аршаан курорттой танилсаһан байна. Халуун аршаанта үһаараа, хадата найхан байгааһаараа эрдэмтэ дые тэрэ гайхуулба.

Тиимэдэ Ойхон ольтырог, олон нангин мүргэлтэй газарнуудтай Хурма, халхинай һүүлдэ мультэн дороһоо бии болоһон Байгалай уһан тэдэндэ ехэтэ һайшаагдаа. Максимада байгуулагдаһан микроклимат тэдэндэ тааруу байгаа. Улаан-Үдын түбэд медицинин түб ошоо, Ивалгын дасанда Итигэловэй мүнхэ бээдэ мүргөө, Бандидо хамба лама Дамба Аюшеевтэй уулзаа.

Зүблөөн үнгэргэгдэжэ, нютагай эрдэмтэд, тренерүүд, багшанар, спортивна хүтэлбэрлэгшэд хабаадаба. Правительствын

түрүүлэгшын орлогшо Владимир Матханов амаршалга хүргэжэ, Буряад орон, Байгал хадаа амжалта асарха регион гэжэ тэмдэглээд, аша үрэтэйгөөр ажаллахыень бултанда хүсөө.

Физическэ культурын болон спортын республиканска агентствын хүтэлбэрлэгшэ Владислав Бумбошкин, Эрхүүгэй областиин спортын министрэй орлогшо Вячеслав Можин, эрдэмтэ профессор Анатолий Иметхенов, Зүүн зүгэй медицинин түбэй ахамад врач Анна Михеева, инновационно спортивна технологиин түбэй директор Елена Сандакова гэгшэд спортсменүүдые хорихо найхан байгаалитай, элшэ хүсэтэй Ойхон, Аршаан, Максимада, тиимэдэ “Энергия Байкала” гэнэн проект тухай тодорхойгоор хөөрөө, олоной хонирхол татаа.

Валерий СЫДЕЕВ.
Бэлигма ОРБОДОЕВА
оршуулба.

ПУЛЬС ХЭДЫ БАЙХА ЁНОТОЙБ?

Элүүр энхэ томошуулай пульс мийн байха үедөө 1 минута соо 60-һаа 80 хүрэтэр сохилто-той гээд тоологдодог. Тихэдээ эршүүлэй – 60-70, эхэнэрнүүдэй – 70-80 эгээл тааруу гэгдэдэг юм.

Ехээр баярлаһанай, хүхихэнэй гү, али сүхалаа хүрэнэй, нэгэ үгөөр хэлбэл, сэдхэлэй тэнюун бэшэ байдалай үедэ, эдээ хоол бариханай удаа зүрхэнэй сохисо шангадаг гээшэ.

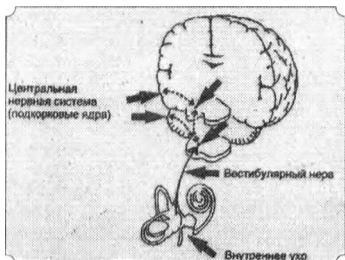
Харин бэээ спортоор хорихо гээ һаа гү, али хүсэ хэрэглэн бар ажал хэхэ гээл, эгээл дээдын пульс иимэ формулоор тоолон гаргагдадаг гэжэ мэдэхэ ёһотой: 220 тооһоо өөрынгөө наһанай тоо хороохот. Жэшээлбэл, 40 наһанай хүндэ иимэ формула элирээд үгэнэ: 220-40=180.

Тээд энэмнай эгээл хэрэгтэй хэмжүүрэй бэшэ, харин дээдын тоо болоно. Бэе махабадай углеводуудай нөөсые бэшэ, харин жир галдахын тула пульс дээдынхидээ 60-70 процентнь лэ байха ёһотой. Спортсменэй гү, али бар ажалтай 40 наһатай хүндэ, онсолбол, пульс 1 минута соо 108-126 сохисотой байха зэргэтэй.

"В РИТМЕ плюс" сонинһоо.

Толгой эрьехэ гээшэ олон янзын үндэнэ ушартай. Ямар нэгэн гэнэ усалда ороһоной удаа, инсульт үбшэнэй хойшолонһоо, толгойн шуһанай гүйсын муудаһанһаа, уураг тархиин элдэб хабдарнуудһаа уламжалан, иимэ үзэгдэлнүүд ушардаг. 100-һаа 70 процент үбшэнтэнэй иигэжэ ядаралга хүзүүнэй, нюрганай үбшэнгүүдтэй холбоотой.

ЯМАР УШАРҢАА ТОЛГОЙ ЭРЬЕДЭГ БЭ?

Толгой эрьехэдэ айдаһатайшые шэнги һаа, үнэн дээрээ ами наһанда тиимэшые аюултай бэшэ гээд тэмдэглэмээр. Гэбэшые ушар бүхэндэнэ гүйсэд дүүрэн клиникескэ шалгалта хэхэ шухала. Нэн түрүүн үбшэнтэнэй бэе махабадые бүхы дээрэнэ шалгажа үзөөд, неврологическа статус гээшыень шэнжэлхэ, магнитно-резонансна томографи (МРТ КТ) эртээнһээ хүүлэхэ, УЗД МАГ гэнэн шэнжэлгэ, хүзүүнэй рентгенографи хүүлэхэ хэрэгтэй.

Артериальна гипертони, атеросклероз хадаа уураг тархи болон шэхэн соохи һудаһануудые нуларууддаг гол шалтагаанууд мүн болоно. Толгойн эрьесын 17 процентнь шэхэн соохи вестибулярна рецепторнүүдэй үбшэнһөө боложо хүжэрдэг. Толгойгоо хүдэлгэһэнһөө боложо, олон ушарта бөөлжэһэн худхадаг - бэеын

аягүй иимэ байдал хэдэн час соошые үргэлжэлжэ магад.

Хайшан гээд зүб диагноз табиһаб? Нэн түрүүн мэргэжэлтэ эмшэн үбшэн хүнэй нюдэнэй эрьесые (нюдэм эрээлжэлээ гэдэг) адаглажа, түрүүшын тобшолол хэдэг юм.

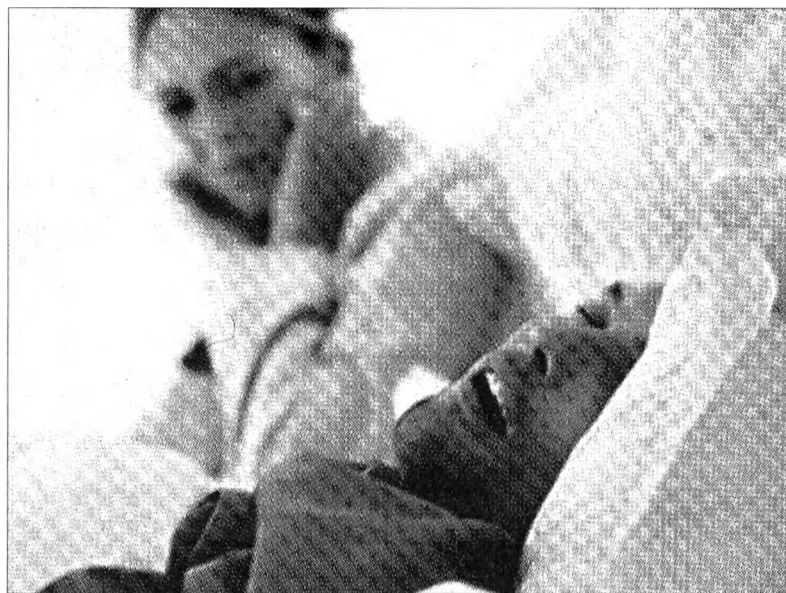
Толгойн эрьесын барагтайшаг хаань, тусхай схемэтэй упражнениүүдые хэбэл, ашагтай. Эмнэлгын иимэ тааруу аргые гансал мэргэжэлтэ врач бээлүүлхэ аргатай. Энээнһээ гадна эм домой терапи дурадхагдаха ёһотой.

2011 оной октябрь һарада "Аббот" фирмын урилгаар Мюнхен хотын университеттэ толгой эрьехэ ушарнуудта туһа хүргэхэ, эмшэлхэ талаар мастер-класс гаража ерээ һэм.

Мүнөө манай клиническа диагностическа түбтэ энэ талаар тусхай кабинет нээгдэнхэй. Эрдэмэй туйлалтануудта үндэлхэн туһаламжа үзүүлхэ арга боломжо эндэмнай гүйсэд бии.

Вера ЯЖИНОВА,
"Ритм" гэнэн
клиническа
диагностическа түбэй
ахамад врач, невролог,
дээдэ категориин врач.

Элүүр энхын хуудаһан

ХУРХИРХАЯА БОЛИЁ

Нойр дундаа хурхирдаг хүн өөртөөшые тойботой, хажуудахи зоноошые хашараадаг гээшэ. Хурхирһанһаа боложо зүрхэн һалганахадаа, шуһанай даралта дээшэлхэдээ магадгүй. Иимэ хүн аятай сүлөөхэн нойрсоногүй, бэе махабадынь гүйсэд амарнагүй.

Хайшан гээд иимэ үзэгдэлтэй тэмсэхэб?

1. Нэн түрүүшээр амилхада һаадгүй байхын тула хамар, амаяа һайса сэбэрлэгты. Энээнэй тулада далайн дабһа үһантай холижо, (1 стаканда 1 сайн халбага дабһа) һайса худхаад, хамарайнгаа нүүхэндэ 5-10 дуһал дуһааха хэрэгтэй. Энэл холисоороо хоолойгоо зайлаха шухала.

2. "И" аялга үгүүлэгты.

Үдэр бүри, үглөө үдэшэниинь "И-и-и" гэнэн абяа 20-30 дахин дабтан аялгатуулха юм. Юрэл дуулаһан янзаар бэшэ, харин хоолойгоо хүсэд хүсэтэйгөөр шахан үгүүлхэ. Нэгэ һарын удаа энээнэй нилээн ашатайнь элирээд үгэхэ.

Ушарын гэхэдэ, мэнгээрһэн хоолойн нуладаһанһаа боложо, олон ушарта хурхирдаг бшуу. Харин иигээд аянгатуулхада, хоолой бэхижэн, хүсэ ороно гээшэ.

Иимэ упражнени үдэр бүри хэгты: амаа хаагты, хамараараа амилгаты, удаань хэлэнэйнгээ хойто хубиине шангадхаад, хэлээ хоолой тээшээ "татагты". Үдэрэй гурба дахин 10-15 иимэ "һорилго" хэжэ байбал, зөөлэн тангалай бэхижэхэ жэшээтэй.

"В РИТМЕ плюс" сонинһоо.

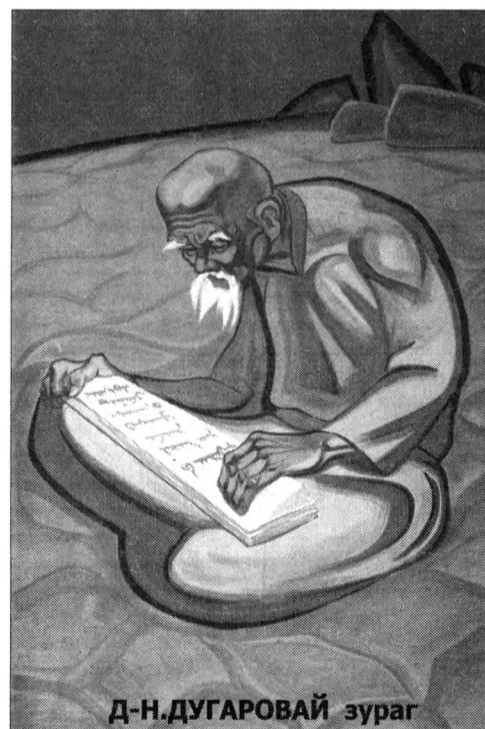
БЭЛИГ - ҮҮН ТОЛИ

Бээ эмнэлгэдэ эмдэ хандаса

1
Үзэг мэдэхэ һаа,
Эмэй шастирнуудта һайса һуралса.
Хайрата аминайнгаа
Үни удаан амидархын
аргануудые мэдэхэ.
2
Хэрбээ үзэг мэдэхгүй һаа,
Үбшэнүүдые үүсхэдэг
шалтагаануудые асуу.
Эдээнэй ябадалда бээе сахяа һаа,
һангай гэрые суургаар бэхилһэн мэтэ,
3
Үбшэнүүдые үүсхэдэг эдээн ябадалые
Сэдхэлдэ зохисотой болобошые,
һайн сээрлэ.
Аминда шунахайрһан дайсан
Үбшэн хадаа дээрэш буугаа һаа,
юу үйлэдэхэ бэ?
4
Лаб олые үзэһэн
Эмшэдтэй хөөрөлдэ.
Тэдэ өөрын үзэһэн,
Соносоһониине хэлэхэ байха.
5
Урдань үбшэнэй зоболонгоор
Зобогшодтой хөөрөлдэ.
Өөрын үбдэһэн нүхэсэл,
Эдэгэһэн аргаяа хэлэхэ.
6
Хэндэшые туһатай дом аргые
соносоо һаа,
Сэдхэлдээ хадагала.
Тэрэ өөртэ, бусадта - хэндэшые
Эм болохонь магадгүй.
7
Хэрбээ үбшэндэ эзэлэгдээ һаа,
Олон хүнһөө асуу.

Үзэһэн, мэдэһэн нэгэн
Тэрэнэй арга ёһые хэлэхэ.
8
Баһа үбшэндэ эзэлэгдээ һаа,
Эмэй бурханда зальбарал таби.
Эмшэн үбшэниине таниха,
Эдэгээхэ эмтэй ушарха болохо.
9
Юрэ мэргэн эмшэнтэдтэй
Аха дүү инаг болон оролдо.
Аймшагтай дайсан үбшэнэй
ерээ һаа,
Эмшэнһээ бэшэ хэн абархаб.
10
Сан ба мүнөөнэй үе бүгдэндэ
Үбшэнһөө харуул мануул таби.
Аминай хулгайшан үбшэн мэтэ
Дайсан ба хулгайшаншые бии бэшэ.
11
Али байһан өөрынгөө үбшэниине
Гэртэ ороһон хулгайшан мэтэ арилга.
Тэдэ хадаа саг үргэлжэ забһар
бэдэрхэ тула
Мэсээр сохихоёо далайһан мэтэ гээшэ.
12
Үбшэнэй зүйл алин байбашые,
Анхан бага сагтань хэшээжэ арилга.
Ойдо түгөөһэн ехэ галые
Анхан ошон байха үедэнэ хүнөөхэ
хэрэгтэй.
13
Багахан үбшэндэшые
Эмшэнэй дээдые һунгажа шүтэ.
Үбшэн бага гэжэ баһамжалжа,
Али ушарһан эмшэндэ бү шүтэ.
14
Үбшэн, зоболон али гараһан
болобошые,

Тэрэнэй шалтагаан хилэнсые
хэшээжэ наманшала.
Хүлээгдээгүй зоболон бүгдэшые
Өөрын хилэнсын үрэ мүн.
15
Үбшэнһөө айгаа һаа,
Амгалан байха сагтаашые
хилэнсэнүүдээ хүсэлжэ наманшала.
Хорото модые ургуулхагүйе хүсөө һаа,
Тэрэнэй үндэнэ оёороорнь гаргадаг
гээшэ.
16
Өөрын бээдэ таараха эм
һалгаангүй хадагала.
Гэртэ, хээрэ - алиндашые үбшэнэй
ушараа хаань,
Тэрэ хүн абарагшатаяа суг мүн.
17
Намда үбшэн үгы гэжэ
Алиниешые сээрлэлгүй бү эдлэ.
Үбшэн үгы эдир шиираг бээтэншые
Гэнтэ үбшэндэ эзэлэгдэдэг.
18
Баһа амиды шоргоолжон, сохо
тэрэгүүтэн
Абарагша үгышүүлэй амиине абара.
Үбшэнүүд түргэн эдэгэхэ,
Аминай таһарһыешые залгаха болохо.
19
Баһа адууһа малые
Хүлихэ, сохихые тэбшэ.
Хүлээгдээгүй үбшэн зоболон,
Бусадтай хүнөөл ушархагүй.
20
Баһа шадал багатай
доодошуулые
Наадан шог мэтээр айлган үйлэдэхые
тэбшэ,

Д-Н.ДУГАРОВАЙ зураг

Энэ, хойто бүхэндэ
Айнгүй амар ябаха.
21
Эмээр доторой үбшэниине гаргадаг
мэтэ,
Хилэнсэнүүдые хосорли үгы
арилгахаа хэшээ.
Хилэнсын гэмһээ мултараа һаа,
Үхэхэ ба амиды байха алиндашые
жаргалантай мүн.
Э-Х.ГАЛШИЕВАЙ
«Бэлигүүн толи»
гэнэн зохёолһоо.
Энэ хуудаһа Галина ДАШЕЕВА
бэлдэбэ.

ГЭРЭЛЭЭР БАДАРЬАН ШҮЛЭГҮҮД

Үнгэрэгшэ жэлэй эсэс багар поэт Елена Цыбикжаповагай "Түгнын сагаан хүнинүүд" гэхэн уянгата шүлэгүүдэй согсолбори "Бэлиг" хэблэлээр барлан гаргагдажа, олон тоото уншагшадтаа хүрээбэ.

... Үхибүүн наһанайм үлгы Үльгэрэй орон Зандимни. Үргэн харгын дугы Уужам салуу Түгнэмни... - гэхэн мүнүүдээр бэлигтэй эхэнэр шүлэгшэнэй энэ ном эхилнэ. Яһалахан зузаан энэ ном соо нэн түрүүн налархай арюун сэдхэлтэй хүнэй эхэ эсэгэдээ, уг гарбалдаа, үри хүүгэдтээ, ашанартаа, нүхэдтөө, үргэн тэнюун орон дайдаа зорюулхан шүлэгүүд оронхой.

Елена Цыбикжапова хургуулин наһанһаа шүлэг бэшэжэ эхилһэн болоно. Республикын залуу уран зохёолшодой конференциндээ хабаадажа, согсолборинуудаа зүбшэн хэлсэлгэдэ табижа, элитэ зохёолшодой хайн сэгнэлтэнүүдтэ хүртэһэн. Буряадай багшанарай институт дүүргэжэ, түрэлхи хэлэ бэшэгэй багша болоод, Түхэнэй аймагай хургуулинуудта хүдэлхөөр эльгээгдэһэн юм. "Басаган хүнэй жаргал харида" - гэжэ хэлэгдэдэгэй ёһоор сарюухан шарайтай залуухан багша басаган нютагай хүүбүүдэй анхарал татажа, уданшьегүй наһанайнгаа нүхэрые оложо, үри

хүүгэдээр, адууһа малаар баян айл болобо. Ямаршье үе сагта багшын ажал хүнгэн гэжэ байгаагүй. Илангаяа түрэлхи хэлэнэй багшын харюусалга тон ехэ. Хэшээлнүүдһээ гадна, Елена Гончиковна уран зохёол эхилэн бэшэдэг, мүн лэ шүлэг, дуунда, түүхэдээ, хэлэндээ дуратай үхибүүдтэй тусхай ажал ябуулдаг. Түрэл арадайнагаа түүхэ тухай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхингөө хажуугаар, түрэлхи хэлэнэй, хүгжэлтын асуудалнуудаар ажал ябуулжа байһаниинь элитэ. Хужарай дунда хургуулин багша, поэт, ехэ гэр бүлын эхэ энэ бүгэдые сэдхэл соогоо абажа, сэнтэй хүдэлмэри үнгэргэжэ шадана. Шэнэ ном соонь "Манай класс" гэхэн дуунай үгэнүүд иимэ мүнүүдээр эхилнэ:

Эдэбхи ехэтэй эдиршүүл Энхэ нютагтаа үндыгөөбди. Эршэтэ дорюун үхибүүд Эрдэм тээшэ алхалаабди.

Елена Гончиковна шабинараа эрдэм хуралсал тээшэ хүтэлжэ, ерээдүй хайн хайхан харгыдань оруулха, түрэл хэлэнэйнь гол удхые ойлгуулха ажал тэсэмгэй бэрхээр хүтэлбэрилдэг. Энэнь ном сооһоонь мэдээжэ болоно.

Гадна "Хужарай багшанар - минии нүхэд юм даа", - гэжэ үнэн зүрхэнһөө бэшэгдэһэн шүлэгэй эхин мүнүүдые уншайбди.

Олохон лэ жэлнүүдтэ суг хамта ажаллаһан, Олоной үхибүүдтэ эрдэм

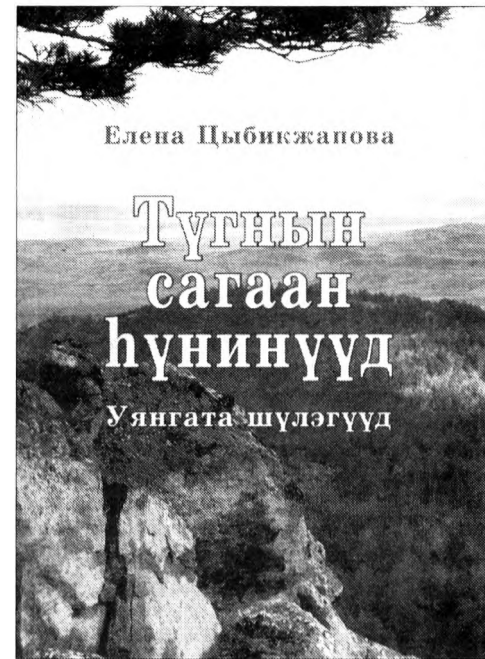
Бэлигээ бэлэглэһэн, Наруулхан одотой сэлмэгхэн замданын хурагшадтаа уяран байжа үдэшэһэн Хужарай багшанар - минии нүхэд юм даа.

Буряадай мэдээжэ уран зохёолшодто зорюулагдаһан шүлэгүүдынь һонирхолтой.

Зандин нютагай үнэр баян гэр бүлэдэ түрэнэн Елена Гончиковна аба эжыдээ, дүүнэртээ олон шүлэгүүдые зорюуланхай. Эндэ баһал "Дүүнэртэ" зорюулга бэшэһэн.

Дүү басаганиинь Светлана Гончиковна Будаин Буряадай Үндэһэтэнэй нэгэдэхи лицейн буряад хэлэ бэшэгэй багша, методическа соведэй хүтэлбэрилэгшэ юм. Харин нүхэрынь Бадмажаб Баясхаланович Будаин мүн лэ түрэлхи буряад хэлэнэйнгээ мэдээжэ эрдэмтэдэй нэгэн. Буряадай гуманитарна институтта олон жэлдэ хүдэлдэг хэлэ бэшэгэй кандидат. Гэр бүлэдэ, дүтын нүхэд соо нэгэ һанал бодолтой байхань тон ехэ бэлэг мэтээр үзэгдэдэг. Юуб гэхэдэ, урдаа табиһан зорилгонуудаар, ямар нэгэ шухала асуудалаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэдэ, баһал аша тухатай. Елена Гончиковна "Дүүнэртэ" гэхэн шүлэг соогоо иигэжэ асуудалнууды табина.

Монгол хайхан ороноороо Минии дүүнэр, хэр ябажа ерээбта?

Ажал хэрэгээ бүтээжэ, Анда нүхэд монгол уладтай болобобта?

Энэ мэтээр лэ манай ажабайдалай урасхал үдэрһөө үдэртэ шүлэгүүд сооһоонь тодорон гаража, ажалша, үнэншэ, урагшаа һанаатай, бэлиг, хүсэл түгэлдэр зохёолшын һанал бодолнууд бүрилдэнэ. "Түгнын сагаан таланууд" гэжэ энэ дэбтэр сооһоо мүнөө үеын зохёолшоной сэдхэл гэрэлтэн харагдана.

Дулгар ДОРЖИЕВА, поэт.

Шэнэ зохёолнуудһаа

ХАБАРАЙ ЭХИНЭЙ МҮРНҮҮД

Хабар, үбэлэй хахасалгын нара - Хайрама жабартай февраль. Үдэрһөө үдэртэ угтажа нара Үдэрнүүд тэниин һубаряал.

Һүниндөө эндэш дагжа хүрэмэ һүжэрэн хайран жабар. Үдэртөө игаажа һүн сагаан "үрмэ" Үрэхинэл эртын хабар.

Туйлай¹ харын лэ тэнгээр Туунай ниидэжэ ерэлгэ - Эхин юм гэдэг жииеэд, Эртын хабарай түрэлгэ.

Аятай сагай шэнжээр Арса шүүрэн үнэрдэнэб. Хахалжал түлээ шэнээр Хабарай үнэр мэдэрнэб.

Алаг туунай дуун - Дунда уринай амин гээ. Хүйтэн жабар туун Урин амисхалаар нэнгээ.

Хабар нараар наадан Хангай голдоо дурлана.

Гэнтэл шэгынь муудан, Гэргэн зангаар уурлана.

Шэлын үбэр игаабашье, Шиигтэй газар хайрадаг. Нюруунь хуурай - һуулгабашье, Нюусаар үбшэ хайрладаг.

Хүнэй дулаае хулуужа, Хүйтэээ үгэдэг гээ. Хорбоо түби шулуужан, Хойто эхэ гэгдээ гээ.

Наруулида мур шэмээлтэй Наранай элшэ нэмээлтэй? Сэгээн жабар лэ һуларна, Сигаан² дэгэлээ наймаална.

Харгыда мориной хүлһэн Хайлажа - зүһэнь бууралтаа. Гэрэлтэн, дуһаагай мүлһэн Гэрэй армагнаа субадтаа. "Түрүүшын уринай амин"

гэжэ Хёморжо шэгынь барын, Хойто зүг руу туугдаал.

САГААН НАРЫН МЭНДЭ!

Мэндэ-ээ! Сагаан нарын Сарюун мэндэ! Үндэр наһатан,

Үри хүүгэд, Үеым нүхэд, мэндэ! Үри хүүгэд Олон боложо, Үлзы хотог оршуулба гүта, Нэгэ-нэгэ Наһа нэмэжэ, Нэрэ соло олобо гүта, Мэндэ-ээ!

Буруутнай Булшантай, Даагантнай Далантай, Шэнэ жэлдээ шэлжэрбэ гүта, Мэндэ-ээ!

Энхэ сагай Эрдэм ухаа Эхэ орондоо түхээбэ гүта, нара жэлдээ хайхан хэрэг наһанан соогоо бүтээбэ гүта, Мэндэ-ээ!

Алтан үльгэр Хизартаа, Айлшан ёһоор аяншалнаб. Сарюун дэлгэр Буряадаа Сагаан нараар амаршалнаб, Мэндэ-ээ!

Дансаран ДОРЖОГУТАБАЙ. Хэжэнгэ нютаг. Ажаглалта: ¹Туулай - март нара ²Сигаан - эдэмнай түбһэндэ, түргэбшэ мэхэтэй зон. Феврелиин тэнгээр түрүүшын уринай амин унадаг. Энэ үеэр сигаан дэгэлээ наймаалдаг гэжэ хэлсэдэг. Барийшатай, баршхаатай юумэндэ обтой, оотой хүн.

АЛТАН ШАРА ХАДХУУРТА АЛТАРГАНЫН МАГТААЛ

Эртэ урда сагнаа Энэ элдин тала дайдада ургаһан, Эртын ургамалнуудай нэгэн байжа болоош.

Ууяма халуунда хатахагүй, Уһагүй талмайда гандахагүй, Уняарма хүйтэндэ хүлдэхгүй, Элшэ хүсөөрөө илгарһан, Эртын ургамалнуудай нэгэн - Алтан шаргал шарайтай Ами бэээ абарха хадхууртай Алтаргана болоно бэшэ гүш? Жэшээ болонош - урганаһ, сэсэглэнэш, Жэшээ харуулнаш бүхы ургамалда, Бүхы амитаанда: ургагты, амидарагты, олошорогты!

Хоёр бүхэнтэй тэмээндэш,

Талын тарбага, зумбараандаш, Ута һүүлтэй армагташ, Ута дэлһэтэй хайнагташ Амидарагты, олошорогты гэжэ уряалнаш! Уужам талын монголшуудташ Амидархадань, олошорходонь, Ашата жэшээ болонош! Шинии сэсэглэжэ, сэсэгээ гүбихэдэш, Шэнээр ургахам гэжэ гэршэлхэдэш, Шинии жэшээгээр олошорнод - бүхы амитад, ургамалнууд.

Талын тарбаганай, Талын зумбараанай зулзагад Шадалаараа абяа үгэнэд. Хурьга, эшэгэ, тугал, ботого, унагад Баһал олошорнод, абяа үгэнэд: маарана, мөөрэнэ, турьяна, инсагаална.

"Бидэ түрөөбди энэ дэлхэйдэ, Дээдын хайраар мүнделөөбди!" - гэхэнээ гэршэлнэд.

Энэл зунай зулгы сагта Энэрхы сэдхэлээ тала дайдада гэршэлэн, Хүйтэн, халуунда үлээгдэһэн, шарагдаһан Хүрин хилэн шарайтай Тала дайдын холье хаймадан хараһаар, Онигоршог болоһон хара мойһон, Хурса нюдэтэй монголнууд Олон үнгэтэй хадаг баринад, Шинии сэсэгээ гүбихэдэ, Дээдын табилангаар бидэ ургахабди, Олошорхобди гэхэнээ гэршэлнэд. Ами олон амитадай, ургамалай жэшээгээр

Бидэ баярлан сэнгэжэ найрланабди! Зунай зулгы ногоон дээрэ Зугаалнабди, барилданабди, хүхинэбди. Үни урда сагнаа эхитэй арадай наадан Үнгэрһэн хэдэн зуун жэлдэ

хоригдоһон һаа, Арад зондоо бусажа ерээш

шэнэ амисхалаар, Арадай мартагдашагүй зунай наадан! Бүгэдэ монголшуудай эб холбоо Бэхижүүлжэ, хамтаруулжа байһан

Ехэ наадан, Бэшэшы олон арадуудтай хамта

илгаагүй, Бадаржа бай, шэнэ ургаһан нара мэтэ, Мандахаш болтогой!!!

Бимба ПУРБУЕВ.

Агууехэ Илалтын үдэрие угтуулан

ЭСЭГЫНГЭЭ ЭРЭЛХЭГ ЗОРИГТОЙ БАЙНААР ОМОГОРХОНОБДИ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүд улам холодожол байна. Дайн сэрэгэй хүндэ хүшэр хаһа, Эхэ ороноо аршалхын тула олон түмэнэй гаргаһан баатаршалга, эрэлхэг зориг ба илалтын баярай хажуугаар дайн байлдаанай газарта, удаадахи жэлнүүдтэ эхэ эсэгээ, түрэл гаралаа, дүтынгөө зониие, хани нүхэдөө алдаһанай шаналал бүхы арадаймнай, хүн бүхэнэй сэдхэл зүрхэндэ хэтэ мүнхэдөө үлэнхэй.

1994 онһоо эхилжэ 9 боти Дурасхаалай Дэбтэр хэблэгдээ. Зарим аймагуудай, жэшээлхэдэ, Хэжэнгын, Ахын, Прибайкалийн Дурасхаалай Дэбтэр хэблэһэниинь тон һайшаалтай. Харин тиихэдэ 2000 ондо Хэжэнгын аймагай Могсохон нютагай Дурасхаалай Дэбтэр "Хэжэнгын гол" сониний редакцида хэблэлһээ гараа һэн гэжэ һануулаһа, согсолборилогшонь Галина Очировна Цыреннамжилова. Могсохон нютагаһа 178 хүн сэрэгтэ мордоо, тэдэнэй 90-ниинь бусажа ерээ, харин 88 сэрэгшэд дайн байлдаанда унаа. Энэ Дэбтэртэ минии хайратайгаар ба хүндэтэйгөөр һанагдаха баабай, дайнай болон ажалай ветеран Батомункуев Гомбоцырен Базарович 1941 оной июль һарада дайнда мордоо. Курск хото шадар дайналдаһан, Днепр мүрэн гаталһан алдар солотой. Олон тоото медальнууд, тиихэдэ сэрэгшын эгээл хүндэтэй "Шэн зоригтой түлөө" медалээр шагнагдаһан гэжэ омогорходогбди.

Энэ хатуу шэрүүн дайнда Базарай Батамунхын 3 хүбүүд мордоһон байна: Гомбоцырен, Цыден-Доржо, Галдан. Минии Галдан абга дайнаа бусаагүй. Улаан-Үдэдэ нэгэ жэлэй командирнуудай курс дүүргээд, Куйбышев хотын дэргэдэ байлдаанда хабаадаһан, хожомын шархатаад, госпитальдо аргалуулаад, дахин фронт ошоо. Козятин гэжэ һууринда хүдөөлүүлэгдээ гэжэ Дурасхаалай дэбтэртэ бэшээтэй байна. Цыден-Доржо абгамнай Зүүн зүгтэ дайнда ябажа ерээд, 1969 ондо наһа бараа юм. "Япониин илаһанай түлөө" гэхэн медалээр шагнагдаһан байгаа. Манай хайрата баабай Батомункуев Гомбоцырен Базарович 1941 оной июль һарада дайнда мордоо. Курск хото шадар дайналдаһан, Днепр мүрэн гаталһан алдар солотой. Олон тоото медальнууд, тиихэдэ сэрэгшын эгээл хүндэтэй "Шэн зоригтой түлөө" медалээр шагнагдаһан гэжэ омогорходогбди.

Манай эхэ эсэгэмнай табан үринэртөө эльгэнэйнгээ дулаае, зүрхэнэйнгөө халууе бэлэглэжэ, хүнэй зэргэ хүн болгоо. "Минии басаган Рэгэма эрхээншье, бэрхээншье байха", гэжэ басагаеа өөгшөөжэ баабайһи һуудга һэн гэжэ нютагай зон хэлсэдэг. Худан голой аршаан мэтэ уһа уужа, тоонто нютагайнгаа сэсэг ногоото талада наадажа, оройдоо хэдыхэн наһа илгаатай Батадоржо ахайгаа дахажа, жаргалтай бага балшар наһамни зүүдэн мэтээр һанагдана. һургуулида һуража ябахадамнай, дайнай ветеранууд Илалтын һайндэрэй үедэ ерэжэ, дайшалхы зам тухайгаа хөөрэдэг бэлэй. Харин би баабайдаа "дайнда ябаһанаа хөөрэгты" гэхэдэм, олон юумэ хэлэдэггүй, энэнь зүрхэнэйнь, бэеыншье ехэ шарха байгаа гэжэ мүнөө ойлгодогби. Тэрэ сагта түрэн үдэр, һайндэр тэмдэглэхэ сүлөөшье үгы ябадаг һааб даа. Минии баабай Сагаалган, Илалтын һайндэр угтадаг байгаа. Энэ заншалаар бишье түрэн үдэрөө тэмдэглэхэ гэжэ ехэтэ оролдодоггүйб, энэ-эхэн наһан соогоо алтан ойгоо түрэл гаралаа, нүхэдөө суглуулжа угтаал һэн хаб. Жэл ошохо бүри аба эжын хэлһэн үгэнүүд элихэн һанагдана. Баабаймни юу хэнэб, үбһэ сабшана гү, али бүхал табина гү, иигээд тиигээд хэхэ юм гэжэ хэлэжэл ябадаг һэн. Баабаймни хубараг ябаһан

хадаа, ехэ амтатайгаар эдэе хэдэг байгаа. Мяхыень жэжэхэнээр хэршээд, хүйтэн уһан соо хээд, һайса худхаад, дэн ехээр хахирса бусалгангүй абахадаш эмтэй, домтой боро шүлэн болохо гэдэг һэн. Модон тэбшэ соо мяхаяа гараараа хэршээд, ямар амтатай бууза хэдэг һэн гэшэб. Мүнөөшье минии үетэн һанажа байдаг. Баабаймни ажалша бүхэриг, тэнюун түбшэн зантай, сээжэбшэ, тархи һонор хүн ябада. Манайда ехэ бурханай ном тахидаг, үдэшэ бүри уншадаг номуудтай байгаа. Мүнөө хүрэтэр баабайн хуушан монголһоо буряадшалһан "Найман гэгээн", "Сагаан Дара эхэ" уншажа ябадагби. 1990-ээд онуудта Үндэһэтэнэй номой санда хуушан монгол зааха хэшээлнүүдые хэлэ бэшэгэй кандидат, эрдэмтэн

Галина Сономовна Дугарова үнгэргэдэг байгаа. Тиихэдэнь би баабайнгаа оршуулаһан дэбтэр хаража, шалгажа үгыт гэхэдэмни, ехэ һайнаар оршуулга хэһэн байна, бага сага үгын һүүлдэ алдуутай, юрэ хэлэхэдэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидатай зэргэ оршуулга байна гэжэ ехэ үндэр сэгнэлтэ үгэһэн юм. Сагай ошохо бүри эхэ эсэгээ дурдан, иимэ эбтэй бүлэдэ түрэн жаргалтай хүн байнаб гэжэ һанадагби.

Рэгэма БАТОМУНКУЕВА, Буряадай соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Россиин Журналистнуудай холбооны гэшүүн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г.Б. Батомункуев Рэгэма, Дыжид-Ханда басагадтаяа.

Апрелин 26-да Чернобылийн АЭС-тэ тохёолдоһон аюулта ушарта хохидогшодой дурасхаалай үдэр

"ЮРЫН ЛЭ АЛБА ХААГАА БЭЛЭЙБ..."

Аяар холын Чернобылийн АЭС-тэ тохёолдоһон аюулта ушар Буряад орондо ямаршье хабаагүй гэжэ һанаха хүнүүд байгаа ёһотой. Харин тэгшэ 26 жэлэй саана манай нютагай буряад хүбүүхэн гайхамшаг баатаршалга гаргажа, Совет гүрэнэй түүхын хуудаһанда мүр сараагаа үлэһэн юм. Энэмнай Эрхүү буряадһаа уг гарбалтай летчик Семён Шамбаев болоно.

соробхилжо байһан реакторта дүтэлхын аргагүй, тиимэһээ тон түргэн сагай болзорто дээрэһэнь лэ элһээр болон туулгаар (свинец) сасан унтарааха. Үгы һаань, хажуудахи зогсоһон шөө 3 реакторнууд шатажа, бүхы дэлхэйн хэмжээндэ сошордомо ехэ аюулта тодхор болохо байгаа.

Чернобыльдо тохёолдоһон усал Японини "Фукусимын" аюултай жэшэмээр бэшэ, ехэ байһан гэлсэдэг. Японини летчигууд хорото радиаци

дээгүүр 10 дахин ниидэжэ, уһа саахадань, тэдэнэй ябуулга арадай баатаршалгатай жэшэгдээ. Харин манай Совет гүрэнэй летчигууд аяар 20-30 дахин ниидэжэ, радиацин утаагаар соробхилжо байһан аюултай тэмсээ бшуу.

Иимэ аймшагтай аюулһаа Эхэ ороноо абарһан зониие эмнэлгын газарта эльгээгээ. Бэеын хорото бодосуудһаа сээрлэжэ, хохидолой хэмжээ элирүүлэн, шэнжэлэлгэ хэхэдэнь, Семён Шамбаев энэ элүүр гэхэн үнэмшэлгэ абаад, хүнгэн бэшэ албаяа саашань үргэлжэлүүлһэн байна. Зүгөөр хээзэб даа нэгэтэ хорото радиацин хойшолонһоо боложо, тэнхэ тамиртнай муудажа магад гэжэ эмшэд һэргылһэн юм. Теэд залуу ябахадаа, юунһээшье айдаггүй ха юмбиди.

Чернобылийн һүүлээр Семён Голуметьевич албаяа саашань тэрэл сэрэгэйнгээ округто үргэлжэлүүлээ. 1990-ээд онуудта гүрэн дотор засаг түрын зохёогдоһон бүридэлтэ байдалай һандархада, олон зон ажалгүй болоо бэлэй. Семён Буряад ороноо бусажа, Улаан-Үдын авиазаводто вертоледой летчик болоһон юм. Удаань Байгал далайн оршон тойронхи хамгаалгын жаса байгуулаха зорилготойгоор

"Метрополь" эмхиин хүтэлбэрийн урилгаар Семён Голуметьевич вертоледой летчигоор хүдэлжэ эжилээ. Тус эмхи ДОСААФ нээхэ гэхэн зорилгоёо бэлүүлжэ шадаагүй. Харин мүнөө энэнь Семён Шамбаевай наһанайн хүсэл болонхой. Тэрэ "Сэрэгшэдэй хани холбоон" гэхэн эмхидэ орожо, ниитэ ажал ябуулна. Жэшээнь, Байгал далайн эрье дээрэ сэрэгэй ветеранууды элүүржүүлгын түб бариха зорилготой.

«Түрүүшынгээ ниидэлгэ һанана гүт? Ямар байгаа һэн бэ?» гэжэ Семёнһоо асуухадамни, тэрэ иигэжэ хэлээ: "Үнгэтэ үзэгдэлтэй зүүдэн шэнгил даа. 6 минутын туршада огторгой өөдэ ниидэн ябахада, нэгэл дахин нүдөө сабшанан мэтээр һанагдаа һэн. Тэрэл гэхээр ниидэжэ ябаха хүсэлни ходел сэдхэлдэмни байдаг. Мүнөөшье арга болобол, дахин вертолет жоолоодохо байнаб».

Сэрэгэй ветеран Семён Шамбаевта, сэрэгэй ажалда тохёолдожо байдаг элдэб ушарнуудһаа хохидогшодто болон наһанайнгаа амаралтада гараһан сэрэгшэдэй нэгэдэлдэ ажалдань амжалта хүсэе.

Цырегма САМПИЛОВА.

...Ангарск хотодо дунда һургуули дүүргээд, Семён "Иркутск-энерго" гэхэн эмхидэ слесарь-инструментальщигаар ажалайнгаа намтар эхилээ. Тэрэ үедэ заводой хүдэлмэришэд һайн салинтай, арад зондоо ехэ хүндэтэй байгаа. Семёной заводто амжалта түгэс хүдэлжэ байтарнь, сэрэгэй комиссариат дуудажа, Саратов хотын авиационно училищидэ эльгээһэн юм. Тиигэжэ юрын буряад хүбүүхэнэй хуби заяан эгсэ хубилаа...

1983 ондо Ураалай дэргэдэхи Улаан тугта сэрэгэй округто летчигоор алба хаажа эхилһэн юм. Ажалдаа дүршэжэ, Советскэ Со-

юзай бэдэрэлгэ-абаралгын албанда гүрэн засагай хэдэн нюуса даабаринууды дүүргэжэ, үрэ дүнтэйгөөр ажаллаа. 1986 оной апрелин 26-да Чернобылийн АЭС-тэ сошордомо онсо аюулта ушар тохёолдошоходонь, Семён Шамбаевай экипаж эгээл түрүүшын абарагшадтай тоодо Чернобыль хүрээжэ ерээ бэлэй. Чернобылийн атомна реактор тэһэрэн соробхилжо, гал дүлэндэ абтаһан станциһаа гараһан радиаци өөдөө дэгдэн, Совет гүрэнэй баруун-хойто зүгтэ оршодог Украина, Белорусси, Литва, мүн хүршэ Польшо, Венгри гүрэнүүд руу тараа. Энэ ами наһанай аюулта ушар усадхаха гансал арга байгаа:

XVII ЖАРАНАЙ ХАРА УҮН ЛУУ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ҮҮЛШЫН ХҮХЭ ЛУУ НАРА

Буряад литэ	9 Т	10 Б	11 ХЭ	12 ХЭ	13 Д	14	15
Европын литэ	30	1	2	3	4	5	6
Гараг Нэрэ Үдэр	ДАБАА НАРА ПОНЕД.	МЯГМАР МАРС ВТОРНИК	НАГБА МЕРКУРИ СРЕДА	ПҮРБЭ ЮПИТЕР ЧЕТВЕРГ	БААСАН СОЛБОН ПЯТНИЦА	БИМБА САТУРН СУББОТО	НИМА НАРАН ВОСКР.
Үнгэ Үдэр	сагаагшан Тахяа	хара Нохой	харагшан Гахай	хүхэ Хулгана	хүхэгшэн Үхэр	улаан Бар	улаагшан Туулай
Мэнгэ	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан
Һуудал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон	хуи

Гарагай 2-то хабарай һүүлшын хүхэ Луу харын апрелин 30 (шэнын 9). Сагаагшан Тахяа, 7 улаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Тэрсүүд тэмдэгтэй, тон муу үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд ба тэнгэри тахиха, хэшэг даллага абаха, дасан хийд бодхохо, сан тахиха, үзэл үзэхэ, эм найруулха, замда мүр гаргаха, гэр байшан бариха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, хүрэнгэ эһээхэ, таряа тариха, худалдаа хэхэ, тангариг үгэхэ, һаад тодхор дарахада һайн. Гэрэй һуури тахиха, улай гаргаха, хүншүү гутуулха, мал агталха, эхилжэ ном соносохо, эд, юумэ үгэхэ, шэнэ дэгэл үмдэхэ, шарил шатааха үйлэнүүдтэ муу. Хүнэй үһэ абабал, үбшэн хомор хүрэхэ.

Гарагай 3-да майн 1 (шэнын 10). Хара Нохой, 6 сагаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Бальжиниматай (буян хэшэгтэй) үдэр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, дуган шүтээн бодхохо, тахиха, шэнэ ноёниие тахиха, захирхы тушаалай ажал хэхэ, аралжаа наймаа эрхилхэ, ном заалгаха, урлаха үйлэдэ һуралсаха, хэлсээнэй ажалшаниие абаха, тангариг үгэхэ, модо отолхо, угаал үйлэдэхэ, нүүдэл хэхэдэ һайн. Хүүгэдые хүлдэ оруулха, газаашань ябуулха, сэргэ хүдэлгэхэ, эм найруулха, замда гараха, хэрүүл гаргаха, бэридэ хабаатай үйлэнүүдые хориглоно. Хүнэй үһэ абаа һаа, бэе махабад һайжарха.

Гарагай 4-дэ майн 2 (шэнын 11). Харагшан Гахай, 5 шара мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Дасан шүтээн нэргээхэ, арамнайлаха, дуган хийдэй тахил заһаха, бэшэг зурхай зураха, лама болохо, ураг садан болохо, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хүүлэхэ, ехэ хүнтэй уулзаха, буянай үйлэ бүтээхэ, ном номлохо, хурим наада хэхэ, худалдаа хэхэ, амидаралда туһатай ажал бүтээхэдэ һайн. Ном соносохо, юумэ газаашань үгэхэ, модо отолхо, худаг малтаха, үбшэн эмнэжэ эхилхэ, дасан хийдэй һуури тахиха, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ, нохой абаха, газар хахалха сээртэй. Хүнэй үһэ абабал, бэе махабад һайжарха.

Гарагай 5-да майн 3 (шэнын 12). Хүхэ Хулгана, 4 ногоон мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда зальбарха, бурхан, 8 лусууд тахиха, тахилда үгэлгэ үгэхэ, дасан шүтээн бодхохо, бэшэг зурхай зураха, санаар олгохо, эрдэмдэ һураха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, замда ябаха, номын хурал байгуулха,

эм найруулха, модо тариха, хүрэнгэ эһээхэ, худалдаа хэхэ, шэнэ барилга ашаглаха, бэри буулгаха, түрэхэ, буянай үйлэ бүтээхэдэ һайн. Үзэл үзэхэ, мори урилдуулха, хүүгэдые үргэжэ абаха, нохой тэжээхэ, замда гараха, адууһа мал худалдажа абаха, ехэ гол гаталха, заһаһа бариха, тангариг үгэхэ, һубаг татаха, дайсаниие номгодхохые тэбшэгты. Хүнэй үһэ абаа һаа, үбшэн, хамшаг хүрэхэ.

Гарагай 6-да майн 4 (шэнын 13). Хүхэгшэн Үхэр, 3 хүхэ мэнгын, уулада һуудалтай үдэр. Дашиниматай (амгалан байдалай, зол жаргалай) үдэр.

Бурхан, лусууд тахиха, лама болохо, "Чавдор", "Уһан балин", "Лудор", "Лусын балин" үргэхэ, номын үүдэндэ орохо, Очирпүрэвийн харюулга хэхэ, замда гараха, үхэр, мори номгодхохо, байшангай һуури тахиха, гэр бүрихэ, найруулха, эм залахада һайн. Газар һэндэхэ, харюулга хэхэ, модо отолхо, һубаг татаха, ехэ хэрэг үүдэхэ, ном уншаха, худалдаа хэхэ, нэхэхэ, нүүдэл хэхэдэ бүтэмжгүй. Хүнэй үһэ абабал, зол жаргал оршохо.

Гарагай 7-до майн 5 (шэнын 14). Улаан Бар, 2 хара мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Бурхан, тэнгэри тахиха, бурхан шүтээн, орон гэрээ арамнайлаха, лама болохо, үзэл үзэхэ, тоосоо хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, хубсаһа эсхэхэ, наһанай буян бүтээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, таряа тариха, модо һуулгаха, хото байшан бариха, замда ябаха, мал худалдаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, һеэи гэр тахихада һайн. Модо отолхо, тангариг үгэхэ, ном номлохо, соносохо, эм найруулха, түрэл садан болосохо, ном эхилэн заалгахада харша, бэри буулгажа, хүрьгэ оруулжа болохогүй. Хүнэй үһэ абаа һаа, эд зөөри арьбажаха, үхэр мал үдэхэ.

Гарагай 1-дэ майн 6 (шэнын 15) Дүйсэн үдэр. Улаагшан туулай, 1 сагаан мэнгын, хидэ һуудалтай үдэр.

Бурхан, лусуудта зальбарха, тахиха, дасан шүтээн бодхохо, арамнайлаха, хэшэг даллага абхуулха, лама болохо, гэр бариха, эм найруулха, эрдэм номдо һургаха, буянай үйлэ бүтээхэ, адууһа мал һургаха, хурим хэхэ, ехэ хүндэ бараалхаха, ном заалгаха, тарни уншаха, угаал үйлэдэхэ, харюулга хэхэ, ногтуу галзуеуе номгодхоодо һайн. Тээрмэ бодхохо, нялхые хүлдэ оруулха, газаашань ябуулха, нүүдэл хэхэ, газар хахалха, түрэл садан болохо, һубаг малтаха, сэргэ хүдэлгэхэ, хүн, мал һамнаха, ханаха, төөнэхэ, бэри буулгаха, шэнэ дэгэл эсхэхые хориглоно. Хүнэй үһэ абабал, амгалан байдалда һайн.

Амаршалга

Хүндэтэ Галина Хандуевна! Алтан энэ дэлхэйн үзэсхэлэн һайхан нютаг болохо Үлэгшэн тоонтоёо, хайрата эжыгээ, төөбиигөө баярлуулан мүндэлһөөртнай тэбхэр 60 жэл үнгэрбэ.

Тэртэ угайтнай һахюуһадай, элинсэгүүдэй заяагаар уран үгын бэлигтэй Тамнай одото харгыдаа гаража, түрэл арадайнгаа түүхэтэ һүр һүлдэ болохо "Буряад үнэнэй" гуламтые 15 жэл соо тахиха үндэр ехэ үүргэтэй бэлэйт.

Журналистын хүнгэн бэшэ ажалай жолооо бахим барижа, Буряадайнгаа журналистнуудай эгээн дээдэ – Я.Гашегай нэрэмжэтэ шанда, мүн олон ондоо, Сибирийн регионууд хоорондын, Бүхэроссийн үндэр ехэ шагналуудта хүртэһэнта.

Үдэр бурийн юрьезн соо уянгата поэзийн аялга дуугаа орхингүй, олохон захата номуудаа хэблүүлээт. Буряадай, Российн Уран зохёолшодой ехэ хүрээлэндэ Танай онсо өөрын аялгатай уран бэлигые үндэрөөр сэгнэжэ, "Буряадай арадай поэт" гэнэн нэрэ соло олгоо. Монгол туургата арадуудай поэдүүдэй ехэ мүрысөөндэшье шалгаржа, нютаг ороноо суурхуулаат.

Баян түүхэтэй, хэдэн уеын бэлигтэй зохёолшодой уурхай болохо "Байгал" журналые мүнөө үедэ хүтэлжэ, нэрэ сольень нэргээхын тула шармайн оролдожо байнат.

Хүндэтэ манай Галина Хандуевна! Зохёохы ажалдатнай одо заяа, гэр бүлэдэтнай зол жаргал хүсэнэбди!

"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай ажалшад.

Уран зохёолой нэгэдэлнүүдые дэмжэе

"БАЙГАЛ" СЭТГҮҮЛДЭЭ – ГҮН СЭДЬХЭЛЭЙ БАЯР

"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшангай дэргэдэ хэблэн гаргагдаг "Байгал" журналай 2012 оной түрүүшын дугаараа Ахын аймагай "Сагаан дали" гэнэн литературна нэгэдэлэй ажал ябуулгада зорюулһаниинь тон һайшаалтай. Редакцийн ажалшадтай үүсхэл гаргахадань, манай аймагай захиргаанай толгойлогшо Б.Д. Балданов халуунаар дэмжэе.

О.Ш.Дашеева

"Аха" сониной корректорээр, буряад хэлэн дээрэ гарадаг газетын редактораар ажаллаһан Октябрина Шойжаповна Дашеева-тай һая уулзахадам, энэ журналыемнай ехэ магтаба. Өөрөө энэ хүмнай урагшаа һанаатай хүн юм.

Удхатайнь танилсаад, нарин гоё шэмэглэлынь хужарлан хараад байхадаа, түрэл Аха нютагтаа хайра дурамнай хэды ехэб даа гэжэ бодооб. Уула хадыемнай шэмэглэдэг сагаан дали хэды һайхам даа, ондоо тээ хаанашые иимэ сэсэг үгы.

Хадалиг Ахын бэшээшэд "Байгал" журналһаа шэнэ түлхисэ абажа нэргэһэндэл, һэрд гэжэ гуурһаа хурсадхан, шэнэ мурнуудые шурьюулжа эхилбэ гэж һаа, алдуугүй.

Би "Аха" сониндо хүдэлхэдөө, олон бэшээшэдэйнгээ зохёолнуудые суглуулһан байнаб. Мүнөө аймагай гулваагай орлогшо Л.Г. Наханцакова "Байгал" журналай үүсхэлые мүн лэ үндэрөөр сэгнэжэ, энээнэй үндэһөөр шэнэ зохёолнуудые нэмэжэ, ном болгоё гэж юм. Энэ дурадхалыень редактор Надежда Дугарова дэмжэе. Иигэжэ аймагайнгаа редакцида энэ номоо гаргахаар шийдээбди.

"Һайн даа, "Байгал сэтгүүлнай", бусад аймагуудтайгаа урагштай хүдэлэйт" гээд хүсэл даа, - гэжэ О.Ш. Дашеева хэлээ һэн.

Людмила ЦЫДЕНОВА.

Буряад үнэн

Учредители: Президент, Народный Хурал, Правительство Республики Бурятия
Ген.директор-гл. редактор - Э.Д.ДАГБАЕВ
Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА
Редакционная коллегия:
И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В. Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С. Коренев, Ц.Б.Батыев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев (замгендиректора - руководитель редакций газет), Л.Г.Будаев (замгендиректора-директор по экономике и развитию), С.Б.Байминова (бильд-редактор), Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

Телефоны:
21-54-54 - приемная
21-35-95 - замгендиректора - руководитель редакций газет
21-68-08 - редактор
21-55-97 - замгендиректора - директор по экономике и развитию
21-64-36 - бильд-редактор
21-67-81 - компьютерный центр
21-66-76 - производственный отдел
21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
21-63-86 - отдел социально-политических проблем
21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, отдел оперативной информации
21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», редакционно-издательский отдел
21-62-62 - реклама
21-50-52 - подписка и распространение

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы.
За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

АДРЕС:
670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаршвили, 23.
ГУП «Издательский дом "Буряад үнэн".
Учредитель - Правительство Республики Бурятия

Подписной индекс 73877
Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия
Свидетельство № Б-0079 от 2 ноября 1994 г.
Регистрационный №Б0079
e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диалитивов в ОАО «Республиканская типография» тиражом 5000 экз. Объем 6 п.л. Заказ №631. 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсова, 13.
Подписана в печать 25.04.2012 в 16.00 - по графику; 25.04.2012 г. в 16.00 - фактически. Общий тираж изданий ИД «Буряад үнэн» - 18900 экз. Цена свободная.

* Материалы на платной основе.
ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (I этаж).
Тел.: 21-62-62, тел./факс: 21-54-54

СЭДЬХЭЛЭЙМНАЙ БАЯР, СЭЭЖЫМНАЙ ШЭМЭГ

«Захаамин» арадай ансамбль

Баян хэшэгтэй захааминайхид

Захаaminaй аймагай байгуулагдаһаар 85 жэлэй ойдо зориулагдаһан арадай уран бүтээлнүүдэй, эдээ хоолой предприятинуудай, уран гартанай оёдолдой, талхаар бариһан зүйлнүүдэй выставкэ, "Закамна" гэхэн аймагай суута, "Беседушка" гэхэн ород ансамбльнуудай концерт наадан Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг нютагаархидайнь, дуу, хатарта дуратайшуулай һонирхол татаһан байна.

Выставкэ дээрэ "Фортуна" ТОС-ой шараһан, булаһан амтан зүйлнүүд, дараһан һархяаг, һүүер хэһэн зүйлнүүд – аарса, хүрэнгэ, тоһон, Захаaminaй пивзаводой суута пивэ, квас, сайнууд, "Мыла" СПК-гай һамар, "Таёжный источник" эмхиин амтатай варенинүүд, булочка, бусад амтан эдээн, оёдолшодой бүтээһэн, нэхэһэн хубсаһан, бусад предприятинуудай бууза, пельмен, бусад мяханай хоол, жэмс, халыар хүн зон дуратайгаар худалдан абаа, баян хэшэгтэнь хүртөө.

"...Соёлой байшангууд (Хуртага, Енгорбой, Санага) заһабарилагдана, аймагай харгынуудта, спорткомплекс барилгада, вольфрам, бусад байгааһин нөөс абаха хэрэгтэ анхарал юбилейнэ жэлдэ хандуулагдана, ТОС-ууднай эндэ выставкэнүүдэ дэлгээгээ, республикынгаа Гүрэнэй шангай лауреат болоһон "Закамна" ансамбльнай, олоной дуратай "Беседушка" ород ансамбльнай танай анхаралда уран бэлигээ харуулха", - гэжэ Захаaminaй аймагай гүлваагай орлогшо Д.Д. Базаров амаршалаа. Соёлой министрэй орлогшо С.А. Добрынин, Буряад Респу-

бликын Президентын болон Правительствоын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ П.Л. Носков, Буряад драмын академическэ театрай зүгһөө - Захаaminaй анхан амжалтатай хүдэлһэн, мүнөө тус театрай директор Д.Ж. Балданов, директорэй орлогшо, Захаамин тоонтотой О.Ц. Цыпилов амаршалгын үгэнүүдые хэлээ. Тэдэнэр бэлигтэй зондо зохёохы амжалта хүсэһэн байна. Уран душын уран бэлигтэнэй орон гүүлэдэг тоонтотой магтаһан найраар концерт эхилээ, һайхан хатар, дуунуудые ханхинуулаа. Монгол хатар ("Биелэх хүслэн"), бусад буряад, ороной шог хатарнууд һайшаагдаба. Илангаяа хальмаг яһатанай хатар халуун альга ташалгаар утгагдаа.

"Беседушкын" (хүтэлбэрилэгшэнь А. Щербак) дуунууд, хатарнууд тус концертын программы шэмэглээ, баяжуулаһан байна. Шанга һайхан хоолойтой эхэнэрнүүдэй ансамбль анхан бэлигтэй хормейстер Валентина Георгиевна Цой байгуулаһан байна. Физкультура хэжэ эхилээд, удаань кадрил хатар гоёор гүйсэдхэһэн ансамблинхид халуунаар утгагдаа. Солистууд Виктор Доржиев,

Инна Цыбикова, Нина Антипова, Алла Благушина, Раиса Бадмаева, Владислав Намдаков, Елена Дарбаидзе бэлиг шадабарияа харуулба. Тус ансамблин бэлигтэй уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ Цэвээнсүрэнэй Будрагчаа, мэдээжэ балетмейстер, анхан мэргэжэлтэ "Байгал" ансамблыда хатарһан Николай Тарбаев, бусад хүтэлбэрилэгшэдэй "Закамна" ансамблин һайхан концертдэ оруулаһан хубита ехэ гэжэ тэмдэглэхээр. Захаaminaй һайн, һайхан, удхатай үгэнүүдтэй гимн бэшэһэн бэлигтэй поэт Н.Ч. Шабаета баяр хүргэгдөө.

Буряад ороной бэлиг талаангаараа хаанашье түлөөлхэ арга шадалтай, бэрхэ дуушад, хатаршадтай хоёр ансамблинхидта, баян хэшэгтэй, баяртай, хүхюутэй Захаaminaй ажалша, малша, ангууша, барилгашан, дархан солотой хүнүүдтэ һайн һайханиие, зол жаргалтай, зонийнгоо зүрхэ сэдхэл саашадаашье баясуулжа, ухаан бодолыень баяжуулжа, урмашуулжа ябахыень хүсэ!

**Бэлигма ОРБОДОЕВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.**

"Алтаргана – 2012" уласхоорондын фестивалие угуулан

ТҮРЭЛ БУРЯАДАА ТҮЛӨӨЛХЭ БЭЛИГТЭЙ

Тээмэндэ Гүрэнэй Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрай танхим соо "Алтаргана-2012" һайндэрые угуулан" гэжэ нэрлэгдэһэн түгэсхэлэй концерт ехэ һонирхолтойгоор, олон янзын конкурсоор (һайндэрэй мурьсөөндэ) илагшад тодоржо, түгэсхэлдэнь дипломууд, мүнгэн шангууд барюулагдаа, эрхимүүд элирээ.

Энэ концертын эхиндэ республикын соёлой министрэй орлогшо С.А. Добрынин үнгэрэгшэ "Алтарганын" үрэ дүнгүүдые дурдаад, түрэл Буряадаа түлөөлхэ талаан бэлигтэй зондо амжалта хүсэбэ, РЦНТ-гэйхид шэлэлгын ехэ ажал ябуулаа гэжэ тэмдэглэбэ, ерээдүйдэ 2014 ондо энэ һайндэр Буряадта үргэнөөр тэмдэглэгдэхэ гэжэ онсолбо.

Ахын аймагай "Бадма Ямбуу" ансамблин (хүтэлбэрилэгшэнь Вера Борбуева), үльгэр магтаал түүрээгшэд Лубсан-Даша Доржиев, Яна Эмескенова, Ивалгын ансамбль (Саяна Мункина) урданай байдал нэргээбэ, дуулаба, ёхордобо. һайхан хоолойтой Эржена Жамьянова, Долгорма Цыденжапова (Хэжэнгэ) бэрхээр дуулаа, суута үльгэршэн, соёлшон, түүхэшэн байһан Р.Э. Эрдынеевэй басаган Хорло Лубсанова (Ярууна), "Хүхэлдүүр мэргэн баатарые" оролдосотойгоор түүрээгээ. "Тоонто хадагалха ёһо" гэхэн хэһэг "Жаргал" гэхэн Галтайн арадай ансамбль (Мухар-Шэбэр, хүтэлбэрилэгшэнь Бато-Мунко Гончиков), "Зууха зураха" гэхэн түрын ёһо "Гуламта" гэхэн арадай ансамбль (Ивалгын аймаг

- Уржина Цыдыпова), "Жэргэмэл" гэхэн фольклорно ансамбль (Улаан-Үдэ, Елена Мохосоева), бусад фольклорно бүлэгүүд буряад ёһо заншалаа нэргээбэ.

Ахын Тамара Ангархаева, Улаан-Үдын эдир дуушан Сыжэньдаолин Батуева, Ивалгын Баирма Тудупова, Хяагтын Раиса Дараева гоёор дуулалдаһан байна. Буряад хубсаһа харуулаһан суута модельернүүд Нонна Тогочиева ("Түрын", мүнөө үеын костюмууд), Мила Шарапова (Ч. Шонхоровой эскизээр), залуу уран бэлигтэн-оёдолшод Дарима Токтохоева ("Этигэл" темээр), Ирина Найданова ("В поисках Шамбалы), бусад һайхан хубсаһа жюриин үзэмжэдэ (суута модельер-дизайнер Баярма Митупова түрүүлэгшэнь байгаа) табиһан, харин республикын мэдээжэ топ-модельернүүд бүтээлнүүдтэйн танилсуулаһан байна.

Концертын түгэсхэлдэ хабаадагшын дипломуудта булта хүртэжэ баясаба. Эрхимүүдэй тоодо Ахын аймагай Орлигой, Чайковскиин нэрэмжэтэ искусствын колледжын, Галтайн фольклорно ансамбльнууд, Хурамханай Элһэнэй "Уржал" ансамбль

(лауреадай дипломдо) ороһон юм. 10-һаа 14 наһа хүрэтэр үхибүүдэй дунда Саяна Дамдинова (Захаамин), Алексей Рантаров (Хяагтын аймаг), Суранзан Ульзетуева (Захаaminaй аймаг) гэшэд, эдиршүүл соһоо Дулма Бимбаева (Бэшүүрэй район) шагнадаа. Бусад наһатай зон соо бүлэг зон шалгарба. III шатын дипломуудта, мүнгэн шанда Арюна Цыренова (Улаан-Үдэ), Ирина Гомбожапова (Хэжэнгэ), Тамара Ангархаева (Аха), харин II шатын дипломуудта мүнгэн шантайгаар улаан-үдынхид Сыжэньдаолима Батуева, Долгорма Гыргенова, Баирма Тудупова, мүн Долгорма Цыденжапова (Хэжэнгэ) хүртэһэн байна. I шатын дипломууд мүнгэн шантайгаар Байгалма Батуевада (Захаамин), Арюна Лодоевада (Загарай), Раиса Дараевада (Хяагта) үгтэбэ.

Үльгэршэд соһоо Жаргал Дугаров (Хэжэнгэ), Саяна Эмескенова (Түнхэн), Дамби Суходаев (Түнхэн), Хорло Лубсанова (Ярууна), Бата Шойжонов (Хэжэнгэ), Баир Цыденов (Ивалга), Даша Баторов (Аха), Валерий Жалсанов (Захаамин) лауреат болоһон байна. Түрэл республикааа түлөөлхэ уран бэлигтэндэ зохёохы амжалта хүсэһэнбди.

**Бэлигма ОРБОДОЕВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: "Алтарганые" угуулан табигдаһан концертын үедэ.**

Амаршалга

ЭРДЭМЭЙ ОРЬЁЛДО ХҮРЭЖЭ...

Майн 1-дэ Хэжэнгын аймагай Ородой дунда һургуули байгуулагдаһаар 90 жэлэйнгээ ехэ оёе тэмдэглэхэе байна. Би өөрөө 7 жэлдэ эндэ ажаллаһан хадаа бэрхэ багшанартай, бэлигтэй зоние хүмүүжүүлдэг тус һургуулингаа ажалша, бэрхэ коллективые хани халуунаар амаршалнабди, үрээлэй дээжэ хүргэһэнбди.

Ажалдаа амжалтатай, ажабайдалдаа жаргалтай, Эрдэмэй орьёлдо хүрэжэ, элүүр энхэ, Эбтэй эетэй ажаһуухатнай болтогой!

Амаршалагшад: Лайжа-Ханда, Бальжинима НИМБУЕВТАН.

Хэжэнгын аймагай Ородой-Адаг нютаг.